

LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJA

Valda Čakša

**TAUTAS KONSERVATORIJAS LATGALES
KULTŪRVIDĒ (1923 –1941)**

Promocijas darba (monogrāfijas) kopsavilkums
doktora grāda iegūšanai mākslas zinātnes nozarē,
kultūras teorijas apakšnozarē

Rīga, 2017

Darbs sastāv no 3 nodaļām (39 apakšnodaļas), nobeiguma, avotu un literatūras saraksta, personu rādītāja un 3 pielikumiem. 1. pielikuma tabulā apkopotas ziņas par Latgales Tautas konservatorijas (LTK) pedagogiem, 2. pielikuma tabulā apkopotas ziņas par Rēzeknes tautas konservatorijas (RTK) pedagogiem, bet 3. pielikumā ietverti paraugi no tautas konservatoriju pedagogu sarakstes. Darbu ilustrē 118 attēli. Pievienots kopsavilkums (summary) un secinājumi (conclusions) angļu valodā. Darba apjoms – 426 lappuses.

Darba forma: monogrāfija

Darba zinātniskā vadītāja: Dr. art. **Zane Gailīte**

Darba recenzenti:

Dr. habil. philol. **Janīna Kursīte-Pakule** (Latvijas Universitāte)

Dr. hist. **Irēna Saleniece** (Daugavpils Universitāte)

Dr. art. **Jānis Kudiņš** (J. Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija)

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Latvijas Kultūras akadēmijas Promocijas padomes atklātā sēdē 2018. gada 9. februārī plkst. 16.00 Rīgā, Ludzas ielā 24

Ar Promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Kultūras akadēmijas bibliotēkā Ludzas ielā 24, Rīgā

LKA Promocijas padomes priekšsēdētājs Dr. hist., Dr. habil. art. Juris Tālivaldis Urtāns

LKA Promocijas padomes sekretāre Mg. art. Iveta Tāle

© Valda Čakša, 2017

ISBN 978-9934-8500-2-8

TĒMAS AKTUALITĀTE UN ZINĀTNISKĀ NOZĪME

Monogrāfijas „Tautas konservatorijas Latgales kultūrvidē (1923 – 1941)” aktualitāti pirmkārt noteica tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības vājā atpazīstamība Latvijas kultūras pētniecībā. Arī par divu Latgales tautas konservatoriju darbību priekšstats ir diezgan šauram interesentu lokam, tā līdz šim ir maz pētīta mūzikas izglītības vēstures lappuse. Pirmais plašākais darbs, kurā ietvertas vēstures avotos pamatotas ziņas par tautas konservatoriju darbību Latvijas novados, ir šīs monogrāfijas autore pētījums „Mūzikas izglītība Latvijas kultūrpoletikā: tautas konservatorijas valsts novados (1920 – 1941)”, kas publicēts 2013.gadā. Izstrādātā monogrāfija tādējādi ir tematiski pēctecīgs, detalizēti izvērstas pētījums par divu Latgales reģiona tautas konservatoriju darbību. Kaut arī abas Latgales reģiona mūzikas vidusskolas ir izaugušas no tautas konservatorijām, tomēr to vēsture ir apkopota tikai novadpētnieciskā līmenī, līdz šim nav veikti zinātniski pētījumi nedz par tautas konservatoriju izveidošanās apstākļiem, mācību procesa organizāciju un kultūrizglītojošās darbības virzieniem, nedz arī par to pedagogu sastāvu un absolventiem. Latvijas mūzikas vēsturē arī kultūras vēsturē līdz šim nav pētījumu par Latgales tautas konservatoriju ieguldījumu nacionālās mūzikas attīstībā un latviešu nacionālās pašapziņas nostiprināšanā. Zinātniskajā literatūrā Latgales tautas konservatoriju darbība dažās lappusēs pieminēta Pētera Zeiles (Zeile 2006) un Jāņa Paukštes (Paukste 2006) monogrāfijās, bet vijoļmūzikas sakarā atsevišķu Latvijas novadu tautas konservatoriju darbību promocijas darbā raksturo Inese Žune (Žune 2011).¹

Otrkārt, tēma, kas atklāj Latgales mūzikas kultūras attīstību un izaugsmi, ir viens no veidiem, kā Latvijas kultūras vēsturē apliecināt Latgales savdabību. Tomēr tikai respektējot Latgales kultūras īpatnības un apzinoties muzicēšanas vēsturiskās saknes, var izprast reģiona mūzikas kultūras transformāciju.

Kopš XX gadsimta 90. gadiem ir nostiprinājies viedoklis, ka Latgales izpētē būtiskākais faktors ir Latgales reģionālās identitātes, tās kultūras specifikas ievērošana (Zeile 1996). Vairāki pētnieki, kuri pievērsušies Latgales reģionālās identitātes sistēmveidojošo faktoru analīzei, uzskata, ka būtiskākie no tiem ir garīgā kultūra, latgaliešu mentalitāte, valoda un citas kultūras parādības (Apine 1997; Lukševičs 1967). Vienlaicīgi tiek ņemta vērā arī Katoļu Baznīcas loma (Broks 1992) un etniskās vēstures (Strods 1998) loma. Daugavpils Universitātes Latgales institūta vadošie pētnieki (Ivanovs 2006; Soms 2005) akcentē, ka par Latgales reģionālo identitāti šī vārda pilnā nozīmē var runāt tikai sākot ar XX gadsimtu, jo tieši tad nostiprinās latgaliešu rakstu valodas savdabība, katolicisma saikne ar kultūras procesiem, latgaliešu etnomentālitate sadzīvē un kultūrā, etniskā sastāva atšķirīguma no citiem Latvijas novadiem apzināšanās iedzīvotājos, ekonomiskās attīstības norobežotība un stagnācija salīdzinājumā ar

¹ Žune, I. (2011) *Vijole Latvijas mūzikas kultūras vēsturiskajā attīstībā*. Skat.: JVLMA aizstāvētie promocijas darbi muzikoloģijā <http://www.jvlma.lv/latvian/page/1005.html>

cietiem Latvijas novadiem, politiskās vēstures un politisko spēku spektra savdabība, un ir nostiprinājusies arī sabiedriskā doma par Latgali kā par atsevišķu novadu Latvijā.

Pētījuma apjoms un arī pētāmā perioda nacionālās kultūrpolitikas ievirze nosaka ierobežojumus pētījuma objektam: monogrāfijā uzmanība galvenokārt tiek pievērsta latgaliešu vairākuma – Latgales latviešu – tradicionālās mūzikas kultūras būtiskākajiem aspektiem, kas lielā mērā ilustrē gan reģiona kultūrvides savdabību kopumā, gan arī ir priekšnosacījums profesionālās mūzikas izglītības ieviešanai.

Katra kultūrvide ir konkrētas ģeogrāfiskās vietas fenomens, bet „vieta” ir viena no kategorijām, kā *domāt par attīstības virzību un kura apzīmē resursu attīstības iespējas gan konstruktīvi, gan destruktīvi* (Bormane 1998: 53). Mēdz teikt, ka vietā var pētīt vēstures mājokļus. Bet vieta arī notiek, tajā var pētīt notikušo un notiekošo kontekstā ar dažādām kultūras, tostarp arī mūzikas dzīves tendencēm. Tādējādi kultūrvide kalpo vēsturisku – arhīvu lietās u.c. avotos rastu materiālu – selektīvai pārskatīšanai un ārpus tiem palikušo faktu iekļaušanai, rekonstekstualizācijai vai ierakstīšanai kādā specifiskā kultūras norišu veidošanās ainā. Šādā kontekstā būtiska nozīme ir arī notikušo procesu dalībnieku kultūras atmiņai, ko lielā mērā uztur konkrētas vietas (reģiona, ciema, pilsētas u.c.) kultūrvides pieminekļi – pagātnes kultūras darinājumi ar noteiktu vēsturisku, arheoloģisku, etnogrāfisku, folkloristisku vai cita veida vērtību. Runājot par Latgales reģiona kultūrvides pieminekļiem, vērā ņemama ir nozīmīgā Latgales vēstures pētnieka Boļeslava Brežgo vairākos darbos ietvertā doma, ka pirmais latgaliešu kultūras simbols ir katoļu baznīca, bet otrais – tautas dzīvesveids un audzināšanas prakse (Brežgo 1943: 157). Līdzīgu uzskatu pauž arī latgaliešu literatūrzinātnieks Miķelis Bukšs un reliģijas vēsturnieks Jānis Broks, kuri pierāda, ka visi svarīgie Latgales latviešu dzīves brīži no dzimšanas līdz kapam ir saistīti un papildīti ar reliģiskām tradīcijām un no tām izrietošiem svinību pārdzīvojumiem. Abi autori ir pārliecināti, ka reliģiskais un nacionālais elements pa gadu simtiem Latgales latviešos ir tik cieši kopā saaudzis, ir atradis tik stipru sintēzi, ka viens bez otra ir nepilnīgs, mazākais – vairs nav Latgales ieraša (Broks, 1990: 19 – 21). Var secināt, ka tradicionālajā kultūrā tieši reliģiskais faktors, mijiedarbojoties ar reģionālo, vēstures gaitā ir ne tikai papildījis latgaliešu garīgo dzīvi, bet sekmējis arī ievērojamākos arhitektūras objektu, tautas mākslas darbu, un arī tradicionālās muzicēšanas formu rašanos un pastāvēšanu, kas no tagadnes perspektīvas tiek vērtēti kā reģiona kopīgās pagātnes liecības, atmiņas vietas un tradicionālās kultūras identifikācijas simboli.

Atzīstot, ka jebkuras tautas darbības sfēra ietver sevī mūziku, kas būtiski raksturo tās iespējas, noslieces un vēsturiskās attīstības stadijas, tomēr ir jāakcentē arī tas, ka kultūrvides lokalitāti galvenokārt apliecina tautas mūzika un pārmantotās muzicēšanas tradīcijas, bet tās globālo attīstību – tautas mūzikas un profesionālās mūzikas mijattiecības, kas ir vienlīdz nozīmīgi komponenti ne tikai nacionālās kultūras attīstībā, bet arī izglītota mūziķa profesionalitātē. Savukārt

mūzikas kultūras transformācijas laikā un telpā – tās ietekme uz kultūrvides izmaiņām – apliecina arī vēsturisko laikmetu būtiskākās iezīmes, jo mūzikas jaunrade ir tieši saistīta ar *teritoriju vai valsti, kurā komponists audzis, un tajā pastāvošo garīgo kultūrvidi* (Selga-Tampere 2006: 277). Latgales kultūras vēstures pētījumi liecina, ka 20. gadsimta sākumā un pirmajā trešdaļā latgaliešu etniskās pašapziņas nostiprināšanā un mentalitātes izpratnē mūzikai ir bijusi nozīmīga loma, latgaliešu tautasdziesma ar tai raksturīgo daudz balsīgumu ne tikai spēja apliecināt cittautiešiem latgaliešu tradicionālās mūzikas idejiski estētiskos pamatus, intonatīvo vidi un savdabību, bet arī rosināja to saglabāt un pētīt. Tas pilnā mērā attiecas arī uz profesionālas muzicēšanas aizsākumiem Latgalē, kad tradicionālā muzicēšana uz kādu brīdi kļuva sekundāra, bet priekšplānā izvirzījās iedzīvotāju intelektuālie un garīgie procesi, kā arī komunikatīvā funkcija, kas nodrošināja iespēju un spēju reflektēt par citādo muzicēšanu.

Profesionālās mūzikas izglītības iespējas tautas konservatorijās garantēja izglītotu mūzikas speciālistu skaita pieaugumu reģionā un arī tradīciju, kuras stiprina saikni ar vietu, t. i. ar kultūrvidi, kurā tauta dzīvo un pastāv, transformāciju. Vajadzība pēc nacionāli orientētas muzikālās izglītības Latgales reģionā radās ne tikai objektīvā faktora – nacionālās kultūras atražošanas – ietekmē, bet arī subjektīvā faktora ietekmē. To saprata arī Latgales latvieši, kuri jau 19. gadsimta beigās sāka apvienoties sabiedriskajās organizācijās, lai integrētu Latgales kultūrvidē citu novadu latviešus vienojošās kultūras tradīcijas. Pēc Latvijas valsts nodibināšanās, kad uz dzīvi Latgales lielākajās pilsētās no Vidzemes, Zemgales un Kurzemes pārcēlās dažādu tautsaimniecības, izglītības un kultūras profesiju pārstāvji, kuri popularizēja arī tautas augstskolas ideju, kas 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā Latvijā ienāca no Skandināvijas valstīm un Anglijas. Dāņu teologa un domātāja N. F. S. Grundtviga skatījumā ideāls cilvēks bija maksimāli izglītotais cilvēks. Grundtvigs runāja par cilvēka cienīgu – garīgu – dzīvi, kā par ētisku kategoriju, kas realizējama kā ceļš uz pilnību visas dzīves garumā. Viņš uzskatīja, ka cilvēkam jāmacās savas tautas vēsturiskās un kultūras pamatvērtības, cilvēces zinātnes pieredze u.c. aktualitātes, ko iespējams realizēt, izveidojot tautas augstskolas vai tautas universitātes. Šādas mācību iestādes – *garīgas darbnīcas* (Ķestere 2000: 17) – sekmētu cilvēka individualitātes spēju izkopšanu, vienlaicīgi sekmējot sabiedrības kopējo labumu.

Latgalē šo ideju vēl līdz Latgales Tautas universitātes un tautas konservatoriju darbības sākumam, studējot Eiropā vai baltiešu skolotāju semināros, bija uztvēruši no citiem Latvijas novadiem ienākušie dziedāšanas skolotāji, kuri, balstoties uz asociatīvo pieredzi par dziesmas vienojošo iedarbību, pievērsās latgaliešu tradicionālās dziedāšanas iepazīšanai un kora dziedāšanas tradīciju iedzīvināšanai Latgalē. Mūzikas kultūras pētījumi (Boiko, Lielbārdis 2011; Beitāne 2009; Daugulis, Zavadska 2005; Grauzdiņa 2005 u.c.) liecina, ka 20. gadsimta pirmajā trešdaļā Latgales latviešu pašapziņas nostiprināšanā mūzikai ir bijusi nozīmīga loma, bet mūzikas dzīves organizētāji balstījušies uz atziņu, ka latgaliešu *dziesmas kā gara izpausme apliecina savas tautas senču inteliģenci*

(Timofejeva 2005: 37), un šā mantojuma vērtību saglabāšanu un pilnveidošanu ir jāuzņemas arī tautas augstskolām. Tādējādi pētījums par abu Latgales tautas konservatoriju darbību un profesionālas muzicēšanas tradīciju iedzīvināšanu reģiona kultūrvidē ir zinātniska novitāte kultūras pētniecībā. Monogrāfija ir nozīmīga vismaz divās zinātniskajās jomās, kas saistītas ar Latvijas kultūras pētniecību:

1. Tautas konservatoriju darbības izpētes jomā,
2. Latgales kultūras vēstures jomā.

Monogrāfija ir praktiski izmantojama pētījumos/lekcijuursos par Latgales kultūru, kā arī pētījumos par mūzikas izglītības attīstību Latvijā.

PĒTĪJUMA PROBLĒMA

Pētījuma problēmas saknes sevī glabā Latgales kultūrvides specifika. Latgale – vieta jeb vide – kā „saistviela” vēstures gaitā ir vienojusi cilvēkus reģionālā, etniskās, nacionālās, subkultūras u.c. grupās, un ir šo grupu kultūras darbības rezultātu piesātināta. Reģiona kopienas ir specifiskie sociālie konteksti un grupas, kurās dažādo kultūru pārstāvji veic pieņemtās un ierastās darbības, bet kultūrvidē daļēji ieprogrammē cilvēku sagaidīt noteiktu uzvedību no citiem, tāpat kā citus sagaidīt noteiktu uzvedību no viņa. Paaudzēs saglabātie kultūras pārmantošanas mehānismi Latgalē gan 20. – 40. gados uzturēja un joprojām uztur cilvēku kopības apziņu, jo tos saista konkrētā kultūra. Tādējādi arī mūsdienās daļa no latgaliešu kultūras tradīcijām, tostarp muzicēšana, saglabā dzīvotspēju, apliecinot reģiona iedzīvotāju identitāti. G. Hofsteds (Hofstede 2001: 12) savulaik definēja kultūru kā *īpašu kolektīvu psihe ieprogrammējumu*, kuras atšķirības nevar izprast bez *vēstures studijām*. Savukārt Māra Dirba, atsaucoties uz mijkultūru saskarsmes teorētiku atziņām, norāda, ka *kultūra ir dinamisks nozīmju konstruēšanas process saskarsmē ar citiem cilvēkiem konkrētā sociālā situācijā* (Dirba 2006: 9), kas liecina, ka kultūra gan izpaužas, gan arī mainās saskarsmes ietekmē.

Arī Latgales iedzīvotāju vairāku paaudžu kultūras pieredze, izteikta viena cilvēka, grupu, kopienas vai cilvēces kopuma pieredzes izmaiņu dinamikā, ir saistīta ar telpiskiem ierobežojumiem un pierāda, ka laikā un telpā sveša kultūras pieredze atšķiras no personīgās, vienas kultūras pieredze ir atšķirīga no citas kultūras pieredzes, kaut pastāv vienā reģionā. Kultūras pieredzes pazīmes – iegūšana, apgūšana, radoša pilnveidošana un transformācija norāda, ka tās ir ar laika un vietas faktoriem saistītas iezīmes, kas raksturo vairāku paaudžu mijattiecības. Arī muzicēšanas jomā noteiktos vēstures periodos Latgalē ir izpaudusies spēcīgāka uzdrīkstēšanās un nesakritība ar pieredzē glabātajiem tradicionālās muzicēšanas nosacījumiem, kas pēc kāda laika kļuvuši par akceptētu normu, pateicoties citādā integrēšanai kopējā reģiona mūzikas dzīves sistēmā.

Ar neatkarības atgūšanu un valstiskuma rašanos (1918) latviešu tauta kļuvis par vēstures subjektu un kopienai, kura ir kļuvusi par nāciju, tiek izvirzīts tās vēsturisko novadu kultūras individualitātes un vienreizīguma meklēšanas mērķis. Ja Vidzemes un Kurzemes novadu kultūrvides pamatkomponenti bija kopēja valoda, reliģija un līdzīgas sadzīves kultūras tradīcijas, tad Latgalei pēc pievienošanās bija jāatgūst pašapziņa, pierādot, ka reģiona kultūrvide spēj ne tikai ņemt, bet arī dalīties ar citiem novadiem savas tradicionālās kultūras vērtībās, bagātinot nacionālo kultūru kopumā. Tāpēc Latvijas valsts politiķu un sabiedrisko darbinieku svarīgākais uzdevums 20. gadsimta sākumā bija saliedēt visus Latvijas novadus, integrējot vienotā kultūras, ekonomikas, politikas un sociālajā apritē arī savdabīgo Latgali.

Lai Latgale iekļautos nacionālās valsts kultūras apritēs, divdesmitajos gados bija jārada priekšnosacījumi, kas tuvinātu nomales un centra iedzīvotāju identitātes: multikulturālisma apstākļos, kas faktiski bija un joprojām ir ne tikai Latgales, bet arī visas Latvijas vēstures un fundamentāla īpašība, *kultūrai bija jākļūst par kolektīvās sociālās identitātes vienotāju, kas veicinātu etniski un kulturoloģiski daudzveidīgās sabiedrības sociālo un politisko mobilizāciju* (Priedītis 1999: 8). Latgales reģionam raksturīgās valodas, reliģisko tradīciju un kaimiņu tautu kultūras ietekmē vēl 20. gadsimta 30. gados *ciņu novadu ļaudis visumā raudzījās uz latgaliešiem no augšas uz leju* (Kursīte 2005: 78), un arī mūsdienās dažviet joprojām ir jāsaskaras ar stereotipiem par „īstajiem” latviešiem un „neīstajiem” – Latgales latviešiem jeb *čangaļiem* (Kursīte 2005: 78 – 87), norādot uz viņu piederību citai – vēsturiski svešai – teritorijai. Lai arī ilgstoši šķirto divu latviešu tautas daļu likteņu kopību apstiprināja 1917. gada Rēzeknes vēsturiskā kongresa lēmums, tomēr tikai pēc Pirmā pasaules kara un brīvības cīņām vietējā inteliģence Latgalē varēja pievērsties latviskas kultūras un izglītības aktivizēšanai un integrēšanai savdabīgajā latgaliešu kultūrvidē. 1921. gada 21. novembrī, kad jaunās valsts Satversme latviešu valodai piešķīra valsts valodas statusu, novadu apvienošanās process ieguva stabilu priekšnosacījumu konsolidācijai – kopēju valodu, kas ieņēma aizvien nozīmīgāku vietu arī Latgales reģionā.

Tikai divdesmitajos gados, mobilizējoties vietējai inteliģencei, Latgalē pakāpeniski veidojās gluži jaunas kultūras sakaru attiecības: daudzās dzīves jomās, kurās garīgās vērtības, atmiņas, mītus un simbolus jaunajām paaudzēm līdz tam darīja zināmus galvenokārt ģimenes un etniskās saziņas ietvaros, inteliģences realizētās kultūras politikas ietekmē sāka pārņemt ne tikai izglītības iestādes, bet arī dažādas sabiedriskās kustības, reliģiskās organizācijas, latviešu teātri lielākajās Latgales pilsētās u.c. sabiedrību uzrunājošās institūcijas. Tādējādi arī Latgalē pakāpeniski veidojās jauns nacionālās saziņas un socializācijas modelis, kurā etniskās kultūras vērtības, tradīcijas un atmiņas kļuva *par politiskas nācijas un politiski aktīvas sabiedrības pamatu* (Smits 1997: 134). Nedaudzie izglītotie Latgales latvieši, piemēram, garīdznieks Francis Trasuns (1864 – 1926) aktīvi iesaistījās politikā un no 1. un 2. Saeimas tribīnes mērķtiecīgi runā par Latgales

un pārējo Latvijas novadu konsolidēšanas problēmām. Savukārt Latgales reģiona sabiedrībā, dažādām „baltiešu” inteliģences veidotajām kultūras kopām un sabiedriskajām organizācijām, sadarbojoties ar aktīvām latgaliešu organizācijām, sociālajām grupām un personībām, piemēram, skolotājiem, izglītotiem lauksaimniekiem, reliģijas darbiniekiem, amatniekiem, studentiem un skolēniem, sāka nostiprināties izpratne par latgaliešu un latviešu kopējo nacionālo identitāti un nacionālās kultūras elementiem, tostarp arī mūziku.

Diemžēl tautas konservatoriju kultūrizglītojošā darbība līdz šim nav piesaistījusi mūzikas vēsturnieku uzmanību. Šo mācību iestāžu darbībā iesaistīto pedagogu ieguldījumu Latgales kultūrvidē galvenokārt ir ieskicējuši novadpētnieki, kuri savos pētījumos nav izmantojuši vēstures avotus – arhīvu dokumentus. Novadpētnieciskās atziņas par tautas konservatoriju darbību pārsvarā gūtas no 20. – 40. gadu preses publikācijām un tikai daļēji no aculiecinieku atmiņām. Tādējādi pētījuma problēmu nosaka vairāki **jautājumi**:

1. Vai līdz tautas konservatoriju darbības uzsākšanas Latgales kultūrvidē sekmēja iedzīvotāju interese par muzicēšanu? 2. Vai divu tautas konservatoriju un to izveidoto mūzikas skolu kultūrizglītojošā darbība sekmēja reģiona muzicēšanas tradīciju transformāciju un vai to darbības rezultātā sabiedrībā veidojās jauni – nacionālās kultūrapziņas elementi? 3. Vai tautas konservatoriju pedagogu un audzēkņu iesaistīšanās valsts mūzikas dzīvē ietekmēja Latvijas novadu konsolidāciju?

Meklējot atbildes uz šiem jautājumiem, uzmanības centrā nonāk cilvēks. Taču vēsturē cilvēks vienmēr ir saistīts ar kādu sabiedrības grupu; viņš ir konkrētu sociālo procesu dalībnieks un cilvēka izpēte ir iespējama vienīgi kultūras kā cilvēku eksistēšanas veida izpētē. Šie apstākļi nosaka pētījuma aktualitāti, ievirzi un novitāti: balstoties uz arhīvā un muzejos rodamo dokumentu, tautas konservatoriju kultūrizglītojošajā darbībā iesaistīto pedagogu un audzēkņu atmiņu, pedagogu dzīvesstāstu, vizuālo mācību iestāžu darbības liecību (fotogrāfiju, afišu, koncertu programmu u.c.) izpēti, iegūto datu apkopošanu, analīzi un salīdzināšanu ar 20. – 40. gadu LR periodikā un klaida latviešu pēckara izdevumos atspoguļoto, kā arī mūsdienu Latgales vēstures un kultūras norišu pētnieku darbos rodamajiem viedokļiem, noteikt abu Latgales tautas konservatoriju ieguldījumu mūzikas kultūras transformācijā, kā arī Latgales konsolidācijā ar pārējiem Latvijas novadiem. Šāda pieeja ir cieši saistīta ar mūsdienu vēstures zinātnes tendencēm.

PĒTĪJUMA OBJEKTS, PRIEKŠMETS, MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Domājot par vispārīgo pieeju pētāmajai problēmai un balstoties uz pētniecības nolūku, tika ņemts vērā apstākļi, ka no empīriskas zinātnes, kuras mērķis bija notikumu, galvenokārt politiski nozīmīgu cēloņu – seku sakarību starp atsevišķiem faktiem fiksēšanas, vēstures pētniecība mūsdienās ir evolucionējusi disciplīnā, kas pēta sabiedrību tās dinamikā. Kultūras pētnieka redzeslokā šodien ir iekļauts plašs parādību loks – no valsts saimnieciskās un politiskās dzīves līdz indivīda privātai esamībai, no klimata izmaiņām līdz cilvēku priekšstatiem par pasauli ap sevi. Par izziņas priekšmetu kļūs notikumi, cilvēku uzvedības modeļi, viņu vērtību sistēmas nosacījumi un rīcības motivācija.

Vēstures avoti, īpaši Latvijas Nacionālā arhīva struktūrvienības – Latvijas Valsts Vēstures arhīva (turpmāk – LVVA) materiāli liecina, ka laikā kad 20. gadu sākumā Rīgā darbību uzsāka Latvijas konservatorija, arī tās rektors profesors Jāzeps Vītols veltīja daudz laika un enerģijas, lai nodrošinātu mūzikas apguves iespējas visos Latvijas novados. Par mūzikas kultūras izaugsmes un aktīvas darbības centriem Latgalē izveidojās divas lielākās pilsētas – Daugavpils un Rēzekne. Koru un citu muzicēšanas veidu attīstība nevarēja notikt bez plaši izvērstas muzikālās izglītības sistēmas, dziedāšanas skolotāju un kordiriģentu, ērģelnieku un atskaņotājmākslinieku sagatavošanas, tāpēc tika pieņemts lēmums dibināt Latgales tautas konservatoriju (turpmāk tekstā LTK) – pirmo tautas augstskolu Latgalē – mācību iestādi bez vecuma ierobežojumiem visiem, kas vēlējas apgūt skaņu mākslu. Rēzeknes tautas konservatorija tika nodibināta 1932. gadā.

Ņemot par pamatu mūzikas izglītības orientējošo pieeju, kā primārie pētījuma komponenti izvirzās abu tautas konservatoriju mācību saturs, forma un kultūrizglītojošās darbības ietekme uz sabiedrību. To objektīvais pamats rodams 20. – 40. gadu Latvijas valsts stratēģijā par līdzvērtīgu valsts novadu attīstību. Šī stratēģija paredzēja visu Latvijas novadu kultūras attīstību; tā sekmēja latviešu profesionālo mūziķu garīgo resursu koncentrāciju Latgales lielākajās pilsētās Daugavpilī un Rēzeknē. Nacionālās kultūras elementu integrēšana Latgales kultūrvidē, ko ilustrē Daugavpils un Rēzeknes mācību iestāžu pedagogu un sabiedrisko darbinieku nacionāli orientētās aktivitātes, ir būtiska sistēmiski pētnieciskajā pieejā, apzinot tautas konservatoriju piedāvātās mūzikas izglītības problēmas un izvērtējot abu mācību iestāžu kultūrizglītojošo darbību. Avotos, primārajā un sekundārajā literatūrā gūtas atziņas apkopot vienas zinātņu jomas ietvaros ir iespējams nosacīti un subjektīvi, tāpēc tās apkopotas starpdisciplināras ievirzes monogrāfiskā pētījumā mākslas zinātņu nozares mūzikas vēstures apakšnozarē.

Pētījuma **objekts** ir Latgales kultūrvidē, latviešu un latgaliešu inteliģences radītie priekšnosacījumi tradicionālās mūzikas kultūras elementu transformācijai 20. gadsimta pirmajā pusē, bet **pētījuma priekšmets** – tautas konservatoriju

pedagogu un audzēkņu ieguldījums mūzikas kultūras attīstībā Latgalē. Darba **mērķis** ir noskaidrot tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības priekšnosacījumus Latgales reģiona kultūrvidē, atklājot nozīmīgākos abu mācību iestāžu mūzikas izglītības un kultūrdarbības aspektus un ievērojamāko mūziķu ieguldījumu Latgales mūzikas kultūras turpmākajā attīstībā.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Raksturot 20. gadsimta pirmās puses Latgales kultūrvidē uzturētās tautas muzicēšanas tradīcijas un noskaidrot tajās ietvertos priekšnosacījumus profesionālas mūzikas izglītības ieviešanai Daugavpils un Rēzeknes kultūrvidē.
2. Apkopot un izvērtēt vēstures liecības par Latgales tautas konservatoriju dibināšanas apstākļiem, mācību iestāžu organizatorisko struktūru, darbības periodiem un mācību iestādēm raksturīgo problēmu risinājumiem.
3. Sistematizēt avotos un literatūrā rastās liecības par abu Latgales tautas konservatoriju mijiedarbības ar sabiedrību nozīmīgākajiem aspektiem.

PĒTNIECISKĀ PIEEJA UN METODES

Tā kā zinātnē pagaidām nav vienas – skaidras un verificētas – metodikas, kas palīdzētu noteikt reģiona kultūras identitāti, uzskatot kādu teritoriju un tās kultūrvidi par patstāvīgu, pilnvērtīgu un pašpietiekamu izpētes objektu, ir jāanalizē novada vēstures, garīgās un materiālās kultūras visi iespējamie aspekti: sociālā vēsture, politiskā vēsture, reliģijas un kultūras, tostarp mūzikas izglītības vēsture. Pētījuma metodoloģiski konceptuālā pieejas izvēle ir saistīta Latvijas vēsturnieku I kongresa noslēguma dokumentu (2011), kurā norādīts, ka līdz šim Latvijas historiogrāfijā lielāka nozīme ir bijusi pētījumiem par valstisko struktūru un to realizētās politikas vēsturi, tāpēc, lai pilnīgāk rekonstruētu pagātni un panāktu līdzsvarotību starp dažādiem tās aspektiem, ir jāveicina sociālās, saimniecības, reģionu, kultūras un ideju vēstures izpēte². Kongresā atzīts, ka Latvijā nav izveidojusies pietiekami cieša vēstures pētniecības saikne ar mikrovēstures un reģionu vēstures pētniecību, ko nepieciešams uzlabot, paaugstinot dažāda veida lokālo un reģionālo vēstures liecību izpētes zinātnisko kvalitāti.

Balstoties uz atziņu, ka *vēsturiska izziņa nevar noskaidrot mērķu mērķi, ar ko saistīts vēsturiskās cilvēces nemitīgais darbs, tāpēc tas var būt tikai mūsu nojautu un ticības priekšmets* (Gadamers 2007: 37), pētījuma realizēšanai ir izraudzīta **mikrovēstures** metode. Mikrovēstures metodes pamatlicēji ir Karlo

² Latvijas vēsturnieku I kongresa Noslēguma dokumenta pilns teksts pieejams vietnē <http://demoshistoria.lv/kongresa-aktualitates/latvijas-vesturnieku-pirma-kongresa-nosleguma-dokuments>, skat. 15.12.2012.

Ginsburgs (*Ginzburg C. 1980*) un Džovanni Levī (*Levi G. 1989*), kuri šo pieeju kopā ar Itālijas vēsturnieku grupu izstrādāja divdesmitā gadsimta 70. gados. Šī pieeja pētniekam rada iespēju noteikt minimāla analīzes objekta maksimāli detalizētu izpēti, turklāt neierobežojot vispārīgās iespējas, jo katrs mikrokollektīvs organiski demonstrē *pacelšanos līdz vairākumam* (Польская 2003), veidojot sociālo saikni, kuras rekonstrukcija ir arī makrovēstures mērķis.

Mikrovēsture savos it kā šaurajos un tāpēc grūti pieejamajos rāmjos, salīdzinot daudzveidīgos avotus, pēta sociālās pašapziņas prakses, radniecīgos sakarus, atsevišķu indivīdu un kopienu dzīves ceļus, kopā ar priekšstatiem un vērtībām, *kurus tie nes sevī* (Ipo 2000: 240). Mikrovēstures metodes izvēli ietekmēja apstākļi, ka mūsdienu Latgales reģiona sabiedrības un arī atsevišķu kultūrizglītojošās darbības institūciju pagātnes zināšanu robežas, tāpat kā pētniecības iespējas ir ierobežotas gan ar saglabāto vēstures liecību nepilnīgumu, gan arī ar garantiju trūkumu tam, ka izraudzītajos vēstures avotos atspoguļotā realitāte ir drošticams paraugs pētāmās problēmas atspoguļošanai, un, visbeidzot – pētnieka intelektuāls instruments. Atspoguļojot monogrāfijā izraudzīto pētījuma objektu un priekšmetu, pētījuma autore lasītājam var izrādīties subjektīva gan pagātnes liecību tulkošanā, gan arī pētāmās realitātes jaunradīšanā, tomēr ir jāņem vērā tas, ka pētījumā vēstures liecības tiek interpretētas ne tikai balstoties uz sava laikmeta konceptuālajām un ideoloģiskajām pieejām, bet arī vadoties pēc personīgām interesēm un subjektīvi izvēloties pētāmo kultūras norišu atspoguļošanas intelektuālos modeļus. Tāpēc, pat atzīstot izraudzītās metodes – mikrovēstures – vēsturiskos ierobežojumus, dokumentu valodu u.c. ar pētniecības norisi saistītās problēmas, uz sociālo nozīmību balstīta reģiona kultūras procesu izpēte savā būtībā ir racionāla un objektīva.

To pirmkārt nosaka apstākļi, ka sociālās dzīves un tās izvirzīto jautājumu un problēmu pētniecība atklāj daudzas reģiona kultūrvidi un sabiedrību raksturojošas iezīmes, kuru detalizēta apzināšana ļauj labāk izprast pētāmo laiku un konkrēto cilvēku ikdienas dzīvi. Sociālā prakse var atklāties jebkurā jomā, kas skar cilvēka ikdienu, bet konkrētajā darbā tā ir saistīta ar profesionālās mūzikas izglītības un profesionālās muzicēšanas īstenotāju ienākšanu Latgales reģiona tradicionālajā kultūrvidē.

Otrkārt, principiāli svarīgas ir zināšanas par pētāmā priekšmeta – tautas konservatoriju pedagogu un audzēkņu ieguldījumu mūzikas kultūras attīstībā Latgalē – saikni ar reģiona vēstures zināšanām kopumā. Mūsdienu vēstures pētniecības prakse atzīst ne tikai pētāmā lauka plašumu, bet arī pagātnes izzināšanas un interpretācijas daudzveidīgu pieeju izmantošanas iespējas. Tāpēc reģiona kultūrvides transformācijas arī mūzikas dzīves kontekstā ir jāsaprot kā notikumu, procesu un struktūru vēsture cilvēka privātajā dzīvē. Tāda pētnieciskā lauka diversifikācija ir saistīta ar to, ka, neatkarīgi no pētniecisko virzienu priekšrocībām, vēstures zināšanu objekts ir cilvēks, kura daba un uzvedība pati par sevi ir daudzveidīga un var tikt pētīta dažādos rakursos un savstarpējā

mijiedarbībā vai attiecībās. Tādējādi reģionu, pilsētu, mācību iestāžu vai atsevišķa cilvēka dzīves vēsture kļūst par universālāko un ietilpīgāko starp humanitārajām zinātnēm, jo to ne tikai pavada jaunu zinātnisko sfēru – socioloģijas, psiholoģijas, ekonomikas u.c. rašanās, bet mūsdienāstā ir cieši saistīta arī ar šo zinātņu nozaru problemātikas un metodikas adaptāciju.

Turklāt, mūsdienu vēstures pētījumi gan pēc satura, gan arī pēc formas lielākoties veidojas integrētā mijiedarbībā ar citām esamības izpētes sfērām (ģeogrāfiju, etnogrāfiju, antropoloģiju, kultūras vēsturi u.c.) un literatūras žanriem. Konstituējot sevi par atsevišķu disciplīnu, vēsture tādējādi tiek iekļauta starpdisciplināras mijiedarbības sistēmā.

Treškārt, vēstures zināšanas ne šodien, ne arī kopš tās rašanās nav bijušas tīri akadēmiskas vai intelektuālas. Vēstures funkcijas atšķiras ar plašu sociālo loku, tā vai citādi tās atspoguļojas sociālās apziņas un sociālās prakses sfērās. Turklāt, vēstures zināšanas un interese par pagātņi vienmēr ir aktuālu sabiedrības problēmu nosacītas. Tieši tāpēc pagātnes tēls ne tik daudz rodas, cik ir pēcteču radīts, to pēcteču, kuri, pozitīvi vai negatīvi novērtējot priekštečus, vienlaicīgi aktualizē savus lēmumus un darbības. Savukārt mikrovēsture, sabiedrībai piedāvājot atsevišķu institūciju, tostarp mācību iestāžu „ģenealoģiju” un laikmetam nozīmīgas cilvēku darbības un pieredzes ainu, kļūst par varenu iedarbības uz sociālo apziņu instrumentu. Attieksme pret savu vēsturisko pagātņi, kas dominē sabiedrībā, ietekmē cilvēku priekšstatus par sevi un nosaka tālākās attīstības uzdevumus. Tādējādi mikrovēsture vai pagātnes aina vienlaicīgi ir sociālās apziņas daļa, politiski-ideoloģisko priekšstatu elements un arī izejas materiāls sociālās attīstības stratēģijai. Tas nozīmē, ka bez kultūrvides transformācijas vēstures nav iespējama sociālās identitātes un priekšstatu par nākotnes perspektīvām formēšanās ne kāda atsevišķa reģiona sabiedrībā, ne arī cilvēcei kopumā.

Ceturtkārt, reģiona vēstures zināšanas ir funkcionāli svarīgs sociālās atmiņas instruments, kas savukārt ir sarežģīts daudzlīmeņu vēsturiski mainīgs fenomens. Bez tradicionālās pagātnes zināšanu saglabāšanas tradīcijas pastāv ne tikai kolektīvā sociālā atmiņa, bet arī kā ģimenes un individuālā atmiņa, kas lielā mērā ir balstītas uz subjektīvu un emocionālu pagātnes uztveri. Neraugoties uz atšķirībām, visi atmiņas tipi ir cieši savstarpēji saistīti, to robežas – nosacītas un caurredzamas. Zinātniskā izziņa ietekmē kolektīvo priekšstatu par pagātņi veidošanos un savukārt izjūt masu stereotipu ietekmi. Tādējādi arī Latgales reģiona sabiedrības vēsturiskā pieredze bija un lielā mērā ir gan racionālas pagātnes izpratnes rezultāts, gan arī pētījuma autora intuitīva un emocionāla uztvere. Mikrovēstures pieejā izmantotas vairākas starpdisciplināras un konkrētas kvalitatīvās metodes: avotu analīzes, kultūrvēsturiskā, klasifikācijas, tipoloģiskā, salīdzinošā, sinhronā un diahronā, biogrāfiskā, kā arī vēsturiskā diskursu analīzes (VDA) metode.

TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Pētījuma mērķis un uzdevumi nosaka pētījuma raksturu, kas pamatots laikmetīgās teorētiskajās atziņās. Lai izvērtētu kāda reģiona kultūras attīstības virzību konkrētā laika posmā, ir nepieciešams saprast attīstības priekšnosacījumus un cilvēku darbības mērķtiecību. Saprašanā palīdz kultūrtelpas nozīmju un radīto struktūru vēsturiskās savdabības izpratne, kas iezīmēta vairāku zinātņu nozaru teorijās: 1) kultūrvides saglabāšanas un pārmantošanas teorijās; 2) vides psiholoģijas, vizuālantropoloģijas un cilvēka dzīves telpas struktūrveidojošajās teorijās, 4) sociālās atmiņas teorijās, 5) personības identitātes un sociālā nozīmīguma teorijās, 5) vēstures zinātnes pētīšanas teorijās.

Kultūrvides izpratnes un pētniecības teorētiskais pamats rasts darbos, kuros Rietumeiropas zinātnieki aktualizē kultūrvides saglabāšanas un kultūras tradīciju pārmantojamības jautājumus (Baumans, 2002; Giddens, 1999; Hofstede 1980, 2001 u.c.), atzīstot, ka 1) pašlaik gan atsevišķi cilvēki, gan arī kopienas pārdzīvo identitātes krīzi un tāpēc pastiprināti ir jāpievēršas kultūras mantojuma izpētei, 2) informāciju tehnoloģiju straujā attīstība rada „virtuālu” šķirtni no pagātnes kultūras, apgrūtina tās pārmantojamību, bet mūsdienu cilvēks domāšanas veidā, realitātes izjūtā, psiholoģiskajās reakcijās un vērtējumos ir kļuvis citāds, 3) globalizācijas process objektīvi rada draudus reģionu un tautu kultūras atšķirību saglabāšanai, tāpēc kultūras identitāte pieprasa pievērst pastiprinātu uzmanību tieši lokālajam kultūras mantojumam, 4) Eiropas Savienība, kas veidojas par jaunu superkopību, arī meklē savu identitāti, kuras izveidei nepietiek tikai ar politisku, ekonomisku un militāru mērķu deklarēšanu. Lai nodrošinātu šīs kopības garu, ir jāizprot savienībā apvienoto tautu reģionālās kopības vēsturiskās apziņas saknes, ko sevī glabā arī nelielu vēsturisko reģionu kultūrvidē.

Cilvēka dzīves telpas struktūrveidojošā koncepcija, norādot uz vairāku socializācijas zonu (Baacke, 1991) mijiedarbību, kas, savstarpēji sasaistot cilvēku radītās struktūras ar starppersonu saziņas tradīcijām, zināšanu pieejamību ar telpiski priekšmetisko apkārtni, ikdienas darbību, uzvedību, rīcības motivāciju un vērtību izpratnes radošo atspoguļojumu, ļauj izprast arī reģiona iedzīvotāju dzīvesveida organizējošos faktoru saikni Latgales ar kultūrainavu. Tādējādi krievu vizuālantropologa Dmitrija Zamjatina atziņa, ka *geokultūras objekti ir jāaplūko apdzīvotās vietas un ainavas mijiedarbībā*, apstiprina to, ka arī Latgales kultūrainavai piemīt sava mitoloģiska mērvienība, jo arī Latgales latviešu centienus apgūt telpu un tās robežās saturiski pielāgot mītus, apliecina tradicionālās muzicēšanas saikne ar cilvēka dzīves ritmiem, svētkiem un godiem. Zamjatins uzsver, ka cilvēks apkārtējo telpu uztver tik, cik tā ir *piesātināta ar saprotamiem mitoloģiskiem tēliem* (Замятин 2004: 255), kurus galvenokārt uztur tradīcijas un ierastais dzīvesveids, tomēr tradīciju, tostarp muzicēšanas tradīciju transformāciju ietekmē jaunas idejas, zināšanas un kontekstā ar tām iegūtās jaunās prasmes un pilnveidotie savstarpējo attiecību modeļi.

Pētāmās tēmas kontekstā aktuālas ir arī atziņas, kurās pamatots reģionu intelektuālās attīstības nevienmērīgums, piemēram, uzskats, ka nozīmīga loma ir ierobežotam personu lokam, kurš veido konkrētas intelektuālas paaudzes idejas un nepastarpinātas konfrontācijas apstākļos – arī jaunu prasmju un zināšanu izmantošanas tradīcijas. Tādejādi aktualizējas problēma par to, cik daudz idejām vienlaikus reģiona sabiedrība spēj pievērst uzmanību, kā arī tam, kā sabiedrībā veidojas *ideju klasterizācijas* (Kolakowsky 1990: 57) modeļi.

Izglītības un zināšanu pieaugšanas nozīme sabiedrības attīstībā aplūkota vairāku Rietumeiropas autoru, tostarp Lūisa Kozera (*Coser*, 2000) un Daniela Bela (*Bell*, 2000) pētījumos, kuros akcentēts viedoklis, ka sabiedrības dzīvē, pieaugot zināšanu nozīmei, pieaug arī to cilvēku nozīme, kuri ir iesaistīti sabiedrības attīstības plānošanā, un viņi ir vērtējami kā jaunā elite, ko vieno nevis kopējas politiskas vērtības vai intereses, bet gan kopīgas iemaņas un profesionālās normas. Pamatojoties uz šīm teorētiskajām atziņām pētījumā par divu tautas konservatoriju kultūrizglītojošo darbību Latgales kultūrvidē (1923 – 1941) tiek ieskicēta arī sociālajām zinātnēm raksturīgā personību simboliskā dominēšana mūzikas kultūras procesos.

Tas sasaucas ar vairāku Rietumeiropas domātāju – M. Halbvaksa (*Halbwachs* 1950), R. Bastida (*Bastide* 1970), P. Norā (*Nora* 1998) u.c. autoru starpdisciplinārajām teorijām, kas saistītas ar 20. gadsimta otrajā pusē popularitāti guvušo antropoloģisko pavērsienu nacionālo iezīmju pētīšanā. Tā ietekmē dažādojās un mainījās vēstures un kultūras aspektu izziņāšanas metodes, tika sekmēta mutvārdu vēstures virziena daudzveidīga attīstība, izceļot atmiņu un dzīvesstāstu nozīmi.

Zinātnieki mūsdienās atzīt, ka mutvārdu vēsture ir aktuāls veids, kā lūkoties uz nesenās vēstures notikumiem vai atsevišķiem vēstures aspektiem, galveno uzmanību pievēršot ne varas struktūrām un dominējošām sociālajām grupām, bet cilvēka pieredzei. Pieeja pamatota viedoklī, ka katra cilvēka dzīvesstāstam ir neatkārtojama vērtība, ja tajā ir racionālas domas, izjūtu savdabība; ja tas ietver sevī attiecības ar daudziem cilvēkiem – ģimeni un tautu, valsti un vēsturiskiem notikumiem. Situācijā, kad par vienu no pētāmajiem objektiem – Rēzeknes tautas konservatoriju (turpmāk tekstā RTK) arhīvos un muzejos dokumenti nav saglabājušies, neraugoties uz subjektīvo raksturu, tieši pedagogu dzīvesstāsti, vēstules, ģimenes locekļu un tautas konservatoriju un Rēzeknes Valsts Skolotāju institūta (turpmāk tekstā RVSI) audzēkņu atmiņas sniedz bagātīgu izziņas materiālu, kas palīdz restaurēt mūzikas kultūras norises un attīstības tendences ne tikai Rēzeknē, bet arī Latgalē kopumā.

PĒTĪJUMA AVOTI UN LITERATŪRA

Metodoloģiskās pieejas izvēle atbilst pētījumā izmantoto avotu un literatūras bāzei, jo sava laika liecības, kas prezentē personības un procesus, ir viens no zinātniskās refleksijas pamatelementiem un sniedz zinātniskajam diskursam pagātnes leģitimitāti. Avotu dokumentālo bāzi veido Latvijas arhīvos un muzejos rastie nepublicētie dokumenti, kā arī privāto arhīvu materiāli. Tā kā LVVA nav saglabājušās Rēzeknes tautas konservatorijas arhīva lietas, tad informācija par tās darbību ir meklēta daudzu gadu garumā, skatot piemēram, Rēzeknes pilsētas pašvaldības fonda, privāto arhīvu un muzeju krājumu lietas. Tomēr lielākā informatīvā materiāla daļa ir rasta atmiņās, periodikā un literatūrā. Savukārt par Latgales tautas konservatorijas (Daugavpilī) darbību liecina apjomīgs fonds, kurš ir sistematizēts, bet līdz šim maz izmantots zinātniskos pētījumos.

Darba izstrādes gaitā Latvijas Nacionālajā arhīvā ir izpētītas septiņu fondu (Latgales tautas konservatorija, Izglītības ministrijas Skolu departamenta Vidusskolu direkcija, Izglītības ministrijas Arodskolu direkcija, Izglītības ministrijas Tautskolu direkcija, Rēzeknes pilsētas valde, Latvijas Rakstu un Mākslas kamera, Iekšlietu ministrijas Pašvaldības departaments) 84 lietas, kurās rasts monogrāfijas izstrādes mērķim un nozīmīgākajiem uzdevumiem atbilstošs faktoloģiskais pamatojums.

Izmantoto dokumentu teksti ilustrē ne tikai laikmeta lingvistisko tradīciju, bet arī mūzikas kultūras veidotāju attieksmi un ieceres garīguma jaunā loka veidošanā Latgalē. Savukārt personīgajā sarakstē un intervijās atklājas ne vien konkrētu personību vēlme līdzdarboties, bet arī mācību iestādes kā indivīda un kolektīva profesionālo ētisko un estētisko jūtu audzinātājas loma noteiktā kultūrtelpā un patiesi kompetentu mūziķu attieksme pret tautas konservatorijas kultūrizglītojošās darbības lomu nacionālās mūzikas tradīciju iedzīvināšanā. Dokumenti ir nozīmīgs izziņas avots, arī liecība par attieksmēm starp jauna garīguma loka radītāju – profesionālo mūziķi – un Latgales sabiedrību. Mūzikas kultūras attīstības tendenču apzināšana bez tā nav iedomājama, jo patiesi kompetentas personības viedoklis ir ne tikai radoša gara uzturētājs, bet arī šķērslis diletantismam.

Savukārt Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja (RTMM) krājuma 46 fondos tika skatīti iespieddarbi, atmiņas, fotogrāfijas, vēstules, afišas, koncertu programmas un dažādu preses publikāciju izgriezumi, ko vēl savas dzīves laikā veidojuši ar abu Latgales tautas konservatoriju darbību saistītie mūziķi. Rastās fotogrāfijas un vēstules ir ne tik daudz realitātes interpretācija, kā tās fragments, kas slēpj sevī ievērojamu pētniecisko potenciālu. Katrā sabiedrībā jebkurā laikmetā ir pamanītāki un mazāk pamanīti cilvēki, un tam nav nekāda sakara ar tēla tiražēšanas un pārraides iespējām. Nekad nav daudz personu, kuru pamanāmību veido paliekošu (vismaz uz kādu laiku) pietiekoši lielai sabiedrības daļai kaut kādā ziņā svarīgi darbi, dzirdama, redzama un sajūtama, noturīga pozīcija kādā ticības, ētika vai estētikas pamatjautājumā un piedevām vēl vairāk

vai mazāk ekstravagants, tomēr vairākus laikabiedru pieņemams un saprotams individuālp psiholoģisks un fizisks veidols. To var pilnā mērā attiecināt arī uz profesionālajiem mūziķiem, kuri darbojās provincē.

To pašu var teikt arī par personīgo saraksti u.c. RTMM³ krājumos rastajiem avotiem, kas glabā liecības par tautas konservatoriju pedagogu sabiedriskajām aktivitātēm, sadarbību ar mūzikas kultūras nozīmīgākajām personībām Rīgā un citos Latvijas novados, kā arī pedagogu personības raksturojošām iezīmēm. Šo avotu bāze papildināta arī ar citos muzejos un privātajās kolekcijās rastajām Latgales tautas konservatoriju darbības liecībām (mācību programmām, statūtiem, afišām, presē publicētajām atsauksmēm par koncertu mākslinieku līmeni u.c.).

Iepazīstoties ar minēto avotu materiāliem nācās secināt, ka tautas konservatoriju darbības detalizētu izpēti nav iespējama bez valsts varas iestāžu lēmumiem, likumpamatotiem aktiem, instrukcijām u.c. valsts izglītības politiku apliecinājošiem dokumentiem. Tie lielākoties rasti Nacionālās bibliotēkas fondos. No Tautas padomē, Satversmes sapulcē un četrās Saeimās pieņemtajiem likumiem un instrukcijām uz mūzikas izglītība attiecināmie 12 normatīvie dokumenti kā publicētie avoti satur vērtīgu Latvijas valsts izglītības politikas norišu raksturojumu, kā arī atklāj mūzikas izglītības aktualitātes 20. – 40. gadu Latvijas valsts kultūrsituācijā un pamato tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības sabiedrisko nozīmīgumu ne tikai Latgales novadā, bet arī Latvijas valstī kopumā.

Nacionālās bibliotēkas Letonikas nodaļā pētīti arī cita veida *publicētie avoti* – abu tautas konservatoriju pedagogu raksti Latvijas un Latgales 20. – 40. gadu periodiskajā presē (*Rīgas Vēstnesis, Jaunākās Ziņas, Daugavas Vēstnesis, Naš Daugavpīliskij Golos, Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Latvijas Skaņražu kopas, vēlāk Latvijas Mūziķu biedrības mēnešraksts Mūzika, Latvju komponistu biedrības izdevums Mūzikas Nedēļa, Latviešu Dziesmusvētku biedrības mēnešraksts Mūzikas Apskats* u. c. periodiskie izdevumi, kuros rasta laikmeta nacionālās mūzikas kultūras aktualitātes atspoguļojoša informācija, kā arī nozīmīga informācija par abu Latgales tautas konservatoriju pedagogu saikni ar mūzikas dzīves tendencēm pasaulē un Latvijā (profesionālo mūziķu idejas par mūzikas izglītību, izcilām mūziķu personībām, viedokļi par koncertu un mūzikas lektoriju repertuāru, dalībniekiem, izpildītājiem; tautas konservatoriju audzēkņu, pedagogu, orķestru un arī viesmākslinieku koncertu recenzijas, kas ietver arī publikas attieksmes pret koncertdzīvi vērtējumus, apliecinot abu Latgales tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības plašumu un dziļumu).

Šai ziņā monogrāfijas izstrādē nozīmīga loma bija arī Latgales kultūrvēstures muzeja bibliotēkas fondos skatītajiem Latgales latviešu 20. gadsimta 20. – 40. gadu un mūsdienu periodiskajiem izdevumiem (*Latgolas Vārds, Taisneība,*

³ Muzeja nosaukums mainījās jau pēc monogrāfijas izdošanas, tāpēc avotu sarakstā un tekstā ir iepriekšējais muzeja nosaukums. Tagad muzeja nosaukums ir Rakstniecības un mūzikas muzejs (RMM)

Katoļu Dzeive, Olūts, Tāvu zemes kalendars, Acta Latgalica u. c.), kuros rasti gan apskatāmā perioda (vēlāk – emigrācijas) mūzikas darbinieku, gan arī mūsdienu novadpētnieku un zinātnieku viedokļi par mūzikas dzīves norisēm Latgalē.

Tādējādi ir nodrošināta zināma pēctecība, saistot Latvijas 20. – 40. gadu literatūru ar pēckara *pilsonisko historiogrāfiju trimdā un ar atjaunoto vēstures zinātņi Latvijā un tieši Latgalē* (Počs 2003: 122). Nozīmīga informācija gūta arī latgaliešu emigrācijā izdotajā žurnālā *Dzeive* un periodiskajā rakstu krājumā *Latvju Mūzika* (izdeva Latviešu Koru Apvienība ASV un Latviešu Dziesmu svētku Biedrība Kanādā). Šie izdevumi satur klaida Latgales latviešu viedokļu daudzveidību par vēstures, valodas, reliģisko tradīciju, mūzikas kultūras vietu un lomu Latgales kultūrvidē. Šajos izdevumos rastas arī emigrējušo Latgales latviešu kultūras darbinieku atmiņas par mācībām tautas konservatorijās, piedalīšanos Latgales dziesmu svētkos un par 20. – 40. gadu mūziķu personībām.

Nākamo publicēto avotu grupu veido naratīvi – atmiņas un biogrāfiskās intervijas ar tautas dziedātājiem, mūziķu dzīvesstāsti un intervijas ar viņiem, kas rastas gan interneta resursos, gan arī pieejamas publikāciju veidā (mūsdienu žurnālā *Mūzikas Saule, laikrakstos Literatūra un Māksla, Mōras Zeme*, 30. gadu laikrakstā *Latgolas Vārds*, atsevišķās grāmatās publicētajos mūziķu dzīvesstāstos, mācību iestāžu bijušo audzēkņu atmiņās u.c.). Naratīvi kā sociāli vēstījumi monogrāfijā atklāj un ļauj novērtēt sociālo priekšstatu un kultūras resursu veidoto atbalsta punktu daudzveidīgumu Latgales mūzikas dzīvē iesaistīto cilvēku pieredzē. Stāsti ne tikai reprezentē cilvēka dzīvi mūzikas kultūras strāvotību kontekstā, bet ietver arī kultūras pieredzes, kas iesakņotos ģimenē, kopienā, pilsētā, nācijā – respektīvi, indivīda dzīves pasaulē – interpretāciju. Biogrāfisko interviju un dzīvesstāstu, kā arī atmiņu par mūziķu personībām analīzei monogrāfijas izstrādē izmantota induktīvā pieeja, kas, virzoties no naratīviem pie avotos rastajiem faktiem, ļauj pilnīgāk izprast Latgales kultūrvides pārmaiņu procesa dinamiku, kā arī vairāku mūziķu personību – Nikolaja Vanadžina, Paula Krūmiņa, Gabriēlas Vīksnes-Apines, Alfreda Feila, Viļa Švinkas, Jūlija Rozīša, Klementa Mediņa, u.c. ieguldījumu Latgales reģiona mūzikas kultūras attīstībā.

Ceturrtā publicēto avotu grupa – garīgo dziesmu un lūgšanu grāmatas, kurās ietverti Baznīcas rituālu norišu apraksti, kā arī grāmatas ar ērģelmūzikas repertuāru, ir iegūtas vairākās ekspedīcijās Rēzeknes, Preiļu, Balvu un Krāslavas rajonos un izmantotas, lai raksturotu Latgales latviešu garīgās mūzikas tradīcijas, pamatotu saikni starp garīgās mūzikas nozīmi reģiona kultūrā un ērģelnieku izglītošanas aktualitāti tautas konservatorijās.

Avotu un literatūras izpēte, balstoties uz rasto subjektīvo viedokļu (atmiņu) un objektīvo (arhīva dokumenti), kā arī teorētiski pamatotu (primārā literatūra) atziņu analīzi, ir pamats sintēzei, kas pētījuma problēmu ļauj skatīt zinātniskā daudzbalisībā, balstoties uz Eiropā un citur pasaulē atzītām zinātniskās pētniecības teorijām.

Rēķinoties ar teorijām piemītošo iekšēji subjektīvo saturu, to atziņas ietvertas monogrāfijas izstrādes metodoloģijā, bet sekundārā literatūra, ko veido

galvenokārt Latgales kultūras videi raksturīgo procesu pētījumi un interneta resursos saglabātā informācija, pētījumā izmantota, lai salīdzinātu avotos rastos faktus ar citu Latgales kultūras norišu pētnieku, tostarp 20. gadsimta sākumā – Franča Kempa, Valērijas Seiles, Franča Trasuna, Miķeļa Bukša u. c.; 20. gadsimta otrajā pusē – Pētera Zeiles, Jāzepa Broliša, Janīnas Kursītes, Henrika Soma u. c.; 21. gadsimta sākumā Latgales mūzikas kultūras pētnieku – Annas Līdumas, Jāņa Paukštes, Mārtiņa Boiko, Ilmas Grauzdiņas, Andas Beitānes, Ilonas Rupaines, Jūlijas Timofejevas, Romualda Apanaviča, Ivetas Dukaļskas u. c. viedokļiem, interpretējot tos monogrāfijas problemātikas kontekstā.

Iepazīstoties ar minētajiem avotiem un literatūru, var secināt, ka Latgales kultūrvidē vēsturiski mainījusies galvenokārt ārējo faktoru ietekmē. Tāds – ārējs faktors – savas darbības sākumā bija arī abas tautas konservatorijas, kuras iezīmēja kvalitatīvi jaunu posmu Latgales mūzikas kultūras ģenēzē – ilgstoši dominējošās tradicionālās mūzikas kultūras mijiedarbību ar profesionālo mūzikas kultūru.

ĪSS MONOGRĀFIJAS NODAĻU SATURS

1. nodaļa

Muzikālās izglītības ieviešanas priekšnosacījumi Latgalē: sabiedrības saikne ar lauku muzicēšanas tradīcijām, tajās saglabāto vērtību tālākattīstība Daugavpils un Rēzeknes kultūrvidē

Monogrāfijas saturs loģiskās abstrakcijas ceļā ļauj skatīt Latgales reģionam raksturīgo iedzīvotāju radošās – materiālās un garīgās kultūras darbības jomu – savstarpējo mijiedarbību un vienotību reģiona mūzikas dzīves attīstības kontekstā. Uzskatot, ka tieši kultūrvides aspekts uzskatāmi atklāj tradicionālās kultūras, tostarp mūzikas tradīciju transformāciju laikā un telpā, darba pirmajā nodaļā ir ietverta Latgales 20. gadsimta divdesmito-trīsdesmito gadu kultūrvides analīze un latgaliešu (latviešu) tradicionālās mūzikas kultūras iezīmju raksturojums, kas veidots, lai pamatotu pētījuma novitāti, proti, atklātu tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības priekšnosacījumu saikni ar tautas muzicēšanas pieredzi kā pamatu un jaunas pakāpes iespējām mūzikas dzīves elementu ieviešanai. Šajā nodaļā izvērtēti arī Daugavpils un Rēzeknes nozīmīgāko sabiedrisko organizāciju centieni latviešu nacionālās kultūras elementu iedzīvināšanā Latgalē un veiktie pasākumi, lai pārliecinātu sabiedrisko domu par jauna tipa mācību iestāžu – tautas konservatoriju – darbības uzsākšanas nepieciešamību. Latgales latviešu tradicionālās mūzikas kultūras transformācijas saikne ar izglītības piedāvājuma paplašināšanos un dažādu attīstības posmu kultūrizglītojošās darbības kopīgo elementu noteikšana ļauj pamatot Latgales latviešu nacionālās un kultūras identitātes problemātikas aktualitāti arī mūsdienās.

Tā ir inovatīva pieeja, kas paplašina pētījumu ārpus pierastajiem statistikas analīzes, kvantitatīvo aptauju un kvalitatīvo interviju ietvariem.

Latgales latviešu attieksme pret vidi, kurā viņi dzīvo, nav tikai pieradums, morāles un ētikas, kā arī emocionālās iedvesmas jautājums, bet tās ir arī zināšanas par kultūrvidē raksturīgo tradīciju nozīmi sabiedrības dzīvē. Prasmes, iemaņas un pieradums rūpēties un saglabāt apkārtējo ainavu un paša veidotos objektus tajā ir pamatotas ar ekonomisku izdevīgumu un ērtumu, bet mantoto kultūras tradīciju uzturēšana un pieredzes tālāknodošanas balsts ir etnoreliģiskās identitātes izpratne. Kad telpas materiālie un garīgie objekti un elementi iegūst jēgu, tā kļūst par kultūrvidi. Latgales kultūrvides fenomenā atklājas daudzveidīgas cilvēka radošās darbības iespējas un to mērķi, bet vienā ģeogrāfiskajā vidē dažādu tautību iedzīvotāji ir dzīvojuši citādā vērtību un kultūras resursu pasaulē, un katras apdzīvotas vietas sociokulturālais fons un tai raksturīgās attiecību struktūras ir gan ģeogrāfiskās, gan arī sabiedrības sociālās identitātes nesēji. Vides psihologu (Proshasky u.c.1983) uzskats, ka vietas identitāte ir viena no nozīmīgākajām cilvēka pašidentitātes struktūrām, kas ir balstīta uz vides objektu spēju apmierināt cilvēka bioloģiskās, psiholoģiskās, sociālās un kultūras vajadzības, liek pievērsties arī latgaliešu saimniecisko un sadzīves tradīciju saiknei ar muzicēšanu. Tas, kā cilvēki ikdienā uztver apkārtējo vidi un lieto tajā esošos dabas un pašu veidotos objektus, *ietekmē viņu funkcionālās zināšanas* (Landau, Jacendoff 1993: 6) un arī kultūras tradīciju vērtību uzturēšanas un tālāk attīstīšanas nepieciešamību.

To pilnā mērā var attiecināt uz Latgales latviešu muzicēšanas tradīciju veidošanos, kopšanu un saglabāšanu, jo reģionā savdabīgās dziedāšanas (talkās, kāzās, bērēs, tautas lūgšanās pie sādžu krustiem maijā u.c.) un instrumentu spēles (vakārēšanā, večerinkās, ģimenes godos) iemaņas galvenokārt ir veidojušās visšaurākajā sociālajā kopībā – ģimenē – iedvesmojoties no dabas norisēm, kopīgi sezonas darbus darot, gadskārtas ieražu un reliģiskos svētkus atzīmējot, kā arī ģimenes godus svinot. Tāpēc viņu mūzika ir tautisku stereotipu piesātināta/caurvīta/caurausta, atkarīga no dabas cikliskuma, no piederības dzimtai, no vēstures atcerēšanās. Dziedāšanai un arī dejām vienlaicīgi piemita gan socializējošs, gan izklaides raksturs – dziedāšana un dejošana piedāvāja gan radošuma pārbaudi, gan arī ētiski estētiskas dabas situācijas, tāpēc tradicionālā muzicēšana Latgalē ilgstoši spēja saglabāt savu nemodernumu. Muzicēšanas tradīciju uzturēšanā nozīmīga loma bija ģimenei un kopienai (sādžai, draudzei), kurās Latgales latvieši tās pārmantoja diahroniski (no paaudzes paaudzē) vai sinhroni (savstarpēji mijiedarbojoties sociokultūrvidē vienlaikus pastāvošajām tradīcijām).

Līdzās laicīgajai sadzīves un godu muzicēšanai Latgalē nozīmīga bija garīgā, jeb katoliskā vokālā mūzika, kas pēc J. Rozīša domām bija viena Latgales no tradicionālās mūzikas pamatkategorijām. Tās rašanās un pastāvēšana nav iedomājama bez funkcionālas piesaistes noteiktām situācijām un reliģiskajām tradīcijām. Šāda veida mūzikas materiālam atbilstoša funkcionālā konteksta

esamība nosaka tradīcijas saglabāšanos vai tās pakāpenisku izzušanu. Rakstot par garīgo dziesmu dziedāšanas nozīmīgumu, arī latgaliešu emigrācijas autors O. Dzeņš uzsver, ka to dziedāšana Latgales latviešus ir stiprinājusi dzīves grūtību pārvarēšanai, palīdzējusi uzveikt nogurumu pēc darba cēliena tūrumā, laidarā vai siena pļavā. Kopumā tautas garīgo dziedāšanu Latgalē veidoja trīs būtiski elementi – pilnīgi dažādi pēc rakstura, izcelšanās un nozīmes rituālā: liturģiskie dziedājumi, mākslinieciskie kordziedājumi un garīgās tautasdziesmas. Visi tautas rituālie dziedājumi pēc savas būtības pārstāvēja sinkrētisku žanru, kuram nevar pieiet tikai ar absolūtu mūzikas mērauklu. Dieva klātieņi Latgales latvieši sagatavojās ar dažādiem lustrācijas (t. i. simboliskās attīrīšanās) rītiem, šķīstot un tīrot paši sevi, savas telpas un apkārtni ne tikai formāli strukturētās, publiskās ceremonijās, bet arī rūpējoties par aizgājējiem, kas bija viens no raksturīgākajiem tautas garīgās dziedāšanas veidiem. Ar reliģiska satura dziedāšanu ir saistītas arī pirmās dziesmu grāmatas, ko latgaliešu valodā iespieda jezuīti un Latgalē izplatīja ebreju tirgotāji. Šīs grāmatas nodeva mantojumā no paaudzes paaudzē, un, pat zinot dziesmu vārdus no galvas, ņēma līdzi arī uz baznīcu ejot. Tā kā dziedājumus baznīcā pavadīja ērģeles, tad ērģelnieki no kora pārņēma vokālās daudz balsības formas un paņēmienus. Tur, kur ērģelnieki gan diriģēja kori, spēlēja pavadījumu draudzes lūgšanām un atskaņoja arī instrumentālus skaņdarbus, draudzes locekļos pakāpeniski veidojās pietāte pret mūziku. Gandrīz vienmēr draudzi aizkustināja labs sprediķis un dievkalpojuma ceremonijas ar skaistu liturģisku ietēru, ērģeļu mūziku un laba baznīcas kora dziedāšanu.

Tikai dažās Latgales apdzīvotajās vietās 19. gadsimta beigās vai 20. gadsimta sākumā sāka darboties Vidzemes vai Kurzemes skolotāju seminārus beigušo dziedāšanas skolotāju nodibinātie kori, kuros iesaistījās dziedātāji no viena vai vairākiem tuvējiem ciemiem. Piemēram, pirmais zināmais koris Latgalē izveidots Bērzpils pagasta Benislavā, to dibināja Cimzes semināra audzēknis Andrejs Lesnieks. Zināms, ka šis koris gatavojās piedalīties II Vispārējos Dziesmu svētkos, tomēr starp dalībniekiem nav bijis. Tā pirmoreiz tikai V Vispārējos dziesmu svētkos (1910) Latgali pārstāvēja divi jauktie kori – no Daugavpils (diriģents E. Alberts) un no Rēzeknes (diriģents K. Petrusis).

Savukārt priekšstats par neikdienišķu un svētsvinīgu mūziku reģiona iedzīvotājiem lielākoties saistījās ar baznīcas ērģelnieku sniegumu, tomēr arī ērģelnieku vairākums bija amatieri, un, piemēram, starp Daugavpils un Rēzeknes pilsētu un to tuvāko draudžu ērģelniekiem vēl 20. gadsimta sākumā bija tikai viens profesionāli izglītots ērģelnieks – Jāzeps Krīvāns, kurš 1910. gadā bija ieguvis Varšavas ērģelnieku skolas diplomu. Tikai pēc skolotāju izglītības iespēju nodrošināšanas Rēzeknē (1920) un Daugavpilī (1921) tika uzsākta dziedāšanas skolotāju sagatavošana.

Šos apstākļus, tāpat kā citas Latgales kultūrtelpas savdabības iezīmes, galvenokārt noteica vēsturiskā un ģeogrāfiskā situācija – robežas ar Krieviju, Baltkrieviju un Lietuvu, kas, kontekstā ar reģiona iedzīvotāju daudznacionālo sastāvu, ietekmēja tās kultūrvidi konstituējošās kvalitātes, nosakot vides

autonomo iedabu gan uz atsevišķu cilvēku, gan arī respektējot teritorialitāti kopumā. Ģeogrāfiskais stāvoklis radīja jūtamu slāvu tautu kultūras ietekmi uz Latgales latviešiem, bet iekļaušana Polijas (1621 – 1772) un Krievijas (1772 – 1917) sastāvā, veicināja latgaliešu daļēju polonizāciju un rusifikāciju. Vēstures gaitā Latgalē, atšķirībā no Vidzemes, Zemgales un Kurzemes, izveidojās arī diezgan atšķirīgi sociāli ekonomiskie apstākļi, kas kopā ar kaimiņtautu (krievu, poļu, baltkrievu un lietuviešu) kultūras ietekmi veidoja arī atšķirīgu Latgales latviešu raksturu un mentalitāti. Tā vēsturiskie apstākļi noteica arī Latgales sabiedriski politisko un kultūras, tostarp mūzikas kultūras attīstību, kā arī latgaliešiem (kā reģiona iedzīvotāju kopumam) raksturīgo sevis identificēšanu ar konfesionālo (katoļu) un teritoriālo piederību, bet ne ar etnisko izcelsmi.

Tāpēc vairākas vietējās kultūras biedrības pievērsās ne tikai kora dziedāšanas, teātra spēlēšanas u.c. latviešu kultūras tradīciju iedzīvināšanai reģionā, bet arī iedzīvotāju izglītības iespēju nodrošināšanai. Latgales lielākajās pilsētās auga dažāda profila praktiskās un vispārējās izglītības mācību iestāžu skaits, kuru skolotāji sākotnēji bija citu Latvijas novadu kultūrvidē veidojušās personības. Izglītības iespēju paplašināšanās sekmēja latviešu tautas paaudžu krātā garīgā mantojuma tālāknodošanu un izskaidrošanu jaunajai paaudzei. Tādējādi izglītības attīstība sekmēja Latgales jauniešos ne tikai praktisku iemaņu un zināšanu apguvi, bet padziļināja izpratni par piederību nācijai un vēlmi apgūt nacionālās kultūras tradīcijas un vērtības. Apzinoties mūzikas vienojošo spēku, arī Latgales reģionā, līdzīgi kā citos Latvijas novados, tika izveidotas divas tautas konservatorijas, kuru kultūrizglītojoša darbības rezultātā reģiona kultūrvidē ienāca jauns kultūras elements – profesionāla muzicēšana.

Tradicionāli muzicējot, protams, var rasties vēlēsšanās to darīt labā līmenī, bet, pat paškritiski salīdzinot savu sniegumu ar cita amatiera sniegumu, var konstatēt pārkumu, t.i. gan labāku tehnisko, gan arī emocionālo sniegumu. Lai izpildījums būtu vislabākais, ir daudz jāmācās, no amatiera kļūstot par profesionāli. Tāpēc 20. – 40. gadu Latgales mūzikas dzīves un kultūrvides izmaiņu dinamikas atspoguļojumā uzmanība ir jāpievērš ne tikai ģimenes un ciema saviesīgo pasākumu muzicēšanas tradīcijām, bet arī ērgelniekiem un skolotājiem-dirigentiem, kuri stimulēja interesi par profesionālu muzicēšanu, jo, strādājot ar sabiedrisko organizāciju, skolu un reliģisko institūciju koriem, vēl pirms tautas konservatoriju nodibināšanas viņi uzsāka Latgales sabiedrības iepazīstināšanu ar profesionālu mūzikas sniegumu.

Nodaļā secināts, ka muzicēšana jau kopš seniem laikiem bijusi Latgales reģiona tradicionālās kultūras komponents, iedzīvotāju dzīves gājuma un sadzīves neatņemama sastāvdaļa un raksturojama kā funkcionāla mūzika jeb mūzika ar noteiktu uzdevumu (darba, deju, rituāla vai apceres mūzika). Tautas muzicēšanas tradīcijas attīstījās galvenokārt Latgales laukos, to attīstību lielā mērā sekmēja Latgales latviešiem raksturīgajās sadzīves kultūras tradīcijās radītās kopdarba formas un katoļu baznīcas iedibinātās tradīcijas. Tādējādi Latgales latviešu estētiskā kultūra, tostarp tradicionālā mūzika, ir veidojusies divu galveno faktoru

ietekmē: pirmkārt, tas ir bijis tautas dzīvesveids un audzināšanas prakse, kopjot darba tikumu, amata prasmi un skaistuma izjūtu; otrkārt, tā ir bijusi Romas katoļu Baznīcas autoritāte, kas uzturēja tikumiskos orientierus draudzēs, noteica vērtību sistēmu, izvirzīja prasības, pēc kurām Latgales latvieši vadījās sadzīvē, darbā un svētkos.

Mūzikas kultūra Latgalē līdz pat 20. gs. sākumam veidojusies vairāku noturīgu faktoru ietekmē. Pirmkārt, to ietekmēja katoļu baznīca, un tās īstenotā reliģiski tikumiskā audzināšana. Otrkārt, tā ir tautas krātā pieredze, bagātais folkloras pūrs, skaistuma saglabāšanas un veidošanas tradīcijas ģimenē, ikdienas darbā un saskarsmē ar kaimiņiem. Treškārt, nozīmīga loma mūzikas kultūras tradīciju tālāk nodošanai un saglabāšanai ir saistāma arī ar sabiedrībai piedāvātajām izglītības iespējām.

Tā kā Latgales pilsētu sabiedriskajā un politiskajā dzīvē galvenokārt dominēja intelektuālā darba darītāji: skolotāji, ārsti, inženieri, literāti un garīdzniecība, viņi noteica pilsētas kā kultūras dzīves un politiski-administratīvā centra galveno misiju – vairot Latgalē izglītību un labklājību, vienlaicīgi saglabājot savdabīgās kultūras vērtības. Atzīstot mūzikas vienojošo lomu valsts nacionālās mūzikas kultūras uzturēšanā, latviešu sabiedriskās organizācijas (Daugavpils Latviešu biedrība, Latgales kultūras veicināšanas biedrības „Saule” un „Blāzma”, kooperatīvs „Konsums”, Rēzeknes latviešu biedrība „Tautas pils” u.c.) veica tautas konservatoriju dibināšanas priekšdarbus.

2. nodaļa

Latgales tautas konservatoriju organizatoriskā struktūra, mācību process un pedagogi

Nodaļas apakšnodaļās tiek izvērtēti un savstarpēji salīdzināti abu tautas konservatoriju darbības pamatdokumenti – statūti un mācību programmas, kā arī atspoguļota Latvijas valsts kultūrpolitikas ietekme uz abu mūzikas mācību iestāžu statūtu un mācību programmu satura izmaiņām. Raksturojot Latgales tautas konservatoriju mācību procesa organizāciju, to pedagogus un audzēkņus, satura struktūrā ir izdalīti noteikti šo mācību iestāžu darbības periodi, kuru vienojošās iezīmes, atbilstoši mikrovēstures metodoloģijai, tiek detalizēti atklātas, dokumentāli pamatotas un iespēju robežās savstarpēji salīdzinātas.

Tautas konservatoriju dibināšana Latvijā 20. gadu pirmajā pusē atbilda Latvijas Tautas Padomes 1919. gada 8. decembra sēdē pieņemtā *Likuma par Latvijas izglītības iestādēm* 2. punktam, kurš paredzēja, ka *ar ministrijas atļauju mācību iestādes var dibināt arī juridiskas un fiziskas personas (Valdības Vēstnesis, 1919.g. 17. dec.)*. Atbilstoši papildinājumiem par neobligāto vidējo izglītību (*Valdības Vēstnesis, 1920.g. 30. apr.*), ko 1920. gadā izdeva šī likuma kārtībā, tautas konservatoriju beidzēji tika pielīdzināti *arodu vidusskolu kursu beigušajiem*, paredzot viņu tiesības turpināt mācības *augstākās mācības iestādēs* (Čakša 2012: 68). Zinot, ka tautas konservatorijas jau uzsākušas darbību Jelgavā

(1921) un Liepājā (1922), arī Daugavpils Latviešu biedrība nodibināja komisiju situācijas izpētei un mūzikas mācību iestāžu izveides apstākļu noskaidrošanai.

Vairākas Daugavpils sabiedriskās organizācijas pilnvaroja savus pārstāvjus piedalīties tautas konservatorijas dibināšanas un organizatorisko jautājumu risināšanas noteikumu izstrādē. Gan uzvārdi, gan arī pārstāvētās kultūras biedrības liecina, ka LTK statūtus veidojuši tikai latviešu tautības pārstāvji. Komisija izstrādāja LTK statūtus, pēc kuriem atbildība par konservatorijas kultūrizglītojošo, darbību, materiālās bāzes veidošanu un pedagogu kadriem gūlās uz padomes locekļiem un valdi, kuru ievēlēja padome. Sēžu starplaikos valde veica konservatorijas administrēšanas funkcijas, regulāri atskaitoties par paveikto. Statūti noteica, ka viens no valdes locekļiem ir LTK direktors, kurš savus lēmumus saskaņo ar pedagogu padomi, ko veido konservatorijas algotie mācību spēki (LVVA 3113, 1.a., 1. l.:7). LTK kultūrizglītojošo darbību uzsāka 1923.gadā.

Rēzeknes tautas konservatorija (RTK) savu darbību uzsāka 1932. gadā. Tās pirmie statūti nav saglabājušies, taču hipotētiski var pieņemt, ka to izstrādē bija ievērotas Skaņu mākslas padomes izstrādāto paraugstatūtu prasības. To, ka statūti ir bijuši izstrādāti un apstiprināti, apliecina LVVA Rēzeknes pilsētas valdes fondā rastā RTK valdes vēstule, kurā teikts, ka (..) *saskaņā ar Izglītības ministrijas norādījumiem, mācību iestāde (..) ir izlēmusi pārstrādāt konservatorijas statūtus*. Statūti noteica abu mācību iestāžu pakļautību Izglītības ministrijai, paredzot to tiesības dibināt korus, orķestrus, kā arī atsevišķu ansambļu, stīgu kvartetu u.c. klases.

Tautas konservatoriju izglītības programmas paredzēja, ka mūzikas pamatu mācību priekšmetos (elementārteorija, solfedžo, harmonija, enciklopēdija, instrumentācija, mūzikas vēsture, obligātās klavieres un ansambļis), audzēkņi iegūst vispārēju mūzikas izglītību, bet mācoties individuāli izvēlēto instrumentu vai dziedāšanu – padziļinātu muzikālu izglītību. Līdzās mācībām klavieru, ērģeļu, stīgu instrumentu, pūšaminstrumentu un dziedāšanas klasēs tautas konservatorijas piedāvāja arī speciālteorijas un mūzikas pedagoģijas apguvi (LVVA 3806. f., 1. a., 1084.l.: 22). Paredzot mijiedarbību ar sabiedrību, tika noteikts, ka tautas konservatorija rīko lekcijas par mūzikas jautājumiem, koncertus, operu izrādes u.c. pasākumus.

Abu konservatoriju mācību programmās bija ietverti uzņemšanas noteikumi. Tie paredzēja, ka audzēkņi tiek uzņemti bez vecuma ierobežojumiem, izņemot dziedāšanas nodaļu, kurā ieskaitīja audzēkņus, ne jaunākus par 17 gadiem, tātad jau pēc balss mutācijas. Attiecībā uz iepriekšējo sagatavotību programmās norādīts, ka reflektanti var būt arī *bez priekšzināšanām mūzikā*, ja vien *iztur muzikālās dzirdes un atmiņas pārbaudījumu* (LVVA 6648. f., 1.a., 185. l.: 14). Abās Latgales konservatorijās, mācības speciālpriekšmetos bija sadalītas zemākajā, vidējā un augstākajā kursā. Par audzēkņa mācību sasniegumu galveno rādītāju tika uzskatītas sekmes speciālpriekšmeta apgūvē, kas tika vērtētas katra

gada noslēguma eksāmenā. Programmās bija precīzi norādītas prasmes, iemaņas un orientējošs repertuārs, kas jāapgūst attiecīgajā kursā.

Mācību ilgums speciālajos priekšmetos varēja būt atšķirīgs, paredzot, ka daļa no audzēkņiem sekmīgi virzīsies uz priekšu katru gadu vai ik pa diviem gadiem pārejot no sagatavošanas kursa uz zemāko, tad – uz vidējo un augstāko kursu. Mācību ilgumu ietekmēja audzēkņa intereses, mācību motivācija, uzcītība, talants un attieksmes pret mūzikas izglītību. Tikai pārbaudījuma rezultāti mācību gada beigās noteica viņa pārcelšanu nākamā līmeņa klasē.

Līdztekus izvēlētā speciālā instrumenta vai dziedāšanas apguvei programma paredzēja arī obligātu muzikāli vispārīzglītojošo priekšmetu apguvi. Šo priekšmetu pilnu ciklu veidoja elementārteorija, solfedžo, harmonija, enciklopēdija, mūzikas vēsture, kā arī obligātās klavieres un itāļu valoda (dziedāšanas klasēs).

Tautas konservatoriju mācību programmas, būdamas sava laika vēstures spogulis, atklāj šo mūzikas izglītības iestāžu potenciālu un reģiona mūzikas kultūras izaugsmei piedāvātās iespējas. Izvērtējot abu Latgales tautas konservatorijas mācību programmas, pirmkārt, jāatzīmē iegūstamās mūzikas izglītības iespēju piedāvājums dažāda vecuma iedzīvotājiem. Tas apliecina gan muzikālās izglītības aktualitāti reģionā, gan arī tautas konservatoriju dibinātāju izpratni par muzikāli izglītotas sabiedrības būtiskāko iezīmi, t.i., stingru robežu izžušanu starp laiku, ko cilvēks pavada mācoties, un viņa darba mūžu.

Otrkārt, ir redzams, ka šīs mācību iestādes par prioritāru uzskatīja mērķi nodrošināt audzēkņiem stabilu muzikālās izglītības pamatu apguvi. Tādēļ no dziedāšanas, klavierspēles, vijoļspēles, tāpat citu instrumentu spēles iemaņu apguvei nepieciešamā zemākajos un vidējosursos bija izraudzīts pats būtiskākais, nozīmīgākais materiāls. Ņemot vērā mūzikas mācības vispārējos attīstošos un audzinošos uzdevumus, kā arī saikni ar audzēkņu iepriekš iegūto vai paralēli mācībām apgūstamo koncertdarbības praksi, piedāvātais izglītības saturs vērtējams kā didaktiski pamatota mūzikas zināšanu, prasmju un iemaņu apguves sistēma.

Balstoties uz tautā glabāto, pārmantoto pozitīvo attieksmi pret muzicēšanu sadzīvē un reliģiskajos svētkos – muzicēšanas vēlmi, prieku, dabiskumu, nepieciešamību ikdienas dzīvē – tautas konservatoriju pedagogi skaidri apzinājās savu augstāko misiju – veidot audzēkņos priekšstatu par muzicēšanas mākslas neapjaustajām iespējām. Apgūstot piedāvāto mūzikas izglītības programmu, audzēkņi skaidrāk spēja izprast to, kā Latgales sabiedrības kultūrizglītojošajā laiktelpā jeb hronotopā vēl nav, bet kas būtu vajadzīgs, un kas tajā varētu būt. Tādējādi tautas konservatorijas veidoja pamatus jaunas, augstākas pakāpes mūzikas kultūras realitātei reģionā.

Atbilstoši izmaiņām Latvijas valsts kultūrpolitiku atspoguļojošajā likumdošanā, un sekojot Skaņu mākslas padomes ieteikumiem, tautas konservatoriju un mūzikas skolu statūti un izglītības programmas tika vairākkārt papildinātas un precizētas.

Tautas konservatorijas kultūrizglītojošajā darbībā var izdalīt vairākus posmus, kuru iezīmes nosaka gan mācību procesa izvērsums, gan arī mūzikas pedagogu un direktoru personības. Ērgelnieka Nikolaja Vanadziņa vadītājā Latgales Tautas konservatorijā 1923. gada 17. septembrī sāka darboties klavieru, dziedāšanas, vijoles, ērģeļu un mūzikas teorijas klases. Pedagogu kolektīva kodolu veidoja vijolnieks Pauls Krūmiņš, vokālists Vladimirs Aksjutičs un pianiste Olga Borovska. Turpmākajos darbības gados kolektīvu papildināja dziedātāja Gabriela Vīksne-Apine, kura organizēja Latgalē pirmo operas izrādi (Ž. Bizē opera „Karmena”) un pianists Edgars Smolians. LTK pirmajā darbības periodā lielāka vērība tika pievērsta ērģeļmūzikai – N. Vanadziņš aktīvi koncertēja Latgales un Vidzemes dievnamos.

No 1929. gada līdz 1932. gadam LTK vadīja Pauls Krūmiņš. Šajā laikā pedagogu saimei pievienojās Velta Vidiņa, Alfreds Feils, Felicija Vidberga un Teodors Tomsons, epizodiski strādāja arī vairāki citi pedagogi. P. Krūmiņš 1925. g. nodibināja Latgalē pirmo simfonisko orķestri un lielāku vērību veltīja simfoniskās mūzikas koncertu organizēšanai. Pēdējā LTK darbības posmā (1932–1940) tās direktors bija kordireģents un komponists Alfreds Feils, kura uzmanības lokā bija ne vien kora mūzikas popularizēšana, bet viņš LTK darbību aktīvi atspoguļoja periodikā. Kad 1940. gadā uz bijušās LTK bāzes izveidoja Daugavpils mūzikas vidusskolu, viņš kļuva par tās pirmo direktoru un šajā postenī palika līdz pat 1941. gadam, kad tika izsūtīts un gāja bojā Sibīrijā.

RTK dibināšanas priekšdarbus veica Latgales Tautas universitātes (LTU) valde, ko vadīja Nikodems Rancāns. Ar N. Rancānu sadarbojās Rēzeknes Valsts Skolotāju institūta (RVSI) mūziķi Jūlijs Rozītis un Vilis Švinka, kuri, aktīvi iesaistoties Rēzeknes mūzikas dzīvē, tuvināja tautas konservatorijas dibināšanu. Atšķirībā no LTK, Rēzeknē tautas konservatorijas direktori sākotnēji mainījās ik pa gadam: pirmo direktoru Jūliju Rozīti nomainīja bijušais LTK vokālists Vladimirs Aksjutičs, kurš vadīja RTK 1933./1934. mācību gadā. 1934./1935. m. g. direktora pienākumus pildīja Sergejs Duks, viņa laikā tika izveidotas divas jaunas RTK nodaļas – mūzikas skolas Kārsavā un Ludzā. Kļūt par iesāktā darba turpinātāju 1935./1936. m. g. gadā rudenī piekrita Daugavpils mūzikas dzīvē populārais vijolnieks Pauls Krūmiņš, kurš pēc aiziešanas no LTK direktora amata strādāja RVSI. Nākamajā – 1936./1937. m. g. konservatorijas vadību uzņēmās vijolnieks Vilis Švinka, kurš ievadīja garāko un ražīgāko RTK darba periodu, ieņemot šo amatu līdz konservatorijas darbības izbeigšanai 1941. gadā. Viņš Rēzeknē nodibināja simfonisko orķestri.

Pedagogu saimi sākotnēji veidoja V. Švinka, pianiste Elvīra Kūlberga un vokālists Vladimirs Aksjutičs. Pieaugot audzēkņu skaitam, pedagogu saimei pievienojās pianisti Rebeka Poļaka un Jānis Ūsītis, kā arī vokāliste Marija Tihanova, kura Rēzeknes sabiedrībai piedāvāja pirmos operu fragmentus. Epizodiski strādāja arī V. Reizniece-Titova, E. Ozols, P. Ore, K. Lagzdiņš, J. Krīvāns, E. Grīnfelds, J. Bite. Pēdējā RTK darbības posmā sāka strādāt arī K. Mediņš, B. Rivošs un B. Tiltiņš.

Izvērtējot abu tautas konservatoriju izglītojošo darbību, ir jāatzīst, ka neraugoties uz daudzveidīgajām problēmām, ko tām nācās pārvarēt darbības laikā, mācību iestādes un to pedagogi Latgales sabiedrībā nodrošināja profesionālas mūzikas izpildītāju un sapratēju sagatavošanu.

3.nodaļa

Latgales tautas konservatoriju mijiedarbība ar sabiedrību

Nodaļas vairākās apakšnodaļās ir sistematizēti Latgales tautas konservatoriju mijiedarbības ar sabiedrību nozīmīgākie aspekti: koncertdarbība, sadarbība ar dziedāšanas skolotājiem un koru vadītājiem Latgales dziesmu svētku organizēšanā, kordiriģentu un ērģelnieku kursu organizēšana, saikne ar citu novadu tautas konservatoriju pedagogiem, abu tautas konservatoriju pedagogu līdzdalība Rakstu un mākslas kameras darbībā, kā arī pedagogu un absolventu radošā darbība (kompozīcijas, publicistika, koncertu recenzijas, zinātniskā darbība u.c.)

Nodaļu saturs ir balstīts uz arhīvos un muzejos rasto vēsturisko dokumentu un kultūratmiņas liecību retrospektīvu sintēzi. Pamatojoties uz atsevišķu situāciju – Daugavpils un Rēzeknes kultūrvides muzicēšanas tradīciju tendenču un abu tautas konservatoriju kultūrizglītojošās darbības detalizētu iezīmju salīdzinošo analīzi, tās saturs atklāj Latgales reģiona kultūrvides attīstības un mūzikas kultūras dinamikas viengabalainību un vispusīgumu.

Tautas konservatoriju pedagogi organizēja savus un audzēkņu koncertus mācību iestādēs, kā arī izmantoja iespējas, lai valsts un reliģiskajos svētkos vai svinamajās dienās sabiedrību uzrunātu ar mūzikas starpniecību. Koncerti tika rīkoti arī kultūras biedrību pasākumos, pilsētas vai organizāciju svētkos u.c.

LTK darbības sākumposmā Latvijā nebija daudz atskaņotājmākslinieku, kuriem būtu tik nozīmīga loma ne tikai vienas pilsētas, bet arī visas valsts mūzikas dzīvē, kā Nikolajam Vanadziņam. Pēc profesora Jāzepa Vītola aicinājuma viņš uzņēmās LTK direktora pienākumus, apliecinot ne tikai organizatora un administratora spējas, koleģiālo taktu un smalkjūtību, bet arī savu ērģelnieka un pianista talantu. N. Vanadziņš, balstoties uz apstākli, ka Latgales dievnamos daudzviet bija ērģeles un katoļu garīgajā dzīvē ērģeļu mūzika veica vienojošo lomu, uzsāka koncertēt dievnamos. Ik gadu viņš sniedza vairākus ērģeļu koncertus gan Daugavpilī, gan arī citviet Latvijā. Viņa koncertu programmās allaž bija *sastopams kāds retāk atskaņots, interesants darbs* (RTMM, nr. 218605). Padarot repertuāru vēl pievilcīgāku sabiedrībai, dievnamos notika arī kopā ar Krūmiņu sagatavotie ērģeļmūzikas un vijoļmūzikas koncerti, N. Vanadziņa un viesmākslinieku (mežradznieks K. Krūmiņš) koncerti. Arī dziedāšanas pedagogs V. Aksjutičs dziedāja solo Daugavpils Aleksandra Ņevska katedrāles dievkalpojumos.

Aktīvs LTK pedagogs, kurš arī ziedoja daudz spēka un enerģijas, lai reģiona sabiedrību iepazīstinātu ne tikai ar vijoļmūziku, bet arī ar simfonisko mūziku, bija

LTK otrais direktors Pauls Krūmiņš. Viņš uzskatīja, ka visos Latvijas novados koru dziedāšanas tradīcijas ir veidojošās vēsturiski, bet simfoniskās mūzikas iepazīšanai klausītāji Latgalē un citviet Latvijā nav sagatavoti. Lai radītu un padziļinātu publikas interesi par simfonisko mūziku, P. Krūmiņš izveidoja Latgalē pirmo simfonisko orķestri (1925), kā aktīvs diriģents viņš bija neaizstājams vasaras sezonās kūrortā *Mežciems* un pilsētas Dubrovina parka LTK audzēkņu un pedagogu brīvdabas koncertos. Kopā ar LTK pedagogiem F.Vidbergu (pēc laulībām Tomsone) un E. Smolianu P.Krūmiņš rīkoja sonāšu vakaru, izpildot R. Šūmaņa, J. Rafa, A. Skrjabinu u.c. komponistu darbus.

Viens no daudzpusīgi aktīvākajiem LTK pedagogiem mijiedarbībā ar sabiedrību nenoliedzami bija LTK trešais direktors A. Feils, kurš ne tikai kļuva par Daugavpils mūzikas dzīves vadošo personību, vadot tautas konservatoriju, vairākus korus, koncertējot kā ērģelnieks Daugavpils evaņģēliski luteriskās, Cesvaines un citās baznīcās, līdzdarbojoties dziesmu svētku organizēšanā, organizējot un vadot diriģentu kursus, atrada laiku arī komponēšanai un, izmantojot drukāta vārda palīdzību – arī Latgales sabiedrības muzikālās gaumes veidošanai. Viņš publicēja labvēlīgi rosinošas un audzinošas atsauksmes (RTMM,Nr.315436: 15) ne tikai reģiona presē, bet nereti par Daugavpils mūzikas dzīvi vai ievērojamiem latviešu mūziķiem rakstīja arī profesionālo mūziķu izdevumos un valsts centrālajos laikrakstos.

Daugavpils multikulturālās sabiedrības apstākļos īpaši aktuāla bija LTK pedagogu pievēršanās latviešu nacionālās mūzikas popularizēšanai. Notika E. Dārziņa, J. Vītola u.c. latviešu komponistu dziesmu vakari, kuros skanēja solo dziesmas G. Vīksnes izpildījumā (pavadītājs N. Vanadziņš), tautasdziesmu vakari, kurā kopīgi koncertēja dziedātāja Malvīne Vīgnere-Grīnberga un LTK pianiste O. Borovska (LVVA, 3113.f., 1. a., 2.l.: 8), komponista Jāzepa Vītola un viņa dzīvesbiedres Annijas Vītolas kopējie koncerti (*Mūzikas Nedēļa*, 20.04.26.(6): 135) u.c.

Daudz koncertēja arī Daugavpils Latviešu biedrības Skolotāju simfoniskais orķestris, kuru vadīja viens no pirmajiem LTK absolventiem – Teodors Tomsons. G.Vīksne ar saviem vokālās nodaļas audzēkņiem sadarbībā ar LTK mācību kori, simfonisko orķestri, kā arī solistiem no galvaspilsētas operas, laikā no 1930. līdz 1933. gadam iestudēja un Daugavpils publikai piedāvāja pirmos operu fragmentu uzvedumus (A. Rubinšteina „Dēmons”, F. Flotova „Marta” u.c.). Par īpašu notikumu LTK un Daugavpils koncertdzīvē kļuva viņas 10 darba gadu atzīmēšanai iestudētā Ž. Bizē opera *Karmena* (1934) Daugavpils Dzelzceļnieku teātrī. Dziedones partneris bija Nacionālās operas solists Mariss Vētra, bet pārējās lomas izpildīja jaunie mākslinieki un LTK audzēkņi (*Mūzikas Apskats*, 1934. g. Nr. 11/12: 359).

LTK organizēja arī Latvijas un Eiropas sabiedrībā populāru mākslinieku un kolektīvu koncertus. Notikums Daugavpils mūzikas dzīvē bija pirmais baleta vakars (1930), kurā uzstājās Čehoslovākijas pavalstniece E. Niķoļska un Krievijas pavalstnieks A. Drozdovs (LVVA 3113.f., 1.a., 3.l.: 28), vairākkārt koncertēja

franču mūziķi-virtuozi Anrī Marto un Roberts Soltenss, kuru koncertā klavieru pavadījumu atskaņojis profesors Pauls Šūberts. Daugavpilī viesojās arī instrumentālisti R. Garbuzova, J. Cimbalists, Ž. Tibo, I. Bandrovska-Turska, uzstājās V. Šetohina-Alvaresa audzēkņi, A. Čerkaskis, indiešu baleta *Menana* trupa u.c. viesmākslinieki.

Latgalē otrās un Latvijā jaunākās mūzikas mācību iestādes – RTK – kultūrizglītojošā darbība iesākās laikā, kad LTK sadarbībā ar sabiedrību jau bija sevi daudzveidīgi apliecinājuši. Pirmajā mācību gadā, zināmā mērā Jūlija Rozīša personības ietekmē, RTK iekļāvās pilsētas mūzikas dzīvē, radot ieinteresētību un atbalstu rēzekniešu sabiedrībā. Atšķirībā no Daugavpils koncertdzīves RTK pirmais direktors J. Rozītis izveidoja tradīciju divas reizes gadā – mācību pusgadu noslēgumos – organizēt kopējus audzēkņu un pedagogu koncertus, kā arī regulārus RTK pedagogu vadīto koru koncertus.

Laikā kad RTK direktors bija Vilis Švinka, koncertdzīve nebija iedomājama bez viņa paša un vijolnieku līdzdalības. V. Švinka atmiņās par savu dzīvi vairākkārt uzsvēris, ka koncerti gan Rēzeknē, gan arī citviet Latvijā tika plānoti ļoti mērķtiecīgi, daudz domāts par to, kā dot rēzekniešiem klasiskās mūzikas izpratni (Švinka 2002: 30). V. Švinka Rēzeknē nodibināja simfonisko orķestri (1937), kurš ar labiem panākumiem atskaņojis aizvien plašāku repertuāru: galvenokārt *uvertīras simfoniskajam orķestrim, kā arī Čaikovska, Haidna, Garūtas, Vītoliņa un paša diriģenta – V. Švinkas – darbus (Latgolas Vārds, 1938.g. 10. febr.)*. Tikpat aktīvi koncertos piedalījās arī V. Švinkas vadītais vijolnieku ansamblis.

Klavieru pedagogs J. Usītis Rēzeknē darbojās ne tikai kā RTK pedagogs, bet bija aktīvs koncertējošs pianists-solists un koncertmeistars viesmākslinieku koncertos. Kopā ar V. Švinku un viņu izveidotā kameransambļa dalībnieku H. Šmitu J. Usītis muzicēja arī kameransambļa un simfoniskā orķestra koncertos.

Arī RTK dziedāšanas klases audzēkņi koncertos sāka izpildīt ne tikai atsevišķas ārijas, bet arī nelielus skatus no operām. Jau ierastajā koncertu repertuārā Rēzeknes publikas vērtējumam kā pirmais plašākais opermūzikas paraugs 1939.g. tika piedāvāts pedagoges M. Tihanovas iestudētais skats no R. Pergamenta operas *Porcelāna pulkstenis* (Āboliņa 1982: 2). Šajā koncertā jauniestudējumu – V. A. Mocarta *Mazo nakts mūziku* – izpildīja arī V. Švinkas vadītais simfoniskais orķestris.

Audzēkņu un pedagogu publiskas muzicēšanas sakarā visi RTK direktori turpināja J. Rozīša iedibināto tradīciju, pirms mācību gada noslēguma koncerta informēt klātesošos par mācību iestādes darbību, bet V. Švinka informēja sabiedrību, rakstot par tautas konservatorijas nozīmīgākajiem koncertiem gan Latgales reģiona, gan arī centrālajos preses izdevumos.

No atmiņām un koncertu programmām ir redzams, ka V. Švinka Rēzeknē, tāpat kā P. Krūmiņš Daugavpilī, galvenokārt pievērsās klasiskās mūzikas popularizēšanai, bet J. Rozītis rēzekniešiem lielākoties organizēja kora mūzikas koncertus, kuros visbiežāk skanējušas latviešu un latgaliešu tautasdziesmas.

Novada dziesmu svētku organizēšana abu tautas konservatoriju pedagogiem izvirzīja dažādus uzdevumus, starp kuriem pats atbildīgākais bija ne tikai koru diriģentu un vietējo orķestru mūziķu, bet arī dziedāšanas skolotāju prasmju un iemaņu nostiprināšana un pilnveide. Gan RTK, gan arī LTK pedagogi īpaši aktivizēja darbu ar kordiriģentiem, kad sākās gatavošanās Latgales dziesmu svētkiem (1940).

Ērgelnieku kursu rīkošanu, sadarbībā ar Romas katoļu baznīcas priesteri, tautas konservatorijas valdes locekli A. Vizuli uzsāka LTK N. Vanadziņa darbības laikā. Savukārt RTK pievērsanos ērgelnieku kursu rīkošanai sekmēja ciešā sadarbība ar N. Rancāna vadīto RVSI, Latgales Katoļu jaunatnes savienību, Rēzeknes apkaimes draudžu priesteriem un pirmo profesionāli izglītoto Latgales ērgelnieku J. Krīvānu.

Sadarbība ar citu novadu tautas konservatorijām pieauga sakarā ar mūzikas izglītības centralizācijas tendencēm Latvijā, ko noteica autoritārisma perioda ideoloģijas valsts kultūrpolitikā. Tautas konservatoriju pedagogu vidū satraukumu radīja atklāti un tieši neizteikta ideja par Valsts konservatorijas kā vadošās skaņu mākslas mācību iestādes tiesībām pieņemt svarīgākos mūzikas dzīves ievirzes lēmumus, kā arī tendence mainīt tautas konservatoriju statusu izsauca lielu neapmierinātību provinces mūzikas mācību iestāžu vadītājos, ko atspoguļo A. Feila sarakste ar vairāku Latvijas tautas konservatoriju direktoriem.

Atbilstoši iecerei un 1938. gada 5. maijā pieņemtajam likumam par Rakstu un mākslas kameru, vadošajiem latviešu mūziķiem (galvenokārt no bijušās Skaņražu kopas un dažām latviešu mūzikas biedrībām) tika piedāvāts apvienoties Latvijas Mūzikas biedrībā, kurā iestājās arī vairākums no tautas konservatoriju pedagogiem. Pie Rakstu un mākslas kameras darbojās Mūzikas sekcija, kuras galvenais pienākums bija novērtēt pieteikto koncertu satura kvalitatīvo atbilstību, vienlaicīgi veicot pienākumu tuvināt mūziku tautai un veicināt skaņdarbu izpratni plašās tautas aprindās. No TK vadītājiem šajā sekcijā darbojās Latgales TK direktors Alfrēds Feils, kā arī Jelgavas TK direktors Jēkabs Mediņš (LVVA 1694.f, 1.apr., 399.l: 1 – 23). V. Švinka (RTK) un B. Ūze (LTK) darbojās Mūzikas pedagogu sekcijā (LVVA 1694.f, 1.apr., 399.l: 23)..

Vērtējot vēstures periodu no valsts apvērsuma līdz 1940. gada okupācijai, ir jāatzīst, ka – no vienas puses – K. Ulmaņa ideoloģijas ietekmē Latvijā bija panākta zināma nacionālā vienotība, bet, no otras puses, sabiedrības aktivitātes tika stipri bremsētas. Šī perioda negatīvā iezīme ir latviešu nacionālā norobežošanās tendence, kas ne tikai neveicināja, bet zināmā mērā kavēja Latvijas novadu konsolidāciju.

Tautas konservatoriju pedagogu un absolventu radošās darbības liecības veido nozīmīgu Latgales mūziķu mantojumu. A. Feils kā komponists radošo potenciālu īstenoja, radot dziesmas vīru korim, veidojot latviešu un latgaliešu tautasdziesmu apdares, komponējot dziesmas balsij klavieru pavadījumā un vairākus simfoniskos skaņdarbus vijolei ar orķestri, korim ar orķestri, kā arī *Fantāziju par latgaliešu tautasdziesmu tēmām* pūtēju orķestrim. Popularizējot

citū komponistu daiļradi, viņš ir iztulkojis latviešu valodā A. Borodina, N. Rimski-Korsakova, Dž. Verdi un J. Haidna skaņdarbu tekstus, kā arī, sastādot krājumu *Garīgās dziesmas*, ir atstājis savu ieguldījumu garīgās mūzikas jomā. Ievērojamas ir A. Feila aktivitātes publicistikā – apmēram 80 rakstu (Hammere 2005: 26), kurus sākotnēji viņš publicēja sava tēva izdotajā avīzē *Kristīgais Vadonis*, bet vēlāk laikrakstos *Ventas Balss* un *Latvis*, žurnālā *Mūzikas Apskats* un Daugavpils avīzēs *Daugavas Vēstnesis* un *Наш Даугавпилский Голос*.

Dzīvesbiedri Felicita Vidberga-Tomsone un Teodors Tomsons ir mazāk zināmi LTK pedagogi, kuru radošā darbība diemžēl nav pētīta. F.Tomsone ar operu “Pūt, vējiņi” ir ierakstījusi lappusi latviešu operas vēsturē. T. Tomsona radošajā mantojumā dominē kora un solo dziesmas, taču viņš ir arī operas “Nāves ēnā” autors, radījis divas simfoniskās noveles “Uz saulaino tāli” un “Cilvēka mūža gājums”, kā arī četrus stīgu kvartetus, klavieru trio, sonāti vijolei un klavierēm, koncertu čellam, miniatūras vijolei u.c. skaņdarbus. T. Tomsons ir instrumentējis arī dzīvesbiedres operu “Pūt, vējiņi”, kas izrādīta sešdesmitajos gados. Viņa solo dziesmas un stīgu kvarteti savulaik skanēja Latvijas radio. Viņš ir rakstījis dzeju, kā arī atmiņas par savu bērnību un par Daugavpils mūzikas dzīvi no 1923. gada līdz 1944.gadam un atmiņas par saskarsmi ar Jāzepu Vītoli, Jāni Zāberu un Nikolaju Vanadziņu (*Laiks* 1992.g. 22. aug.).

RTK pedagogu radošās darbības mantojumu pamatā ir J. Rozīša darbi par mūzikas mācīšanu un daudzas kompozīcijas. Vienā no savām 1932. gada publikācijām viņš rakstīja, ka profesionālo mūziķu būtiskākie uzdevumi ir mācīt koncertu publiku klausīties un saprātīgi baudīt mūziku (*Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1932.(2): 109), kā arī virzīt sabiedrības gaumi un veidot tās prasmes objektīvi vērtēt mūziku. J. Rozīša sastādītais un harmonizētais garīgo dziesmu krājums „Musica Sacra” (1937) arī mūsdienās ir vienīgais sakrālo dziesmu četrbalsīgais izdevums jauktajam korim, ko joprojām izmanto katoļu draudzēs visā Latvijā. Savu pedagoģiskā darba pieredzi J. Rozītis apkopoja mācību līdzeklī dziedāšanas skolotājiem „Dziedāšanas mācīšanas metodika” (1929) vēl pirms tautas konservatorijas darbības sākuma, bet jau tautas konservatorijas darbības laikā izstrādāja un izdeva tai pielikumu *Dziesmu krājumu skolām* (1939), kurā pieaugošas sarežģītības secībā sakārtoja 155 dziesmas skolu dziedāšanas stundām un korim. Kā komponists viņš sevi apliecinājis neskaitāmās kompozīcijās, starp kurām ir oriģinālskaņdarbi – solo dziesmas ar F. Bārdas, Aspazijas, L. Akurateres, A. Ersa, I. Leimanes, K. Zāles u.c. latviešu dzejnieku vārdiem, 14 skaņdarbi klavierēm, divi skaņdarbi vijolei un klavierēm, kā arī vairāki desmiti tautasdziesmu apdaru.

V. Švinka par savu dzīvi uzrakstījis grāmatu *Skan stīgas* (), viņš ir komponējis tautas dziesmu apdares un vairākus oriģināldarbus. Savukārt K. Mediņš ir komponējis kora dziesmas, veidojis tautasdziesmu apdares, pētījis latviešu dziesmu svētku vēsturi un izdevis monogrāfiju *Latviešu dziesmu svētki* (1955), publicējis atmiņas par Rēzeknē nodzīvotiem gadiem (*Mōras Zeme* 1989.g.

okt.), kā arī daudz rakstījis periodikā par Latgales mūzikas kultūru u.c. mūzikas dzīves jautājumiem.

Izvērtējot abu tautas konservatoriju absolventu pienesumu nacionālās mūzikas kultūrā, jāatzīst, ka no RTK bijušajiem audzēkņiem vispazīstamākais ir Valentīna Bērzkalna (1914–1975) vārds. Viņa pētījumi, kas apkopoti monogrāfijās un izdoti emigrācijā, ir būtisks ieguldījums latviešu mūzikas vēsturē. Viņš ir darbojies kā diriģents, komponists un žurnāla *Latvju Mūzika* galvenais redaktors, atstājot vērtīgu mantojumu muzikoloģijā un latviešu mūzikas vēsturē, veidojis tautasdziesmu apdares, strādājis pie Latviešu mūzikas vēstures vārdnīcas sagatavošanas, rakstījis par latviešu mūziķiem. Emigrācijā veiktos pētījumus V. Bērzkalns apkopojis vairākās nozīmīgās monogrāfijas – *Latviešu dziesmu svētku vēsture* (1965), *Latviešu dziesmu svētki trimdā* (1968), *Aizsaulē aizgājušie trimdinieki* (1968) u.c.

Arī viens no ievērojamākajiem latgaliešu izcelsmes māksliniekiem – Juris Soikans – trīsdesmito gadu beigās mācījās RTK flautas un kompozīcijas klasē. Lai arī viņa vārds galvenokārt ir saistāms ar tēlotājmākslu, mācoties tautas konservatorijā, viņš sacerēja apmēram divsimt skaņdarbu, daļa no kuriem ietverta RTK koncertprogrammās.

LTK absolvents Pēteris Sarkans pēc LTK beigšanas aktīvi iesaistījies Katoļu jaunatnes biedrības darbā un bija viens no Katoļu jaunatnes dziesmu svētku organizatoriem 1931. un 1935. gadā. Kopš 1936. gada viņa dzīve un mūziķa darbība bija nesaraujami saistīta ar Rēzeknes Jēzus sirds baznīcu, kur P. Sarkans izveidoja stabilu un spējīgu katoļu draudzes kori, vadīja svētdienas un kārtējo svētku dievkalpojumus, piedalījās vairākos dziesmu svētkos novadā un valstī. Viņš komponējis mesas (*Par mirušajiem*, *Par dzīvajiem*, *Sirds godam* u.c.), dažādus refrēnus un dziedājumus: *Asperges mes*, *Ingrediente*, *Tu ecce sacerdos* (Sarkane 1992: 18), ko dievkalpojumos joprojām izpilda Jēzus Sirds baznīcas koris.

Ražīga bijusi arī LTK ērģeļu klases absolventa Mamerta Celminska daiļrade. Pēc N. Vanadzina pārcelšanās uz Rīgu, viņš Daugavpilī nodibināja ērģelnieku skolu, vadīja arī Romas katoļu baznīcas mūzikas biedrību *Lira*. Viņa daiļradē dominē garīga mūzika – kantātes korim, solistiem un orķestrim *Surrexit*, *Ave Maria*, solo psalmi *Miserere* un *Benedictus*, vespere *De dominica*, jauktajam korim *O salutaris*, *Angelus Domini*, solo baritonam *Panis Angelicus* u.c. skaņdarbi, kā arī daudzas Aglonas Dievmātes godam veltītas kompozīcijas. Laicīgajā mūzikā viņš veidoja latgaliešu tautasdziesmu apdares, piemēram, *Ai vonogi vanadzeņ*, *Treis jaunis mōsas*, *Toļi dzeivoj muna mīlō* u.c. Vairākas kompozīcijas M. Celminskis saistīja ar ievērojamu latviešu rakstnieku darbiem – E. Virzas *Dievmātei*, A. Ancāna *Tautas svētkos* (*Daugavas Vēstnesis*, 1939. g. 14. dec.).

Nodaļā secināts, ka Latgales kultūrvidē un tautas tradicionālās mūzikas kultūras elementi rosināja profesionāli izglītotus mūziķus konstruktīvi domāt ne tikai par reģiona muzicēšanas tradīciju saglabāšanas virzību, bet arī par

tradicionālās kultūrvides resursu sintēzi nacionālajā mūzikā. Mūziķu radošā darbība sekmēja latgaliskās identitātes saglabāšanu ne vien Latgales mūzikas kultūrā, bet nodrošināja tā atpazīstamību Latvijā.

NOBEIGUMS

Monogrāfijas nobeigumā ietverti gan vispārīgi, gan arī konkrēti secinājumi. Pētījuma gaitā gūtās vispārīgās atziņas attiecas uz Latgales latviešu tradicionālā kultūras mijiedarbību ar 20. gadsimta mūzikas kultūras novitātēm, kas, pārtopot darbībā, zināmā mērā mainīja Latgales latviešu pasaulizjūtu un, veicot sabiedriski nozīmīgu misiju, radīja jaunas mūzikas kultūras kvalitātes reģionā. Latgales reģionalitātes humānais spēks savā mainībā nav atdalāms no mūzikas izglītības apguves, iedzīvotāju iesaistes mūzikas dzīves norisēs, kas sevī nesa jaunu mūzikas vērtību izpratni.

Latgales kultūras vidē ienākušie mūzikas skolotāji un tautas konservatoriju pedagogi radīja intelektuālos produktus, kuri kalpoja jaunu sociālo un mūzikas kultūras realitāšu veidošanai un mainīja tradicionālo muzicēšanas izpratni.

Secinājumi:

1. Arheoloģijas, etnogrāfijas un folkloras materiāli, kā arī jaunāko laiku vēstures liecības – dzīvesstāsti un intervijas – liecina, ka skaistais allaž ir ieņēmis noturīgu vietu Latgales cilvēku dzīvē un centienos. Daiļlais kopts līdz ar saskaņas, kārtības, krāsu un ritmu izjūtu apkārtējā dabā, darbā, cilvēku savstarpējās attiecībās un uzvedībā. Estētiskais senču dzīves skatījums spilgti izpaužas atrastajās rotaslietās, metāla, māla un koka izstrādājumos, darba rīkos, rokdarbos un mājas iekārtojumā, atspoguļojot sava laika materiālās kultūras līmeni un pieejamos resursus, sabiedriskās attiecības un tradicionālās kultūras komponentus tajās.

Muzicēšana jau kopš seniem laikiem bijusi Latgales reģiona tradicionālās kultūras komponents, iedzīvotāju dzīves gājuma un sadzīves neatņemama sastāvdaļa un raksturojama kā funkcionāla mūzika jeb mūzika ar noteiktu uzdevumu (piem., darba, deju, rituāla vai apceres mūzika). Tautas muzicēšanas tradīcijas attīstījās galvenokārt Latgales laukos, to attīstību lielā mērā sekmēja Latgales latviešiem raksturīgajās sadzīves kultūras tradīcijās radītās kopdarba formas un katoļu baznīcas iedibinātās tradīcijas. Tādejādi Latgales latviešu estētiskā kultūra, tostarp tradicionālā mūzika, ir veidojusies divu galveno faktoru ietekmē: pirmkārt, tas ir bijis tautas dzīvesveids un audzināšanas prakse, kopjot darba tikumu, amata prasmi un skaistuma izjūtu; otrkārt, tā ir bijusi Romas katoļu Baznīcas autoritāte, kas uzturēja tikumiskos orientierus draudzēs, noteica vērtību sistēmu, izvirzīja prasības, pēc kurām Latgales latvieši vadījās sadzīvē, darbā un svētkos.

Latgales latviešu kultūras tradīciju uzturēšanas ikdienas balsts bija lielās ģimenes, kurās dabiski notika paaudžu pieredzes pārmantošana, darba, ģimenes godu un reliģisko svētku tradīciju kopšanā. Tādējādi tieši sadzīves tradīcijās galvenokārt tika uzturēts, saglabāts un pausts sabiedriskuma un teritorialitātes kopības gars. Tas izpaudās gan savstarpēji palīdzot paveikt sezonas smagākos lauksaimniecības darbus, gan arī iesaistoties reliģiska un sadzīviska rakstura pasākumos. Gan talkas, gan arī reliģiskie svētki Latgales latviešiem bija arī īstas godības un prieka lauks. Tās ļāva Latgales latviešu kultūras atmiņā uzturēt tautas dziedāšanas un instrumentālās muzicēšanas tradīcijas, priekšstatus par kopīgo vēsturisko teritoriju; tās veidoja gan piederības kritērijus un izslēgšanas mehānismus, gan sekmēja arī vēsturisko mūzikas tradīciju uzturēšanu jaunu mūzikas kultūras tradīciju veidošanās apstākļos 20. gadsimta pirmajā pusē. Kā liecina atmiņas un intervijas, tad tieši no lauku mūzikas tradīciju kopēju – tautas dziedātāju un muzikantu – ģimenēm nāca tautas konservatoriju un skolotāju institūtu pirmie muzikālie audzēkņi. Arī aptaujātie mūsdienu mūzikas vidusskolas audzēkņi lepojas ar savu dzimtu piederīgajiem, kuri cēlušies no šīm muzikālajām ģimenēm un turpina mūzikas mākslas uzturēšanu Latgalē jau vairākās paaudzēs.

2. Latgales latviešu kultūras vēsturiskie komponenti – valoda, laicīgās un garīgās dziesmas, dejas un tautas instrumentālās muzicēšanas, kā arī amatniecības tradīcijas mūsdienās veido nozīmīgu Latvijas nacionālās kultūras daļu, piemēram, Aglonas bazilika – viens no lielākajiem Baltijas katolicisma centriem (katru gadu pulcē daudzus tūkstošus svētceļnieku) savā ziņā ir uzskatāma par visas Latvijas katoļu garīgo un reliģisko centru. Pateicoties stiprām reliģiskajām tradīcijām, dievnami Latgalē vēstures griežos ir labi saglabāti un uzturēti, tāpat arī daudzi mākslas objekti, pārsvarā – ikonas un krucifiksi – spilgti apliecina Latgales kultūrvides specifiskās iezīmes. Latgales baznīcas joprojām ir ne tikai tautas garīgās dzīves būtiska sastāvdaļa, tās lielā mērā veido Latgales reģiona tēlu un liecina, ka jebkura cilvēkdarbība ietver un atklāj sabiedrības un vēsturisko laikmetu mijattiecības un norisinās kultūras kontekstā. Sabiedrības kvalitatīvās izmaiņas izraisa arī tautas radīto kultūras formu transformāciju, ko sekmēja profesionālas, kultūras attīstības aktualitātēs balstītas, izglītības iespēju nodrošināšana 20. gadsimta 20. gados.

Latgales latviešiem vēstures gaitā bez viņu socializētās piederības teritorijai, kā viņu adreses, pastāv telpiski identificējoša pieredze, ko katrs cilvēks uzskata par sev nozīmīgu. Liecinājums tam ir rodams tradīcijās un radītajos artefaktos. Cilvēks, mijiedarbojoties ar kultūrvidei raksturīgajiem artefaktiem, nostiprina savu attieksmi pret dzīves telpas struktūrām, tādējādi šie dzīves fakti pēc savas iedabas ir konstruktīvi. Kontekstā ar dzīves faktiem verificējas notikumu ritmika un cilvēciskā (humānā) dziļums cilvēka dzīves ritumā. Fakts konstruē, iezīmē robežas un horizontus, jo katram cilvēkam arvien ir jārēķinās ar laikmeta radītajām dualitātes problēmām: domāšanas noteikumiem un arī esamības nosacījumiem. Autentiska reģiona kultūra nekalpo politiskai vai ekonomiskai

varai, vara nenosaka kultūras formu raksturu, tomēr varai ir jārada apstākļi kultūras izaugsmei, jāparedz līdzekļi tās attīstībai. Varai un tās realizētajai kultūrpolitikai ir jāietver iespējami plašākas kultūrvides attīstības jomas, jo tikai tā reģiona sabiedrība spēj daudzpusīgi realizēt savas radošās potences.

3. Atšķirīgo pieeju abu Latgales tautas konservatoriju darbības atspoguļojumam monogrāfijā nosaka pētījumā izmantoto avotu veidi: LTK darbība pētīta galvenokārt LVVA arhīva dokumentu kontekstā, bet dokumentos fiksētais mācību iestādes darbības rekonstrukciju padara lietišķāku; dokumenti kā vēstures avoti orientē uz problēmām, vairāk atklāj reālās mācību iestādes darbības negācijas. Savukārt RTK darbību apliecinājoši dokumenti nav saglabājušies, tāpēc tās darbības rekonstrukcija pētījumā galvenokārt balstīta uz t.s. personīgo dokumentu – atmiņu un dzīvesstāstu liecībām jeb naratīviem. Naratīvi, tāpat kā vēstures dokumenti, ļauj šķērsot laika robežas ne tikai vienā virzienā vien, teksts rada tekstu, atklāj patiesības un vēstures pabeigtības neiespējamību. Ikviens no publicēto arī nepublicēto atmiņu autoriem subjektīvi emocionālā veidā atspoguļo vai nu paša, vai kādas sociālas grupas uzskatus par Rēzeknes tautas konservatorijas Latgales kultūras vidē radītajām novitātēm: atklāj konkrētu personību darbības veikumu; ilustrē RTK un RVSI ciešo sadarbību mūzikas dzīves kopšanā Rēzeknē un tās apkaimē; satur vērtējumu gan par mācību procesa norisēm, gan arī par koncertdarbību pilsētā un tās apkaimē. Solidaritāte (mūzikas kultūras kontekstā) atmiņās nereti tiek atklāta caur teritorialitātes motīvu un konkrētas darbības motivāciju. Tādējādi dzīvesstāstos un atmiņās ir konstatējams, kādiem mūzikas kultūras procesiem to autors patiešām ir bijis dalībnieks (subjekts) un kādus vērojis pastarpināti, jo subjekta līdzdalība un situācijas pārzināšana ir priekšnoteikums viņa izteiktajai vērtējuma kvalitātei.

Naratīvi kopumā sniedz ieskatu arī par ievērojamāko RTK audzēkņu turpmāko dzīves darbību, ko neatklāj vēstures dokumenti. Dzīvesstāstu teksti, būdami vispārcilvēciski vērtīgi, teritoriālā aspektā ietver arī informāciju par kultūrvides kvalitātēm, un mūziķu iniciatīvām tajā. Dzīvesstāsti, atšķirībā no dokumentiem, apliecina mūziķu reproduktīvo tapšanu, bet laiktelpas piesaiste šajā tapšanā ir kā ass mūziķu dzīves vēstījumiem. Dzīvesstāsti, tāpat kā atmiņas nav bez vietas, jo tiek konstruēti ar vietas faktiem. Tādējādi šie avoti uzrāda tos cilvēces instinktus, kuru pazīšana veido mūzikas dzīves izjūtu Latgalē, un, tāpat kā vēstures dokumenti, atklāj dažādus reģiona mūzikas izglītības funkcionēšanas nosacījumus.

4. Salīdzinot abu Latgales tautas konservatoriju dibināšanas apstākļus un to darbības liecības, var izdarīt secinājumus par vienojošo un atšķirīgo abās mācību iestādēs. Līdzīgi ir to izveidošanās apstākļi: abas mācību iestādes tika izveidotas latviešu un latgāliešu inteliģences sadarbības rezultātā, balstoties uz atziņu par profesionālās mūzikas nozīmīgumu nacionālās kultūras nostiprināšanā Latgalē. 20. gadsimta divdesmitajos-trīsdesmitajos gados jaunā nacionālā valsts nevarēja

piešķirt līdzekļus tautas augstskolu, tostarp arī tautas konservatoriju, uzturēšanai. Latgalē, tāpat kā citviet Latvijā, abas tautas konservatorijas tika izveidotas kā privātas, kultūras biedrību dibinātas mūzikas mācību iestādes, kuras savu kultūrizglītojošo darbību balstīja uz pašai izveidotu nacionālās mūzikas kultūras veidotāju un uzturētāju entuziasma.

Otrs no to darbību raksturojošajiem kopējiem faktoriem ir saistīts ar mācību iestāžu materiālo bāzi: nevienai no Latgales tautas konservatorijām to darbības laikā netika uzbūvētas darbības specifikai piemērotas ēkas – telpas lielākoties tika īrētas. Mūzikas apguve Daugavpilī galvenokārt notika latviešu vidusskolas ēkā, bet Rēzeknes tautas konservatorija sākotnēji darbojās gan uz RVSI, gan Rēzeknes komercskolas bāzes. Abās tautas konservatorijās mācību procesa nodrošināšanai nereti tika izmantoti arī pedagogu dzīvokļi. Mācību iestādēm trūka gan nepieciešamo mūzikas instrumentu, gan mūzikas literatūras un nošu materiālu. Laiku pa laikam saasinājās arī kadru jautājums: LTK bija mazāk izteikta pedagogu kadru maiņa, bet RTK darbības pirmajos gados tā bijusi ļoti izteikta. To zināmā mērā var izskaidrot ar mūziķiem nepieciešamo kultūras resursu pieejamību: Daugavpils, kā otra lielākā Latvijas pilsēta, varēja gan vairāk piedāvāt, gan arī nodrošināt labākus dzīves apstākļus pedagogu ģimenēm.

Treškārt, abās Tautas konservatorijās tika uzņemti audzēkņi bez priekšzināšanām mūzikas teorijā un pat bez instrumentu spēles prasmēm. Uzņemšanas noteikumos nebija noteiktas nedz vecuma vai dzimuma, nedz arī nacionālās vai reliģiskās piederības prasības, līdzīgi bija arī iepriekšējās izglītības priekšnosacījumi. Par tautas konservatoriju audzēkņiem kļuva vispārīglītojošo skolu skolēni, skolotāju institūtos studējošie, militārpersonas, ierēdņi, mājsaimnieces, bezdarbnieki un citu sociālo grupu pārstāvji. Mācību maksa audzēkņiem bija noteikta diferencēti: atkarībā no apgūstamā instrumenta spēlei, ansambļa muzicēšanai, teorijas apguves vai solo dziedāšanai paredzēto stundu skaita. Abās Latgales tautas konservatorijās audzēkņi varēja izvēlēties sev nepieciešamāko prasmju apguves variantus, piemēram, skolotāju institūtu audzēkņi tautas konservatorijās pārsvarā papildināja savas instrumenta spēles prasmes. Audzēkņi pēc uzņemšanas noteikumiem tika sadalīti triju pakāpju klasēs, mācību ilgums nebija noteikts – vienā pakāpē varēja mācīties vairākus gadus, bet pēc eksāmena nokārtošanas audzēkņis tika pārcelts nākamajā pakāpē. Abās tautas konservatorijās audzēkņiem bija jāpiedalās audzēkņu koncertos, kas notika mācību semestru noslēgumā. Abu tautas konservatoriju absolventi papildināja mūzikas pedagogu saimi Latgales reģionā: strādāja gan vispārīglītojošajās skolās, gan tautas konservatoriju nodibinātajās mūzikas skolās reģiona mazākajās pilsētās, kā arī veica ērģelnieku funkcijas draudzēs, vadīja korus un veica kordiriģentu pienākumus. Daudzi no tautas konservatoriju absolventiem kļuva arī par Latgales draudžu korus diriģentiem, iesaistījās reģionālo un valsts dziesmu svētku sagatavošanā un norisē. Daļa no tautas konservatoriju audzēkņiem turpināja izglītību Latvijas Valsts konservatorijā.

Ceturtais kopējais faktors atklājas mācību satura piedāvājumā: lai arī LTK savas darbības sākumā strādāja pēc N.Vanadziņa un konservatorijas padomes izstrādātās mācību satura programmas, divdesmito gadu beigās, kad tika akceptētas visām Latvijas tautas konservatorijām vienotas mācību programmas, tās realizēja gan LTK, gan arī 1932. gadā nodibinātā Rēzeknes tautas konservatorija (RTK).

5. Tautas konservatoriju piedāvātais mūzikas izglītības saturs pirmajos to darbības gados bija tuvs Latvijas Valsts konservatorijā iegūstamajai izglītībai un zināmā mērā radīja tai konkurenci. Metropoles vadošie mūziķi, īpašie tie, kas strādāja galvaspilsētas konservatorijā, izrādīja neapmierinātību un panāca, ka ar 1925. gadu politiķi pievērsās mūzikas izglītības reglamentēšanai un visu tautas konservatoriju tiesību un pienākumu, tostarp arī mācību programmu satura reglamentēšanai. Lai arī netika piešķirti līdzekļi tautas konservatoriju uzturēšanai (to budžetu veidoja dibinātāju obligātie maksājumi, ziedojumi, Kultūras fonda pabalsti un nelielas summas, ko to darbībai sākotnēji piešķīra no Izglītības ministrijas atbilstīgo departamentu līdzekļiem, vēlāk arī no pašvaldību budžeta), tomēr tika noteikta stingra un hierarhiska tautas konservatoriju darbības pārraudzība, kā arī izstrādāti šo mācību iestāžu pedagogu atbilstības kritēriji.

Tāpēc tautas konservatoriju ieguldījumu reģiona mūzikas dzīvē var novērtēt, ja tiek izskatīti ne tikai tās mācību procesa elementi, strukturālās attiecības un kultūrizglītojošās darbības liecības, bet arī mācību iestāžu uzturēšanas jautājumi, to materiālais nodrošinājums. Diemžēl abas Latgales tautas konservatorijas bija spiestas paļauties uz koncertu ienākumiem vai nepārtraukti lūgt dažāda veida pabalstus gan pedagogu algām, gan arī mūzikas instrumentu u.c. mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamā iegādei.

6. Neraugoties uz kultūrizglītojošās darbības garantiju trūkumu no valsts puses, abas Latgales tautas konservatorijas, to pedagogi un audzēkņi reģiona mūzikas dzīvē ieviesa vairākas novitātes: LTK 1) Nikolaja Vanadziņa personības, viņa interešu un talanta kontekstā jau tās darbības pirmajos gados (1923 – 1929) nodrošināja ērģeļmūzikas kā koncertmūzikas pieejamību plašam sabiedrības lokam; 2) izprotot ērģeļmūzikas ciešo saikni ar Latgales tradicionālo mūzikas kultūru, pievērsās jauno ērģelnieku profesionālai izglītošanai, kā arī organizēja kursus draudzēs praktizējošajiem ērģelniekiem; 3) ieviesa Daugavpils mūzikas dzīvē savu audzēkņu un tautas konservatorijas pedagogu – profesionālo mūziķu – instrumentālistu un vokālistu koncertus; 4) sadarbībā ar Valsts konservatorijas mācībspēkiem, Latvijas un arī Eiropas brīvmāksliniekiem, nodrošināja sabiedrībai viesmākslinieku – vijolnieku, čellistu, pianistu, mežradznieku, vokālistu un koru mūzikas koncertus. LTK Latgales mūzikas dzīvē ieviesa koncertu abonementus, kas interesentiem ļāva apmeklēt koncertus par zemāku ieejas maksu.

Jauns pavērsiens reģiona mūzikas dzīvē bija Daugavpilī izveidotā – Latgalē pirmā simfoniskā orķestra – koncertdarbība. Gan simfoniskā orķestra izveidošana, gan simfoniskās mūzikas popularizēšana ir cieši saistīta ar otrā LTK direktora Paula Krūmiņa (1929 – 1932) vārdu, talantu un personības iezīmēm. Savukārt G. Vīksnes–Apines pedagoģiskā darbība (no 1924. gada līdz 1935. gadam) Daugavpils sabiedrībai atklāja opermākslas būtību: savas darbības jubileju viņa atzīmēja ar Bizē operas *Karmena* iestudējumu, kas kļuva par neaizmirstamu emocionālo pārdzīvojumu gan izpildītājiem, gan klausītājiem. Laikā, kad LTK vadīja Alfrēds Feils (1932 – 1940), lielāka uzmanība tika pievērsta latgaliskā un latviskā sintēzei kora mūzikā. A. Feils, salīdzinājumā ar abiem iepriekšējiem LTK direktoriem, ļoti aktīvi pievērsās tautas konservatorijas darbības popularizēšanai reģiona un republikas preses izdevumos.

7. Kad savu darbību uzsāka Rēzeknes tautas konservatorija, LTK jau atskatījās gandrīz uz desmit darba gados paveikto. Salīdzinot abu tautas konservatoriju darbības sākumposmu, ir redzams, ka, balstoties uz ciešo sadarbību ar skolotāju institūta pedagogiem un audzēkņiem, kā arī ar pilsētas kultūras biedrību un komercskolas koru vadītājiem, RTK pedagogiem jau bija noteiktāka pozīcija mācību iestādes kultūrizglītojošās darbības virzienu izvēlē:

1) Rēzeknes skolu mūzikas pedagogi mūzikas dzīvē bija aktualizējuši kora dziedāšanu un Rēzekne bija kļuvusi par pilsētu, kurā notika pirmie Latgales dziesmu svētki, tādējādi par galveno prioritāti mūzikas mācību iestādes mijiedarbībā ar sabiedrību tika izvirzīta dziedāšanas skolotāju un koru diriģentu kursu organizēšana; 2) nozīmīga sabiedrības muzikālās izglītošanas jomā bija Jūlija Rozīša – RTK pirmā direktora ieviestā tradīcija – skaidrot publikai koncertos izpildīto skaņdarbu saturu, tādējādi sekmējot klausītāju gaumes veidošanu, un koncertpublikas izpratni par profesionālās mūzikas valodu, izteiksmes līdzekļiem, kas ļāva tuvināt klausītāju un atskaņotājmākslinieku emocijas. 3) arī RTK pedagogi, piesaistot pedagoģiskajam darbam profesionāli izglītotu ērģelnieku J. Krīvānu, iesaistījās ērģelnieku kursu organizēšanā. Nozīmīgs bija arī J. Rozīša ieguldījums sabiedrības izglītošanā, rakstot par mūzikas jautājumiem gan reģionālajā, gan arī republikas periodikā, kā arī izstrādājot dziedāšanas mācīšanas metodikas grāmatu ar dažādas sarežģītības pakāpes dziesmām un publicējot garīgās mūzikas krājumu *Musica Sacra*.

J. Rozīša ieviesto skaņdarbu satura izskaidrošanas tradīciju vēlāk turpināja arī RTK direktors Vilis Švinka, kurš, līdzīgi kā P. Krūmiņš Daugavpilī, Rēzeknē nodibināja simfonisko orķestri, kura izpildītie skaņdarbi ieņēma stabilu vietu koncertu programmās. Savukārt dziedāšanas pedagoģe Marija Tihanova ar saviem audzēkņiem iepazīstināja klausītājus ne tikai ar opermūzikas fragmentiem, bet arī ar Eiropas un Latvijas komponistu oriģināldziesmām.

8. Pirmo (iekšējo) profesionālās mūzikas izglītības funkcionēšanas nosacījumu Latgales kultūras vidē veidoja tautas konservatoriju un Latgales

reģiona sabiedrības mijiedarbība. Otrs (ārējais) nosacījums bija atkarīgs no mūzikas mācību iestāžu mijattiecībām ar mūzikas izglītības reglamentēšanā iesaistītajām institūcijām. Tādējādi, pievēršoties ne tikai tautas konservatoriju piedāvātās izglītības satura un formas raksturojumam, bet atklājot arī mūzikas izglītības saturiskajā un formu noteicošajā virzībā iesaistīto personību un viņu pārstāvēto institūciju lomu, ir konstatēts, ka valsts kultūrpolitikas sekmēja trešo tautas konservatoriju piedāvātās mūzikas izglītības realizēšanas nosacījuma – valsts novadu tautas konservatoriju pedagogu un profesionālo mūziķu korporatīvās kultūras veidošanos, mūziķu savstarpējo sadarbību un līdzdalību mūzikas kultūras popularizēšanā un uzturēšanā valstī.

Darba izstrādes rezultātā, pievēršoties vairākām Latgales latviešu kultūras uzturētāju un veidotāju sociālajām grupām, kas apskatāmajā periodā jēgpilni darbojās reģionā, var secināt, ka kultūras fenomenu daudzveidība 20. gadsimta divdesmitajos gados ietekmēja ne tikai vēsturisko iedzīvotāju kopienas, bet arī profesionālo mūziķu radošo potenciālu, jo, iepazīstot latgaliešu tradicionālo muzicēšanu, viņu centienos nostiprināt un uzturēt reģiona kultūrvidē nacionālās mūzikas kultūras elementus, tika ieviesti arī latgaliešu tautasdziesmu elementi. Nozīmīgu mantojumu Latgales mūzikā ir atstājuši J. Rozītis un A. Feils, kā arī vairāki tautas konservatoriju absolventi.

Ne tikai koncertdarbība, bet arī tautas konservatoriju pedagogu publikācijas liecina, ka apskatāmajā periodā Latgales kultūrvidei veidoja visai fragmentēta sabiedrība, kurā konkurēja dažādas ideoloģijas, mākslas veidi, uzskatu sistēmas un dzīvesveidi, kas noteica interesi arī par mūzikas mākslu. Tā kā divu gadu desmitu laikā nav iespējams visu sabiedrību padarīt par mūzikas sapratējiem, tad pasaules ekonomiskās krīzes un citu apstākļu ietekmē, pakāpeniski mazinājās koncertu apmeklētāju skaits. Ja pilsētu sabiedrība, kuru veidoja izglītotāki cilvēki, izrādīja lielāku ieinteresētību un aktīvāk apmeklēja mūziķu piedāvātos koncertus, tad reģiona sabiedrības lielākās daļas – lauku iedzīvotāju – estētiskie spriedumi galvenokārt balstījās uz ārpus mūzikas kā mākslas nozīmēm, kas bija dziļi iesakņojušās viņu pieredzē.

9. Tautas konservatoriju pedagogu radošā darbība, piedāvātā mūzikas izglītība Latgales tradicionālajā kultūrvidē nenoliedzami iezīmēja jaunu attīstības stadiju, kura, balstoties objektīvajās un subjektīvajās reģiona sociālās kultūras un izglītības tradīcijās, ienesa sistēmiski prognozējošu virzību – jaunus impulsus Latvijas valsts kultūrpolitikas iedzīvināšanai Latgales kultūrvidē. Tautas konservatoriju pedagogi – Rietumeiropā un Krievijā mūzikas izglītību apguvušie latviešu profesionālie mūziķi – Latgales daudz kultūru vidē ne tikai nodrošināja klasisko mūzikas vērtību ieviešanu, bet arī sekmēja nacionālās mūzikas vērtību izpratni.

Attiecībā uz Latgales un pārējo Latvijas novadu konsolidāciju, var secināt, ka tā daļēji ir saistāma ar mūzikas izglītības sistēmas izveidi. Tā kā visu valsts novadu iedzīvotājiem pavērās vienādas mūzikas izglītības izvēles iespējas (bez

vecuma, dzimuma u.c. ierobežojumiem), jo tautas konservatorijas un to izveidotās mūzikas skolas piedāvāja mācīties instrumentu spēli, dziedāšanu, mūzikas teoriju u.c., tādējādi paplašinot audzēkņu gara dzīvi un sevis apliecināšanas iespējas nacionālajā kultūrā. Tautas konservatoriju/ mūzikas skolu dibināšanā izvirzītā mērķa un uzdevumu realizācija sekmēja skaņu mākslas mācību iestāžu iekļaušanos Latvijas novadu mūzikas tradīciju transformācijā, jo to darbības rezultātā sabiedrībā veidojās ne tikai mūzikas atskaņošanas pratēju, bet pieauga arī mūzikas sapratēju loks.

Tomēr sabiedrības integrāciju Latvijas kultūrpolitikā tautas konservatoriju un mūzikas skolu pedagogu un audzēkņu kultūrizglītojošā darbība ietekmēja netieši. Pieskaņojot savu darbību valdības akceptētajiem – mūzikas dzīvi reglamentējošajiem normatīvajiem dokumentiem un sadarbojoties ar valsts institūcijām, kurās atbildīgus amatus ieņēma politiski angažēti ierēdņi, skaņu mākslas iestāžu pārstāvji, protams, pildīja sociālo pasūtījumu, bet valsts likumu, institūciju norādījumu un instrukciju realizēšanā bez pašiem mūziķiem bija iesaistīts vienīgi šaurs birokrātiskās pārvaldes pārstāvju loks.

10. Vēstures avoti liecina, ka tautas konservatoriju kultūrizglītojošā darbība, to pedagogu un audzēkņu atskaņotā profesionālā mūzika 30. gadu nogalē pakāpeniski marginalizējās, kļūstot par mūzikas kultūras nišas nodarbi un produktu spēcīgām personībām, kuru pašradošā un ārēji jaunradošā elementu klātbūtne pastarpināti atspoguļojās Latgales reģiona sociālajos, ekonomiskajos un kultūras dzīves procesos. Tautas konservatoriju pedagogi bija sasniegušas to darbības sākumā izvirzīto mērķi – Latgalē bija sagatavota profesionālu izglītību ieguvušu mūziķu paaudze, radīts pietiekoši plašs mūzikas sapratēju loks, kuriem mūzika kļuva par neatņemamu kultūras dzīves sastāvdaļu.

Politiskās iekārtas maiņa ietekmēja arī mūzikas jomu. Totalitārais padomju režīms (1940), izprotot mūzikas emocionālās iedarbības spēku, visos Latvijas novados, tostarp arī Latgalē, nodrošināja valsts finansētu mūzikas vidusskolu darbību, kas kļuva par tautas konservatoriju darba turpinātājam. Tomēr tautas konservatorijas lika pamatus mūsdienu mūzikas izglītības sistēmai, kuru veido trīs pakāpes – mūzikas (bērnu) skolas, mūzikas vidusskolas un mūzikas akadēmija kā augstākās akadēmiskās izglītības nodrošinātāja.

11. Tikai mūzikas kultūras savstarpēji saistīto komponentu izpēte ļauj adekvāti atspoguļot Latgales novadu mūzikas dzīves savdabību, atklājot ne tikai personības, bet arī mūzikas dzīves un mūzikas izglītības transformācijas galvenās tendences. Monogrāfijas izstrāde pārlicina, ka Latgales kultūras, bet jo īpaši mūzikas kultūras attīstības vēsturē, joprojām ir rodamas maz (vai nemaz) pētītas jomas, kas prasa turpinājumu – jaunā avotu un literatūras interpretācijā pamatotu plurālismu, dialogu ar pagātnes un mūzikas kultūras tradīcijām, kas dod impulsus arī mūsdienu Latgales mūzikas un kultūrvides izmaiņu izpratnei.

PĒTĪJUMA REZULTĀTU APROBĀCIJA

Monogrāfijas:

Čakša, Valda (2014) *Tautas konservatorijas Latgales kultūrvidē (1923–1941)*.

Rēzekne: RA Izdevniecība, 425. lpp. ISBN 978-9934-14-269-7

Čakša, Valda (2013) *Mūzikas izglītība Latvijas kultūrpolitikā: tautas konservatorijas valsts novados*

(1920-1940). Rēzekne: RA Izdevniecība, 212. lpp. ISBN 978-9984-44-095-8

Čakša, Valda (2001) *Latgales ceļš uz garīgo kultūru un muzikālo izglītību*.

Rēzekne: RA, 55.lpp.ISBN 9984–583–33–6

Līdzdalība starptautiskajās zinātniskajās konferencēs Latvijā:

Rēzeknes augstskolas (tagad Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija) starptautiskajās latgalistikas konferencēs (2008, 2010, 2016); RTA starptautiskajās zinātniski praktiskajās konferencēs *Māksla un mūzika kultūras diskursā* (2016, 2015); RA (Latvija), A. Mickeviča universitāte (Polija), Vitauta Dižā universitāte (Lietuva) Milānas universitāte (Itālija) kopīgajās starptautiskajās zinātniskajās konferencēs *Etniskums Eiropā: sociālpolitiskie un kultūras procesi* (2008); *Valodas Austrumlatvijā: Pētījuma dati un rezultāti* (2009); *Reģionālās valodas mūsdienu Eiropā* (2004); RA Vēstures un filosofijas katedras, Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās biroja un Latvijas Bībeles biedrības zinātniski pētnieciskajā konferencē *Reliģiskā dažādība: mērojot ceļu uz dialogu* (2007); RA Humanitārās fakultātes starptautiskajās zinātniskajās konferencēs *Personība. Laiks. Komunikācija*. (2002, 2003, 2004).

Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskajos zinātniskajos lasījumos *Vēsture: avoti un cilvēki* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.); DU Komparatīvistikas institūta zinātniskajos lasījumos *Latgale kā kultūras pierobeža* (2007, 2008); Letonikas 2 kongresa Daugavpils sekcijā (2008); DU Mūzikas un mākslu fakultātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Mūzikas zinātne šodien: pastāvīgais un mainīgais* (2015, 2017)

Liepājas universitātes starptautiskajos zinātniskajos lasījumos *Sabiedrība un kultūra* (2001, 2004, 2005, 2007).

Līdzdalība starptautiskajās zinātniskajās konferencēs Lietuvā:

Lietuviešu literatūras un folkloras institūta (Viļņa) starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Dvi tautos ir astuoni regionai: Baltiška, tautinė, regioninė savimone literatūroje ir kultūroje /Divas tautas un astoņi reģioni: Baltiskā, tautiskā, reģionālā pašapziņa literatūrā un kultūrā* (2012);

Klaipēdas universitātes Humanitārās un mākslu fakultātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Tradition and Modernity: Harmony, Opposition, and Prospects for Development* (2010)

Vitauta Dižā universitātes (Kauņa) Tautas instrumentu mūzikas katedras starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Tradīcija ir dabartis* (2009).

Līdzdalība starptautiskajās zinātniskajās konferencēs Igaunijā:

Tartu universitātes **Narvas koledžas** starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Актуальные вопросы мультикультурного образования в современном обществе: педагогическая теория и практика* (2008).

Līdzdalība starptautiskajās zinātniskajās konferencēs Krievijā/Baltkrievijā:

Международная научная конференция *Великая Российская революция 1917 года в истории и судьбах народов и регионов России, Беларуси, Европы и мира в контексте исторических реалий XX – начала XXI веков* (на базе исторических факультетов Витебского государственного университета им. П.М. Машерова и Псковского государственного университета) (2017)

Par promocijas darba tēmu laikā no 2001. līdz 2017. gadam ir publicēts **31** raksts. Publikācijas tematiski var sadalīt trijās grupās:

1. Abu Latgales tautas konservatoriju darbību atspoguļojoši raksti (19)

Čakša, Valda (2012) Mūzikas izglītība Latvijas kultūrpolitikā (1920-1940)| Music Education in Latvia's culture policy (1920 – 1940) In: *Vēsture: avoti un cilvēki. XXI Zinātniskie lasījumi. Vēsture XV*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 68.– 75. lpp.

Čakša, Valda (2011) Mūzikas loma tautas vēsturiskās apziņas veidošanā: ieskats 20. gs. pirmās puses latviešu profesionālo mūziķu publikācijās. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. XX Zinātniskie lasījumi. Vēsture XIV*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 85.- 95. lpp.

Čakša, Valda (2010) Rēzeknes kultūrvide 20. gs. pirmajā trešdaļā: mūzikas dzīve līdz Tautas

konservatorijas darbības sākumam. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. XIX Zinātniskie lasījumi.*

Vēsture XIII. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 57.- 65.lpp.

Чакша Валда (2009) Культурная среда Латгалии в период деятельности Народных

консерваторий в 1923 – 1940 г.г. и ее воздействие на традиции народного музицирование. In: *Tradīcija ir dabartis* (4) Klaipedos Universiteto Menu fakulteto Liaudes muzikos katedra. Klaipeda, 107 -127. lpp.

Čakša, Valda (2009) Tautas konservatorija Daugavpilī (1932–1939). Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. Vēsture XI*. DU Humanitārās fak. XVII Zinātniskie lasījumi Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 63.- 77. lpp.

Čakša, Valda (2009) Ieskats dziedātājas un LTK pedagoģes Gabrielas Vīksnes- Apines

kultūrizglītojošajā darbībā. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. Vēsture XII*. DU Humanitārās fak. XVIII Zinātniskie lasījumi DU Akadēmiskais apgāds Saule, 49. – 59. lpp.

Чакша Валда (2008) Роль народных консерваторий в формировании латышской идентичности в мультикультурном обществе Латгальского

региона Латвии (1923 – 1940). *Acta et commentationes collegii Narovenssis. Tartu Ulikooli Narva kolledzi toimetised. Multikultuurilise hariduse aktuaalsedkusimused kaasaegses uhiskonnas: pedagoogiline teooria ja praktika. Актуальные вопросы мультикультурного образования в современном обществе: педагогическая теория и практика.* IX/1.Narva, с.199-215.

Čakša, Valda (2008) Rēzeknes Tautas konservatorija: pedagogi Jūlijs Rozītis un Vilis Švinka

dzīvesstāstos un audzēkņu atmiņās. Letonikas 2 kongresa Daugavpils sekcijas rakstu krājums

Latgales sabiedrība attīstības lokos: valodas politikas, juridiskie, socioloģiskie, vēsturiskie

(dzīvesstāstu) aspekti. Daugavpils: DU akad. apgāds „Saule”, 79. – 97. lpp.

Čakša, Valda (2007) Latgales tautas konservatorijas Valdes un Padomes darbība (1929-1932):

vēstures avoti un atmiņas. Krāj.: *Sabiedrība un kultūra IX.* Liepāja: LiePA, 369.-376.lpp.

Čakša, Valda (2007) Tautas konservatoriju darbības priekšnosacījumi Latgalē. *RA humanitāro zinātņu rakstu krājums.* Rēzekne: RA Izdevniecība, 7. – 21.lpp.

Čakša, Valda (2007) Tautas konservatorijas Latgalē: kultūrizglītojošās darbības etnoreliģiskais

Konteksts. Krāj.: *Reliģiskā dažādība Latgalē: mērojot ceļu uz dialogu.* Rīga: Latvijas Bībeles biedrība

Čakša, Valda (2007) Latgales Tautas konservatorijas Valdes un Padomes darbība (1924-1929). Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki Vēsture X.* DU Humanitārās fakultātes XVI starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Daugavpils: DU akadēmiskais apgāds „Saule”, 61. – 71. lpp.

Čakša, Valda (2005) Atmiņas par Pēterburgas latgaliešu muzikālo biedrību. Krāj.: *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums VII.* Liepāja: LiePa, 56. – 63. lpp.

Čakša, Valda (2004) Rēzeknes Tautas konservatorija novada mūzikas kultūrā. Krāj.: *Sabiedrība un kultūra VI.* Liepāja: LiePa, 330. – 336. lpp.

Čakša, Valda (2004) Mūzikas valoda Rēzeknes Tautas konservatorijas mācību saturā. Krāj.: *Reģionālā kultūras vēsture un literatūra II.* RA, A. Mickeviča Universitātes (Polija) un Stokholmas universitātes (Zviedrija) starpt. zin. konferences *Reģionālās valodas mūsdienai Eiropā* rakstu krājums. Rēzekne: RA Izdevniecība, 53. – 64. lpp.

Čakša, Valda (2003) Mūzikas kultūras tendences: teorija un prakse. *Personība. Laiks. Komunikācija. Tiesības, vēsture un kultūrvēsture.* Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rēzekne: RA, 215. – 222.lpp.

Čakša, Valda (2003) Sociālā atmiņa kultūrvēsturiskā pētījumā. *Rēzeknes Augstskolas zinātniskie raksti.* Rēzekne: RA, 5.–13.lpp.

Čakša, Valda (2002) *Memory as Evidence of Social and Individual Identity.* Vilnius Pedagogical

University/ Lithuanian College of Democracy. Vilnius, C.31. – 39.

Čakša, Valda (2001) Personība mūzikas kultūrā: Jūlijs Rozītis Krāj.: *Sabiedrība un kultūra* LPA Sociālo zinātņu un vadības katedras un Melardelanas augstsk. (Zviedrija) starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Liepāja, 78. – 89. lpp.

2. Latgales kultūrvides pētījumus atspoguļojoši raksti (9)

Čakša, Valda (2015) *Katerinys ceļš*: kultūrvēsturiskie aspekti konceptualizācijas procesā|*Katerinys ceļš* (Catherine's Road): Historical and Cultural Aspects in the Process of Conceptualisation. In: Butkus, V. Jonkutė, V. (sudarymas) *Baltiška, tautinė, regioninė savimone baltų literatūrose ir kultūrose. Straipsnių rinkinys. Baltiskā, tautiskā, regionālā pašapziņa baltu literatūrās un kultūrās. Rakstu krājums. Baltic, National, Regional Identity in Baltic Literatures and Cultures. A Collection of Articles*. Vilnius, 2015, 154 – 172.

Čakša, Valda (2013) Ieskats Latgales katoļu tradīcijās: tautas lūgšanas pie sādžu krustiem maijā| An insight into the traditions of Latgalian Catholics in May: people's prayers at the village crosses Klaipēdas universitātes Humanitārās un mākslu fakultātes ž. *Res Humanitariae XII*. 222. – 252.lpp.

Čakša, Valda (2013) Čuhņa”: vārda izcelsme un nozīmes transformācija mūsdienu diskursā. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki*. DU XXIII Zinātniskie lasījumi. Daugavpils: DU akadēmiskais apgāds „Saule”, 2014, 66. – 74. lpp.

Čakša, Valda (2013) Mikrovides izjūta – latgaliešu vērtību sistēmas uzturētāja un paudēja. *Via Latgalica* Humanitāro zinātņu žurnāls V. Rēzekne: RA Izdevniecība, 61.–73.lpp.

Čakša, Valda (2011) „Značku” vilkšanas tradīcija maija mēneša tautas lūgšanās pie Latgales sādžu

DU Humanitārās fakultātes Komparatīvistikas institūts. Latgales kongresa (10.-11.11.2010.) rakstu krājums *Latgale kā kultūras pierobeža II*. DU Akadēmiskais apgāds Saule, 131. – 142. lpp.

Čakša, Valda (2009) Latgalian traditional Culture and Regional identity: Places of Cultural Memory and Symbols. In: *Latgale as Culture Borderzone. Comparative studies* Vol. II (I) Daugavpils: Daugavpils University Academic Press Saule, pp.116 – 130

Čakša, Valda (2009) Iedzīvotāju nacionālās un etniskās identitātes faktori Latgales kultūrvidē. Krāj:

Valodas Austrumlatvijā: Pētījuma dati un rezultāti. VIA Latgalica Humanitāro zinātņu žurnāla

pielikums I. Rēzekne: RA, 113. – 130.lpp.

Čakša, Valda (2008) Kultūras identitāti veidojošie faktori Latgalē. Krāj. *Etniskums Eiropā: sociālpolitiskie un kultūras procesi*. Starptautiskā zinātniskā konference 2007.g. 24.-26.maijā. Rēzekne: 193. – 206. lpp.

Čakša, Valda (2008) Latgaliešu tradicionālā kultūra un reģionālā identitāte: kultūras atmiņas vietas un simboli. DU Humanitārās fakultātes Komparatīvistikas

institūts. Latgales kongresa (12.-14.11.2007.) rakstu krājums *Latgale kā kultūras pierobeža*. DU Akadēmiskais apgāds Saule, 157. – 169. lpp.

3. Rēzeknes tautas konservatorijas darba turpinātājas – Rēzeknes mūzikas vidusskolas – darbību atspoguļojoši raksti (3)

Čakša, Valda (2016) Mūzikas izglītības atjaunošana Rēzeknē (1945–1950). Krāj.: *Mūzikas zinātne šodien: pastāvīgais un mainīgais. Zinātnisko rakstu krājums VIII*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds „Saule”, 139.–150. lpp.

Čakša, Valda (2016) Rēzeknes bērnu mūzikas skola (1949–1956): mācību iestādes ikdiena un funkcijas komunikācijā ar sabiedrību. Krāj.: *Māksla un mūzika kultūras diskursā. V starptautiskās zinātniski praktiskās konferences materiāli*. Rēzekne: RA Izdevniecība, 53. – 63.lpp.

Čakša, Valda (2015) Mūzika un ideoloģija: mūzikas vidusskola Rēzeknē pēc Otrā pasaules kara. Krāj.: *Māksla un mūzika kultūras diskursā: IV starptautiskās zinātniski praktiskās konferences materiāli*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 22. – 32. lpp.

LATVIAN AKADEMY OF CULTURE

Valda Caksa

**NATIONAL CONSERVATORIES IN THE
CULTURAL ENVIRONMENT OF LATGALE
(1923 – 1941)**

Summary of the promotional thesis
For obtaining the Doctoral Degree in Art
(Speciality: Theory of Culture)

Riga, 2017

The paper consists of 3 chapters (39 sub-chapters), conclusion, list of sources and literature, name index and 3 appendices. The table in the Appendix 1 provides a summary on the teachers of Latgale National Conservatory (LNC), the table in the Appendix 2 provides a summary on the teachers of Rezekne National Conservatory (RNC), and the Appendix 3 includes examples from the correspondence of the national conservatory teachers. The paper contains 118 images. The paper is supplemented by the summary and conclusions in English. Volume of the paper – 426 pages.

Form of the thesis: monografy

The scientific advisor of the doctoral thesis: Dr.art. **Zane Gailite**

Reviewers:

Dr.habil. phylol. **Janina Kursite-Pakule** (Latvian University)

Dr. hist. **Irena Saleniece** (Daugavpils University)

Dr.art **Janis Kudins** (Jazeps Vitols Latvian Academy of Music)

Translated into English by Lasma Drozde

He defience of the doctoral thesis will take place in Latvian Akademy of Culture on February 8 at 16.00 in Riga, Ludzas Street 24, Riga

The doctoral thesis and its summary are available at the library of Latvian Akademy of Culture, Ludzas Street 24, Riga

LAC Chairman of the Promotion Council: Dr. hist., Dr. habil. art. Juris Urtans

Secretary of the Council: Mg. art. Iveta Tale

© Valda Čakša, 2017

ISBN 978-9934-8500-2-8

TOPICALITY AND SCIENTIFIC IMPORTANCE OF THE THEME

The topicality of the monograph “National Conservatories in the Cultural Environment of Latgale (1923 – 1941)” is determined by the poor recognition of culture-oriented educational activity of national conservatories in the research of Latvian culture. Also a very small range of the interested persons have a notion on the activity of the Latgale National Conservatory; it is a few studied page in music education history. The first broader paper, which includes information grounded on historical sources on the activity of national conservatories in Latvian regions, is the research by the monograph’s author called “Music Education in Latvia’s Cultural Policy: National Conservatories in the Regions of the State (1920 –1940)” and published in 2013. Thus, the developed monograph is a thematically successive, detailed research on the activity of two national conservatories in Latgale region. Although the both music secondary schools in Latgale region have developed from national conservatories, nevertheless their history is summarized only at the level of local lore studies; so far, no scientific studies have been carried out neither about the circumstances of the national conservatories’ establishment, learning process organization and directions of cultural education, nor about their teachers and graduates. To date, in the field of Latvian music history as well as history of civilization there is no research on contribution of Latgale’s national conservatories in the development of national music and strengthening of national self-confidence. In scientific literature the activity of Latgale’s national conservatories is mentioned in several pages of monographs by Peteris Zeile (*Pēteris Zeile*) (*Zeile* 2006) and Janis Paukste (*Jānis Paukste*) (*Paukste* 2006), and in relation to violin music Inese Zune (*Zune* 2011) in her thesis describes the activity of national conservatories in separate Latvian regions.⁴

Secondly, the topic revealing the development and growth of Latvian music culture is one of the ways how to acknowledge the peculiarity of Latgale in the history of Latvian history. However, only respecting the features of Latgalian culture and being aware of the historical roots of music playing it is possible to understand also the transformation of regional music culture.

Since the 1990s there has consolidated a view that when exploring Latgale, the most significant factor is the observance of the regional identity of Latgale, its cultural specificity (*Zeile* 1996). Several researchers, who have focused on the analysis of the system-formative factors of the Latgalian regional identity, believe that the most important of them are the spiritual culture, mentality of the Latgalians, language and other cultural phenomena (*Apine* 1997; *Lukševičs* 1967).

⁴ Žune, I. (2011) *Vijole Latvijas mūzikas kultūras vēsturiskajā attīstībā \ Violin in the Cultural and Historical Development of Latvian Music Culture*. See.: JVLMA aizstāvētie promocijas darbi muzikoloģijā http://www.jvlma.lv/latvian/page_1005.html

Simultaneously the role of Catholic Church (*Broks* 1992) and the role of ethnical history (*Strods* 1998) are taken into account. The leading researchers (*Ivanovs* 2006; *Soms* 2005) of the Latgalian Institute of the Daugavpils University emphasise that we can speak of the Latgalian regional identity in the full meaning of this word only starting with the XX century, because exactly that was the time when strengthened a range of phenomena: peculiarity of the Latgalian written language, the link of Catholicism with the cultural processes, Latgalian ethnomenality in the mode of life and culture, inhabitants' consciousness of the difference from other counties of Latvia in respect of the ethnical composition, enclosure of economic development and stagnation in comparison to the other counties of Latvia, peculiarity of political history and range of political powers, and strengthened also the public opinion about Latgale as a separate county in Latvia.

The volume of the research and also the tendency of the national cultural policy of the researchable period determines the limitations of the research object: the monograph is mainly focused on the most significant aspects (to a great extent both illustrating the particularity of the cultural environment of the region, and being a precondition for the introduction of professional music education) of the traditional musical culture of the majority of the Latgalians – the Latvians of Latgale.

Every cultural environment is a phenomenon of a specific geographical place, but „a place” is one of the categories, how to think about the direction of development and a category denoting the *opportunities of resource development both in a constructive and destructive manner* (*Bormane* 1998:53). People use to say that at a place one can research history's habitation. But a place also happens, it is possible to research the happened in it and the happening processes in the context with various cultural tendencies, including musical life tendencies. Thus cultural environment serves for a review of the materials selection discovered in historical – archive files and other sources and inclusion of facts, remained beyond them, recontextualisation or writing in some specific scene of cultural processes formation. In such context an essential is the memory of the participants of the happening processes, which to a great extent is maintained by the monuments of cultural environment of a particular place (region, village, city, etc.) – pieces of work of the past culture having a certain historical, archaeological, ethnographic, folkloristic value or value of some other kind. Speaking of the cultural monuments of Latgale region, a number of works of the most significant Latgale's history researcher Boleslavs Brezgo (*Boļeslavs Brežgo*) comprise a thought that the first symbol of the Latgalian culture is the Catholic Church, and the second – lifestyle and upbringing practice of the folk (*Brezgo*,1943:157). Similar opinion is expressed also by the Latgalian specialist in literature Mikelis Bukss (*Miķelis Bukšs*) and religion historian Janis Broks (*Jānis Broks*) who prove that all the most important moments in the lives of Latgalians from a birth till grave are related and filled with religious traditions and festivity experiences arising from them. Both

authors believe that the religious and the national element within hundreds of years in the Latvians of Latgale have grown together so tightly and found so strong synthesis that they are incomplete without each other, at least – are not the custom of the Latgalians (Broks, 1990: 19 – 21). Consequently, in the traditional culture exactly the religious factor interacting with the regional one factor, has not only filled the spiritual lives of the Latgalians during time, but also facilitated the emergence and existence of the most remarkable architectural objects, national artworks and also forms of traditional music playing, which looking from the prospective of the present are evaluated as evidence of the region's common past, place of memory and cultural identification symbols.

Admitting that sphere of activity of any nation embraces music what significantly characterises its opportunities, tendencies and historical development stages, however, it must also be emphasized that the locality of cultural environment mostly is attested by the folk music and inherited music playing traditions, but its global development – interrelationship of folk music and professional music what are equally significant components not only in the development of the national culture, but also in the professionalism of an educated musician. In its turn the transformations of musical culture in time and space – its influence on the changes of cultural environment – confirms also the most significant features of historical periods, since the musical creative work is directly related to an area or a country, in which a composer was growing up, and the existing spiritual cultural environment in it (Selga-Tampere 2006: 277). Cultural history research prove that in the beginning of the XX century until 1930s music had a great significance in strengthening the ethnic self-confidence of Latgalians and understanding of their mentality, that Latgalian folk song with its typical polyphony could not only attest the foreigners the ideological and aesthetic basics of Latgalian traditional music, the innovative environment and peculiarity, but also urged to preserve and study them. It completely refers to the beginnings of professional music playing in Latgale, that the traditional music playing for a while became of a minor importance, but the intellectual and spiritual processes of inhabitants, as well as communicative function moved to the foreground ensuring an opportunity and ability to reflect on the different music playing.

Opportunities of professional music education in national conservatories guaranteed increase in educated music specialists in the region and also transformation of traditions which strengthen the connection with place, namely, with cultural environment, where a nation lives and exists. The need for nationally oriented musical education in Latgale region emerged not only under the influence of an objective factor – national culture reproduction - , but also under the influence of the subjective factor. Also the Latvians of Latgale understood that; already in the end of the XIX century they started to unite forming civic organisations to integrate the traditions, uniting the Latvians of other regions, in the cultural environment of Latgale. After the state of Latvia had been established

and representatives of various national economy, education and culture professions from Vidzeme, Zemgale and Kurzeme moved for life in the largest cities of Latgale, who also popularized the idea of a folk or national higher education institution. The idea at first came to Latvia from the Scandinavian countries and England in the end of the 19th century and the beginning of the XX century. According to the point of view of the Danish theologian and thinker N. F. S. Grundtvig a perfect person was educated as much as it was possible. Grundtvig spoke about a respectable – mental – life of a person as an ethical category, which could be implemented as a lifelong way to perfection. He believed that a person had to learn the historical and cultural fundamental values of his/her folk, scientific experience of humankind and other current events, what could be done by establishing folk higher education institutions or national universities. Such educational establishments – *spiritual workshops* (Kestere 2000: 17) – would facilitate cultivation of abilities of a person's individuality, simultaneously advancing the common benefit of society.

In Latgale this idea even until the Latgale National University and national conservatories began their activity was grasped by the singing teachers coming from other regions of Latvia when they studied in Europe or at the Baltic teacher seminars. Basing on the associative experience concerning the uniting impact of a song they focused on getting to know the Latgalian traditional singing and implementing choir singing traditions in Latgale. Researches of music culture (Boiko, Lielbardis 2011; Beitane 2009; Daugulis, Zavadzka 2005; Grauzdina 2005 and others) prove that in the beginning of the XX century music had a great significance in strengthening the self-confidence of the Latvians of Latgale, but the organizers of musical life grounded on the insight that the Latgalian songs as an expression of spirit attests the intelligence of the ancestry of their folk (Timofejeva 2005: 37), and the preservation and development of the values of this inheritance must be undertaken by national higher education institutions. Thus the research on the activity of the both Latgalian national conservatories and embodying of professional music playing in the cultural environment of the region is a scientific novelty in culture exploration. Monograph is significant in at least two scientific spheres related to exploration of the Latvian culture:

1. study of national conservatories' activity,
2. Latgalian cultural history.

The monograph may practically be used for research/ lecture courses on Latgalian culture as well as research on the development of music education in Latvia.

RESEARCH PROBLEM

The specificity of Latgalian cultural environment keeps the roots of the research problem within itself. Latgale – place or environment – as a “cohesive substance” in the course of history has united people in regional, ethnic, national, sub-cultural and other groups, and is saturated with the outcomes of the cultural activity of these groups. Communities of the region are specific social contexts and groups in which the representatives of the various cultures perform the usual and customary actions, but the cultural environment partly programs a person’s mind to expect a certain behaviour from others, as well as the others to expect a certain behaviour from him/her. Mechanisms of inheritance retained within generations both maintained in 20s – 40s and are maintaining currently the people’s sense of being together, since they are linked by a certain culture. Thereby also nowadays part of the Latgalian culture traditions, including playing music, maintains the vital capacity by confirming the identity of the inhabitants of the region. G. Hofstede (Hofstede 2001:12) at that time defined culture as *a special collective programming of the mind* the differences of which cannot be understood without *history studies*. In her turn Mara Dirba referring the insights of communication of intercultural theoreticians, points out that *culture is a dynamic process of constructing meanings in communication with other people in a specific social situation* (Dirba 2006:9), indicating that culture both shows and changes within communication.

Also the experience of the inhabitants of Latgale during a number of generations, expressed in the dynamics of experience change of one person, group, community or humankind, is related to the spatial restrictions and prove that in time and space foreign culture experience differs from the personal; experience of one culture differs from another culture’s experience although existing in the same region. Features of culture experience – obtaining, mastering, creative improvement and transformation indicate that they are features related to factors of time and place describing interrelationships of several generations. Also in the sphere of playing music in certain historical periods in Latgale expressed stronger venturing and discrepancy with the kept in the experience conditions of traditional playing music, which in the course of time became an accepted norm, owing to the integration of the different in the common musical life system of the region.

After the independence had regained and emerged statehood (1918), the population of Latvia became a historical subject and a community, which turned into a nation, and was put forward the aim of searching the cultural individuality and uniqueness of its historical counties. If the basic components of the cultural environment of the counties Vidzeme and Kurzeme were common language, religion and cultural traditions of alike mode of life, then after Latgale had been annexed it had to regain the self-confidence, by proving that the cultural environment of the region was able not only to take, but also to share its cultural

values with the other counties, enriching the national culture in general. Therefore the most important task of the Latvian politicians and public workers in the beginning of the XX century was to consolidate all the counties of Latvia, integrating also the peculiar Latgale into a single cultural, economic, political and social turnover.

Therefore in order Latgale to adapt itself in the cultural circulation of the national state, in the twenties had to be made preconditions drawing together the identities of outlying districts and inhabitants of the centre: in the circumstances of multiculturalism, which in fact were and still are the historical and fundamental feature not only of Latgale, but also of all Latvia, *culture had to become the bond of the collective social identity facilitating social and political mobilisation of the ethnically and culturally diverse society* (Prieditis 1999:8). Under the influence of the language, religious traditions typical of Latgale region and impact of the neighbourhood nations' culture still in the 1930s *the people of other counties in general looked at the Latgalians from above* (Kursite 2005:78), and also nowadays in some places one can face the stereotypes about “the real” Latvians and “the unreal” – Latvians of Latgale or *čangaļi* (so called in the Latvian lang.) (Kursite 2005: 78 – 87), by indicating their belonging to another – historically strange – territory. The community of the destinies of the two parts of protractedly separated Latvian nation was confirmed the decision of the Rezekne historical congress, however only after the World War I and the Latvian War for Freedom the local intelligence in Latgale could focus on the activation of Latvian culture and education and integration in the peculiar Latgalian cultural environment. On the 21 November 1921, when the Constitution of the new country awarded the Latvian language a status of the official language, a process when the counties started uniting acquired a stabile precondition for consolidation – a common language, acquiring a greater and greater importance in the Latgale region.

Only in the twenties by mobilisation of the local intelligence in Latgale gradually formed brand-new relationship of cultural links: in several spheres of life in which the mental values, memories, myths and symbols the young generations were before provided mostly within the framework of family and ethnical communication, under the influence of cultural policy of the intelligence started to be taken over not only by education establishments, but also several public movements, religious organisations, Latvian theatres in the largest cities of Latgale et.al. institutions addressing society. Hence, also in Latgale gradually started to develop a new model of national communication and socialisation, in which the values, traditions and memories of ethnical culture became the *basement of political nation and politically active society* (Smits 1997: 134). A few educated Latvians of Latgale, for instance, a priest Francis Trasuns (1864 – 1926) actively involved in politics and from the platform of 1st and 2nd Saeima purposefully spoke about the issues of consolidation of Latgale and other counties of Latvia. Whereas in the society of Latgale region, for various cultural clusters and civic organisations consisting of “the Baltic” intelligence, cooperating with

active Latgalian organisations, social groups and personalities, for instance, teachers, educated farmers, religious activists, craftsmen, students and pupils, an understanding of the Latgalian and Latvian common national identity and elements of national culture, including music, started to strengthen.

Regretfully, the culture-oriented educational activity of national conservatories has not attracted the attention of the musical historians. Some researchers of local history have outlined the contribution of teachers, involved in the activity of these educational institutions, into the cultural environment of Latgale. However they had not used historical sources – archive files - in their studies. The insights of local history's studies regarding the activity of national conservatories are mostly obtained from the publications in the press of the 20s-40s and only partly from the memories of witnesses. Thus, the problem of the research is determined by several **questions**: 1. Did the cultural environment of Latgale facilitate the interest of its inhabitants in music playing until the national conservatories started their activity? 2. Did the culture-oriented educational activity of the two national conservatories and the music schools they had developed facilitate transformation of music playing traditions and did new elements, such as consciousness of national culture, appear as a result of their activity? 3. Did the involvement of the national conservatories' teachers and students in the musical life of the state influence consolidation of the Latvian counties?

Searching the answers to these questions, into the centre of attention comes a person. However, a human in history is always related to some group of society; he is a participant of some specific social processes and a study of a human is possible only within a research of culture as a way of human existence. These circumstances determine the topicality, direction and the novelty of the research: basing on the documents that can be found in the archive and museums, the research of memories of teachers and students involved in the culture-oriented educational activity of national conservatories, life stories of the teachers, exploration of the visual evidence of the activity of educational institutions (photographs, placards, concert programs et.al.), summarisation, analysis and comparison of the obtained data to the information reflected in the newspapers and magazines in the 20s – 40s of the Republic of Latvia and the nomad Latvians post-war publications, as well as the opinions found in the works of researchers of the modern Latgalian historical and cultural processes, to determine the contribution of the both Latgalian national conservatories into the transformation of musical culture as well as into the consolidation of Latgale with other regions of Latvia. Such approach is closely related to the tendencies of modern science of history.

OBJECT, SUBJECT, GOAL AND TASKS OF THE RESEARCH

Thinking about the generalized approach to the research problem and basing on the aim of the research, a circumstance was taken into account that the research of history from an empirical science the goal of which was recording the events, mostly politically relevant relationship of reasons-consequences between separate facts, has evolved into the discipline exploring a society in its dynamics. At present horizon of a culture researcher includes a wide range of phenomena – starting with state economic and political life and ending with private existence of an individual, from climate changes till conception of people about the surrounding world. Events, models of people's behaviour, conditions of their value system and motivation to act become the subject of cognition.

Historical sources, especially the materials of the structural unit of the National Archive of Latvia – the Latvia State Historical Archive (hereinafter – LSHA) indicate that in the beginning of the 20s when the Conservatory of Latvia started its activity in Riga its rector professor Jazeps Vitols (*Jāzeps Vītols*) devoted much time and energy to provide opportunities of music acquisition in all the regions of Latvia. Two largest cities of Latgale - Daugavpils and Rezekne - developed into the centres of musical culture growth and activity. Development of choirs and other kinds of music playing could not take place without widely expanded music education system, preparation of singing teachers and choir conductors, organists and performers, therefore a decision was made to found the Latgale National Conservatory (hereinafter - LNC) – the first national higher education institution in Latgale – an educational establishment having no age limitations, for all who wanted to acquire the art of sounds. The Rezekne National Conservatory was founded in 1932.

Taking as a basis music education orienting approach as the primary components of the research move forward the content and form of studies and the influence of cultural and educational activity on the society of the both national conservatories. Their objective basis can be found in the Latvian state strategy in 20s-40s of equal development of counties. This strategy provided for the cultural development of all regions of Latvia; it facilitated the concentration of mental resources of professional Latvian musicians in the biggest cities of Latgale – in Daugavpils and Rezekne. Integration of the national culture elements in the cultural environment of Latgale, illustrated by the nationally oriented activities of the educational establishments' teachers and social workers in Rezekne and Daugavpils, is significant in the systemically investigational approach, by studying the problems of the music education offered by the national conservatories and evaluating the cultural and educational activity of the both educational establishments. Only a relative and subjective summarization of the insights obtained in the sources, primary and secondary literature within one sphere of sciences can be made, therefore they are summarized in the sub-sector

of music history of the sphere of science of art in the monographic research of interdisciplinary direction.

The **object** of the research is the cultural environment of Latgale, the preconditions created by the Latvian and Latgalian intelligence for the transformation of traditional musical culture elements in the first part of the XX century, but the **subject** of the research – contribution of the pedagogues and students of the national conservatories into the development of musical culture in Latgale. The **goal** of the paper is to find out the preconditions of the culture-oriented educational activity of national conservatories in the cultural environment of the Latgale region, revealing the most significant aspects of music education-oriented cultural activity of the both educational establishments and the contribution of the most remarkable musicians into the further development of musical culture in Latgale.

The following **tasks** were put forward to reach the aim:

1. To describe the music playing traditions of the folk maintained in the cultural environment of Latgale within the first part of the XX century and to determine the preconditions in order to introduce music education in the cultural environment of Daugavpils and Rezekne that such traditions comprise.
2. To summarize and evaluate the historical evidence of the conditions of the national conservatories foundation in Latgale, the organisational structure and activity periods of the educational establishments, and solutions of problems typical of educational institutions.
3. Systematize the evidence regarding the most significant aspects of interaction between the both national conservatories in Latgale and the society discovered in the sources and literature.

RESEARCH APPROACH AND METHODS

As there is no single – clear and verified – methodology helping to determine the cultural identity of a region, by viewing some area and its cultural environment to be independent, full of value and self-sufficient research object, all the possible aspects of the region's history, mental and material culture: social history, political history, history of religion and culture, including music education history have to be analysed. The choice of methodologically conceptual approach for the research is related to the document of the Final of the I Congress of Latvian Historians (2011) which suggests that until now a greater significance in the historiography of Latvia have had the researches on the national structure and the history of their implemented policy, therefore to reconstruct the past more entirely and to reach the equilibrium between several its aspects the research of social,

household, regional, cultural history and history of ideas must be facilitated⁵. The Congress admitted that in Latvia there has not formed a strong enough link of historical research with the exploration of microhistory and the history of regions, which is necessary to be improved by raising the scientific quality of various local and regional historical evidence research.

Basing on the insight that *a historical cognition cannot clarify the aim of the aims related to the continual work of mankind therefore it can be a subject only of our surmises and beliefs* (Gadamer 2007: 37), to implement the research a method of **microhistory** is chosen. The founders of microhistory method are Carlo Ginzburg (*Ginzburg C. 1980*) and Giovanni Levi (*Levi G. 1989*), who developed the approach together with a group of Italian historians in the 70s of the twentieth century. This approach creates an opportunity for a researcher to determine the maximally detailed exploration of a minimal object of analysis, in addition not restricting the opportunities of generalisation, since each micro collective body organically demonstrates *rising to the majority* (Польская 2003), by creating a social link, the reconstruction of which is also the aim of macrohistory.

Microhistory in its narrow and therefore hard accessible frames, by comparing multilateral sources researches the practices of social self-confidence, kindred relations, ways of lives of separate individuals and communities, along with all the conceptions and values *they bear in themselves* (Ипо 2000:240). The choice of the microhistory method was influenced by the circumstance that the boundaries of knowledge of past of the modern society of Latgale region and also separate cultural and educational activity institutions, as well as the opportunities of exploration are limited both by the incompleteness of the preserved historical evidence and by the lack of guarantee that the reality reflected in the chosen historical sources is a certain sample to display the investigational problem, and, finally – the intellectual instrument of a researcher. Reflecting the research object and subject chosen in the monograph, it may seem to a reader that the author of the research is subjective both in her interpretation of the evidence of the past and creation of the investigational reality, however it must be taken into account that the historical evidence are interpreted not only basing on the conceptual and ideological approaches of the epoch, but also following the personal interests and subjectively choosing the intellectual models of the investigational cultural processes' reflection. Therefore, even recognising the historical restrictions of the chosen method of microhistory, the language of the documents et.al. problems related to the process of the research, the social significance-based research of the processes happening in the regional culture in its essence is rational and impartial.

First of all, it is determined by the condition that the research of social life and its issues and problems reveals many features typical of cultural environment

⁵Full text of the Final stage document of the I Congress of the Latvian Historians at the web-page <http://demoshistoria.lv/kongresa-aktualitates/latvijas-vesturnieku-pirma-kongresanosleguma-dokuments>, viewed 15.12. 2012.

and society of the region, a more detailed study of which provides a better understanding of the investigational time and the daily life of certain people. Social practice can reveal itself in any sphere concerning the routine of a person, but in the present paper it is related to the entrance of the professional music education and professional music playing implementers in the traditional cultural environment of Latgale region.

Secondly, principally relevant is the knowledge on the investigational subject – the contribution of pedagogues and students of national conservatories into the development of musical culture development in Latgale - connection with the historical knowledge of the region in general. The modern history research practice admits not only the wide scope of the investigational field, but also opportunities of application of multiform approaches for past cognition and interpretation. Therefore, the transformations of regional cultural environment also in the context music life should be understood as a history of events, processes and structures in the private life of a person. Such diversification of the explorative field is related to the fact that irrespective of the advantages of the research directions, the object of historical knowledge is a person whose nature and behaviour itself is multiform and may be researched from various perspectives and mutual interaction or relationships. Hence a history of regions, cities, educational establishments or a separate person becomes the most universal and capacious among the soft sciences, since not only accompanies the emergence of new scientific spheres – sociology, psychology, economics et.al., but also nowadays it is closely related to the adaptation of the problems and methodology of the branches of these sciences.

In addition, modern history researches both in terms of content and form mostly develop in an integrated interaction with other spheres of existence research (geography, ethnography, anthropology, history of culture et.al.) and literature genres. Positioning itself a separate discipline, history thus is included into the system of interdisciplinary interaction.

Thirdly, neither today, nor since the history's emergence historical knowledge has been purely academic or intellectual. The functions of history differ with a broad social scope, one way or another it reflects in the spheres of social consciousness and social practice. Moreover historical knowledge and interest in past have always been determined by the problems topical in a society. Exactly therefore the image of past does not so much emerge itself as it is created by the descendants, who, positively or negatively evaluating the ancestors, simultaneously activate own decisions and actions. In its turn, microhistory offering the society a "genealogy" of separate institutions, including learning establishments, and a scene of people's activity and experience significant in the epoch, becomes a powerful tool of influence on the social consciousness. Attitude towards own historical past, dominating in a society, influences the people's notions about themselves and determines the tasks of further development. Hence microhistory or the scene of past simultaneously is a part of social consciousness,

an element of political and ideological notions as well as the source material for the social development strategy. It means that without the transformation of the cultural environment the formation of social identity and notions about the prospective of future is impossible neither in the society of some particular region, nor in the mankind in general.

Fourthly, historical knowledge of a region is a functionally important instrument of the social memory, which in its turn is complicated multilevel historically changeable phenomenon. Besides the tradition of conventional knowledge retention there is not only the collective social memory, but also family memory and individual memory which to a great extent are based on the subjective and emotional perception of past. Despite the differences all the types of memory are tightly interrelated, their boundaries are relative and transparent. Scientific cognition influences the collective notion about the formation of past and in its turn undergoes the impact of mass stereotypes. Hence, also the historical experience of the society of the Latgale region was and to a great extent is both the outcome of the rational understanding of the past and the intuitive and emotional perception of the author. In the microhistory approach, several interdisciplinary and specific qualitative methods were used: source analysis, culture-historical, classification, typological, comparative, synchronic and diachronic, biographical as well as historical discourse analysis (HDA) method.

THEORETICAL JUSTIFICATION

The aim and tasks of the research determine the nature of the research based on the contemporary theoretical insights. In order to evaluate the direction of cultural development of some region within some certain period of time it is necessary to understand the preconditions of the development and the purposefulness of people's activity. Comprehension of historical peculiarity of meanings of cultural spaces and the created structures assists in the understanding. The historical peculiarity is marked in the theories of several scientific disciplines: 1) theories of preservation and inheritance of cultural environment; 2) in the environmental psychology, visual anthropology and human living space structure-formative theories; 4) social memory theories, 5) theories of social significance and identity of personality, 6) historical science research theories.

The theoretical basis of the comprehension and research of cultural environment was discovered in works, in which the scientists of the Western Europe highlighted the issues of the cultural environment preservation and heritability of culture's traditions (Baumans, 2002; Giddens, 1999; Hofstede 1980, 2001 et al.), admitting that 1) currently both separate people and communities are going through the crisis of identity and therefore one must intensively focus on the exploration of cultural heritage, 2) swift development of information technologies creates a "virtual" division from the past culture,

encumbering its heritability, but a modern person has become different in his/her mode of thinking, sense of reality, psychological reactions and judgements, 3) the globalisation process objectively creates threats for preservation the regions' and nations' cultural differences, therefore the identity of culture requires to pay intensive attention exactly to the local cultural heritage, 4) the European Union, currently developing into a new supercommunity, also seeks its identity, for the formation of which it is not enough just to declare political, economic and military aims. To ensure the spirit of this togetherness, the roots (existing even in the cultural environment of small historical regions) of historical awareness of the regional togetherness of the nations integrated in the union.

To the structure-formative conception of human's living-space, by pointing at the interaction of several socialisation areas (Baacke, 1991), which mutually linking the structures created by people with the traditions of interpersonal communication, accessibility of knowledge with the spatially-material surrounding, daily activity, behaviour, motivation of action and the creative reflection of the comprehension of values, allows also realizing the link between the Latgalian cultural landscape and the organizing factors of the regional inhabitants' lifestyles. Therefore the insight of the Russian visual-anthropologist Dmitrij Zamjatin, that *the objects of a geoculture must be viewed within the interaction of the populated area and landscape*, confirms the fact that also the Latgalian cultural landscape has its mythological unit of measurement, because also the efforts of the Latvians of Latgale to adopt the space and substantively adapt the myths within it, confirms the link of traditional music playing with the rhythms, festivals and celebrations of humans' lives. Zamjatin emphasises that a person perceives the surrounding space up to the extent at which it is saturated with plain mythological images (Замятин 2004: 255), which mostly are maintained by the traditions and customary lifestyle, nevertheless the transformation of music playing traditions is influenced by new ideas, knowledge and in the context with them – by the new acquired abilities and the improved models of mutual relationship.

In the context of the research theme topical are also the insights on which is based the unevenness of the intellectual development of regions, for example, an opinion that a significant role has a limited number of people generating the ideas of a specific intellectual generation and at the circumstances of immediate confrontation – also traditions of new abilities and knowledge application. Hence a topicality obtains the problem - how many ideas does a society of a region simultaneously can pay attention to, as well as how does the models of *ideas'* clustering (Kolakowsky 1990: 57) emerge within a society.

The significance of education and knowledge increase in the development of a society is viewed in the researches of several Western-European authors, including Luis Coser (Coser, 2000) and Daniel Bell (Bell, 2000), where they highlight an opinion that in the life of a society, when significance of knowledge increases, grows also the importance of the people involved in the planning of the

society's development and they are to be assessed as the new elite, united by the common skills and professional norms instead of common political values or interests. Basing on these theoretical insights the research on the culture-oriented educational activity of the two national conservatories in the cultural environment of Latgale (1923 – 1941) outlines also the symbolic domination of personalities in the processes of music culture, also typical of social sciences.

It has something in common with the interdisciplinary theories of several thinkers of the Western Europe – M. Halbwachs (*Halbwachs* 1950), R. Bastide (*Bastide* 1970), P. Nora (*Nora* 1998) et.al. authors. Their theories are related to the anthropological turn in the exploration of national features, which has gained popularity in the second part of the XX century. Under the influence of this turn the historical and cultural aspect cognition methods varied and changed, multiform development of verbal history direction was facilitated by emphasizing the meaning of memories and life stories.

Nowadays scientists admit that verbal history is an up-to-date way to look at the events of the recent history or separate historical aspects, the greatest part of attention paying to the experience of a person instead of authorities and dominating social groups. The approach is based on the opinion that a life history of each person has a unique value, in case it contains rational thoughts, peculiarity of feelings; if it embodies the relationships with plenty of people – family and nation, state and historical events. In a situation when there are no documents preserved in archives and museums regarding one of the research objects – Rezekne National Conservatory (hereinafter RNC), life stories, letters of teachers, memories of their relatives and students of Rezekne State Teacher's Institute (hereinafter RSTI), despite their subjective nature, provide an abundant inquiry material, helping to reconstruct the processes and development tendencies of music culture not only in Rezekne, but also in Latgale in general.

SOURCES AND LITERATURE OF THE RESEARCH

The choice of the methodological approach complies with the basis of the used sources and literature, since the evidence of that time, presenting the personalities and processes, is one of the basic elements of the scientific reflection and provides to the scientific discourse the legitimacy of the past. The documental basis of the sources consists of the unpublished documents discovered in the archives and museums of Latvia, as well as files of private archives. Since in the LSHA there are no files about the Rezekne National Conservatory preserved, the information about its activity has been searched for many years, viewing, for instance, the files in the collections of Rezekne Town Local Government Fund, private archives and museums. However, the biggest part of the informative material was found in memories, periodicals and literature. In its turn the evidence

of the Latgale National Conservatory (in Daugavpils) activity can be found in a voluminous fund, which is systematized but little used in scientific researches yet.

During the development of the paper the author studied 84 files in the National Archive of Latvia (Latgale National Conservatory, Board of the Secondary Schools of the School Department of the Ministry of Education, Direction of Vocational Schools of the Ministry of Education, Rezekne Town Board, Chamber of Latvian Literature and Arts, Self-government Department of the Ministry of Interior), where the facts-based justification corresponding the aim and the most significant tasks of the monograph development was found.

The texts of the used documents illustrate not only the linguistic tradition of the epoch, but also the attitude and intentions of the music culture creators regarding the formation of the new scope of spirituality in Latgale. In its turn in the personal correspondence and interviews reveal not only the wish of specific personalities to participate, but also the role of educational establishment as an educator of the professional ethical and aesthetic feel of an individual and collective in a specific cultural space and the attitude of truly competent musicians towards the role of national conservatories' culture-oriented educational activity in implementing traditions of national music. Documents are an important source of cognition, also an evidence of attitudes between the creator of a new scope of spirituality – a professional musician – and the society of Latgale. It is impossible to imagine study of musical culture tendencies without it, since the opinion of every truly competent personality is not only a maintainer of creative spirit, but also an obstacle to dilettantism.

In addition, in the 46 funds of the Museum of Writing, Theatre and Music (MWTM) collection were viewed printed works, memories, photographs, letters, placards, concert programs and cuttings of various press publications, created by the musicians related to the activity of the both national conservatories in Latgale during their lifetime. The discovered photographs and letters are not as much interpretation of the reality as its fragment, hiding inside a remarkable research potential. In every society in any epoch there are some more noticed people and less noticed people and it has absolutely no connection with the opportunities of issuing printed copies and broadcasting of the image. There are hardly ever many persons who became noticed constantly (at least for some time) for a great enough part of society by his/her to some extent important works, heard, seen and felt steady position in some religious belief, ethical or aesthetical basic issue and in addition more or less extraordinary but acceptable and understandable for the majority of the contemporaries individually psychological and physical image. It can be completely attributed to the professional musicians who work in province.

We can say the same about the personal correspondence and other sources discovered in the MWTM⁶ keeping the evidence of public activities of national

⁶ The name of the museum had been changed already after the monograph was published, therefore in the list of sources and text there is the previous name of the museum. Now the museum is called Literature and Music Museum (LMM)

conservatories' educators, their cooperation with the most important music culture personalities in Riga and other counties of Latvia, as well as traits describing the personalities of the teachers. The basis of these sources is supplemented by the evidence (learning programs, by-law, placards, references about the artistic level of concerts published in press et.al.) of activity of the Latgale national conservatories found in other museums and private collections.

Acquainting with the materials of the mentioned sources it was concluded that detailed research of the activity of national conservatories is not possible without the decisions of state authorities, law-based acts, instructions and other documents attesting the state education policy. They were mostly found in the funds of the National Library. Among the laws and instructions, adopted by the Folk Council, Constitution and four Saeimas, there were 12 normative documents referring to music and as published sources they contain a valuable characterisation of the processes of Latvian state education policy, as well as reveal the current events of music education in the cultural situation of Latvia in 20s – 40s and justify the public significance of the cultural and educational activity of national conservatories not only in Latgale county, but also in Latvia in general.

In the Letonika Department of National Library also other kinds of *published sources* – articles written by the pedagogues of the both national conservatories in the Latvian and Latgalian periodicals of 20s – 40s – were explored (*Rīgas Vēstnesis, Jaunākās Ziņas, Daugavas Vēstnesis, Naš Daugavpiļskij Golos, Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, monthly of Latvian Composers Union, later Latvian Musicians Society *Mūzika*, Latvian Composers Society publication *Mūzikas Nedēļa*, monthly of the Latvian Song Festival Association *Mūzikas Apskats* and other periodical publications) where the information reflecting national music culture topicalities of the epoch was discovered, as well as significant information about the link of the teachers of the both national conservatories in Latgale with the musical life tendencies in the world and Latvia (ideas of professional musicians on music education, outstanding musicians' personalities, opinions about the repertoire, participants and performers of concerts and music lectures; reviews of student's, teachers', orchestras' and also guest artists' concerts, including also evaluation of the attitudes of public towards the concert life, proving the spaciousness and depth of cultural and educational activity of the both national conservatories in Latgale).

On this score a significant role in the development of the monograph had also the periodicals of the Latvians of Latgale of modern times and 1920s – 1940s, viewed in the funds of the Library of the Latgale Culture and History Museum (*Latgolas Vords, Taisneiba, Katoļu Dzeive, Olūts, Tāvu zemes kalendars, Acta Latgalica et.al.*) where the opinions of both the music activists of the investigational period (later – emigration) and modern researchers of local history and scientists about the music life processes in Latgale were discovered.

Hence, a certain succession was ensured relating the Latvian literature of the 1920s – 1940s to the *post-war civic* historiography in exile and to the renewed history science in Latvia and exactly in Latgale (Pocs 2003: 122). Significant information was obtained also in the magazine *Dzeive* issued in Latgalian emigration and periodical collection of articles *Latvju Mūzika* (issued by the Union of Latvian Choirs in the USA and the Latvian Song Festival Association in Canada). These publications contain diversity of opinions of Latvians of Latgale regarding the role of history, language, religious traditions and music culture in the cultural environment of Latgale. In the publications, also the memories of the emigrated Latvian cultural activists of Latgale were gained: about their studies in national conservatories, participation in Latgale song festival and personalities of the musicians of 1920s – 1940s.

The next group of published sources consists of narratives – memories and biographic interviews with folk singers, life stories of musicians and interviews with them, discovered both in the internet resources and as available publications (in the contemporary magazine *Mūzikas Saule*, in newspapers *Literatūra un Māksla*, *Mōras Zeme*, in the newspaper of the 30s *Latgolas Vārds*, in life stories of musicians published in separate books, in memories of ex-students of the educational establishments et.al.). Narratives as social epistles reveal and allow assessing in the monograph the diversity of support points formed by the social notions and cultural resources in the experience of people involved in the Latgalian musical life. The stories not only represent person's life in the context of music culture currents, but also embody the interpretation of cultural experience taken roots in family, community, city, nation – namely, in the world of an individual's life. For the analysis of biographic interviews and life stories, as well as memories about the musicians' personalities in the development of monograph was used the inductive approach which by moving forward from narratives to the facts, discovered in the sources, allows to understand better the dynamics of the process of changes in the cultural environment of Latgale, as well as contribution of the musicians' personalities – Nikolajs Vanadzins (*Nikolajs Vanadziņš*), Pauls Krumins (*Pauls Krūmiņš*), Gabriela Viksne-Apine (*Gabriēla Vīksne-Apine*), Alfreds Feils, Vilis Svinka (*Vilis Švinka*), Julijs Rozītis (*Jūlijs Rozītis*), Klements Medins (*Klements Mediņš*) et.al. in the development of the music culture in the Latgale region.

The fourth group of published sources comprises the books of spiritual songs and prayer books, which embody the descriptions of the Church rituals' processes, as well as the books with organ music repertoire. The books are gained in several expeditions in Rezekne, Preili, Balvi and Kraslava districts and used to describe the traditions of spiritual music, in order to justify the connection between the significance of spiritual music in the culture of the region and topicality of organ players' education in the national conservatories.

Research of the sources and literature basing on the analysis of the discovered subjective opinions (memories) and objective (archive files), as well

as theoretically justified (primary literature) insights there is a ground for synthesis allowing to view the research problem in the scientific polyphony, basing on the research theories developed in Europe and elsewhere in the world. Taking account of the internally subjective content of the theories, their insights are included in the methodology of the monograph development, but as a secondary literature, mostly consisting of researches of processes typical of the cultural environment of Latgale and information remained in the Internet resources, is used in the research to compare the facts discovered in the sources with the opinions of other Latgale's culture researchers, including the ones in the beginning of the XX century - Francis Kemps, Valerija Seile (*Valērija Seile*), Francis Trasuns, Mikelis Buksa, et.al.; in the second part of the 20th century – Peteris Zeile, Jazeps Broliss (Jāzeps Brolišs), Janīna Kursite (*Janīna Kursīte*), Henriks Soms et.al.; Latgalian musical culture researchers in the beginning of the 21st century – Anna Liduma (*Anna Līduma*), Janis Paukste, Martins Boiko, Ilma Grauzdina (*Ilma Grauzdiņa*), Anna Beitane (*Anda Beitāne*), Ilona Rupaine, Julija Timofejeva (*Jūlija Timofejeva*), Romualds Apanavics (*Romualds Apanavičs*), Iveta Dukalska (*Iveta Dukaļska*) et.al., construing them in the context of the monograph's problems.

Getting acquainted with the mentioned sources and literature it can be concluded that Latgalian cultural environment historically has changed mostly under the influence of external factors. Such – external factor – in the beginning of their activity were the both national conservatories, which outlined a new in terms of quality stage in the genesis of Latgalian music culture – interaction of protractedly dominated traditional music culture with the culture of professional music.

SHORT CONTENT OF THE MONOGRAPH'S CHAPTERS

Chapter 1

Preconditions to introduce music education in Latgale: the link of society with the rural music playing, further development of the values maintained through the traditions in the cultural environment of Daugavpils and Rzekne

The content of the monograph's chapters in a way of logical abstraction allows viewing the mutual interaction of the creative - material and mental cultural spheres, typical of the inhabitants of Latgale region and the unity in the context of the development of region's musical life. Believing that the aspect of cultural environment demonstratively reveals the transformation of the traditional culture, including transformation of musical culture traditions in time and space, the first chapter of the paper embodies the analysis of the cultural environment of

Latgale in 1920s – 1930s and the description of the features of the Latgalian (Latvian) musical culture traditions, developed to justify the novelty of the research, namely, to reveal the link of preconditions of the culture-oriented educational activity of conservatories with the national experience of music playing as a basis and new stage opportunities to introduce the musical life elements. This chapter evaluates also the efforts of the most significant civic organisations of Daugavpils and Rezekne to implement the elements of the national culture in Latgale and the carried out measures, to persuade the public opinion of the need for starting the activity of a new type educational establishments – national conservatories. The link of transformation of traditional musical culture of the Latvians of Latgale with the expansion of the offered education opportunities and the determination of the common elements of development's various stages of the culture-oriented educational activity allows justifying the topicality of the problems of the national and cultural identity Latvians of Latgale also nowadays. It is an innovative approach expanding the research outside the accustomed framework of statistical analysis, quantitative inquiries and qualitative interviews.

Thus the attitude of Latvia's Latgalians towards the environment where they live is not only a habit, an issue of morality and ethics, as well as emotional inspiration, but that is also knowledge of the significance of the traditions typical of the cultural environment in the society's life. Abilities, skills and habit to take care of and preserve the surrounding scene and self-made objects in it are grounded on the economic advantageousness and convenience, but maintenance of the inherited cultural traditions and support of handing on the experience is the comprehension of the ethnical identity. When the material and spiritual objects and elements of space obtain sense it becomes a cultural environment. In the phenomenon of the Latgalian cultural environment reveal multiform opportunities of human creative activity and its aims, but in the same geographical environment inhabitants of different nationalities have been living in a different world of values and cultural resources, and the social and cultural background of each populated area and typical of it relationship structures are carriers of both geographical and social identity of the society. The view of environmental psychologists (*Proshasky* u.c.1983) that an identity of a place is one of the most significant structures of a human's self-identity, based on the capability of environmental objects to satisfy the biological, psychological, social and cultural needs of a person, makes one focus on the link of economic and household traditions of the Latgalians with music playing. The way people in their daily life perceive the surrounding environment and use the self-made objects and the objects existing in it, *influence their functional knowledge* (*Landau, Jacendoff* 1993: 6) and also the need of maintenance and further development of values of cultural traditions.

It can be fully referred to the formation, cultivation and maintenance of the Latgalian music playing traditions, since in the region the skills of peculiar singing (at joint work, wedding, during funeral, in folk prayer at crosses of villages in

May etc.) and instrumental play (at get-together, evening parties, family celebrations) mostly have been forming in the most narrow social community – a family – by getting the inspiration from the processes taking place in the nature, by doing the seasonal works together, by celebrating customary and religious festivals, as well as celebrating family festivities. Therefore their music is interwoven by national stereotypes, depends on nature cycle, on belonging to kin, on remembering history. Singing and also dancing simultaneously was both of socializing and entertaining nature – singing and dancing offered both a test of creativity and also situations of ethically aesthetic nature, therefore traditional music playing in Latgale could protractedly maintain its datedness. In maintaining music playing traditions a family and community (village, parish) played a significant role, where the Latvians of Latgale inherited them diachronically (from generation to generation) or synchronically (interacting in sociocultural environment simultaneously with the existing traditions).

In Latgale, along with the mundane routine and festive music playing also church music or catholic vocal music had a great importance; in the opinion of J. Rozītis it was one of the basic categories of the Latgale's traditional music. Its emergence and existence cannot be imagined without functional attachment to certain situations and religious traditions. The presence of a functional context corresponding to this kind of musical material determines the retention of a tradition or its disappearance. Writing on the importance of sacred songs, also the Latgalian emigration author O. Dzens (*O. Dzeņš*) emphasizes that the singing of sacred songs has strengthened the Latgalian Latvians for them to overcome difficulties in life, helped to cope with fatigue after work in field, stockyard or hay meadow. In general, national sacred singing in Latgale consisted of three crucial elements – completely different by nature, origin and importance in a ritual: liturgical chants, artistic singing in choir and sacred folk-songs. All the national ritual chants by their nature represented a syncretic genre which cannot be measured by using only an absolute gauge for music. Latvians prepared for the presence of God through various lustration (namely, symbolic purification) rituals, purifying themselves, their rooms and surroundings not only in formally structured, public ceremonies, but also taking care of the deceased, what was one of the most typical kinds of national sacred singing. Also the first songbooks are related to singing of religious content, which were printed in the Latgalian language by Jesuites and distributed in Latgale by Jewish traders. These songbooks were inherited from generation to generation, and, even knowing the words by heart, were taken to the church, too. As the chants in church were accompanied by an organ, organists adopted from a choir the forms and techniques of vocal polyphony. In places where organists conducted a choir, played accompaniment to parish prayers and played back as well instrumental compositions, they gradually formed piety to music in parish members. Almost always parish was touched by a good sermon and public worship ceremonies with beautiful liturgical clothing, organ music and good church choir singing.

Only in some populated areas of Latgale in the end of the 19th century or in the beginning of 20th century started their activity choirs founded by the teachers who accomplished Vidzeme or Kurzeme teacher's seminars. Singers from one or from several nearby villages involved in the choirs. For example, the first known choir in Latgale was established in Berzpils civil parish, in Benislava, it was founded by the student of Cimze seminar Andrejs Lesnieks. It is known that this choir prepared to participate in the II General Song Festival; however it didn't take part in it. Latgale was represented by two mixed choirs – from Daugavpils (conductor E.Alberts) and from Rezekne (conductor K.Petrulis) thus for the first time only in the V General Song Festival (1910).

In their turn the inhabitants of the region mostly associated the music notion about the unorthodox and festive music with the performance of the church organists, however the majority of organists were amateurs, and, for example among the organists of the Daugavpils and Rezekne towns and the neighbourhood parish organists yet in the beginning of the 20th century there was only one professionally educated organist – Jazeps Krivans (*Jāzeps Krīvāns*), who acquired the diploma of Warsaw School of Organists in 1910. Only after there had been provided the opportunities of teachers' education in Daugavpils (1921) and Rezekne (1920) was started the preparation of singing teachers.

These circumstances just as other features of the Latgalian cultural space peculiarity were determined by its historical and geographical situation – neighbourhood with Russia, Belarus and Lithuania, what in the context with the multinational composition of the region's inhabitants influenced the qualities constituting its cultural environment by determining the autonomous nature of the environment both on a separate human, and by respecting the territoriality in general. The geographical position created a perceptible impact of the Slavic nations on the Latvians of Latgale, but its inclusion in the composition of Poland (1621 – 1772) and Russia (1772 – 1917), facilitated partly polonisation and russification of the Latgalians. In the course of history, unlike Vidzeme, Zemgale and Kurzeme, also quite different social and economic conditions formed, which along with the influence of the neighbouring nations' culture (the Russians, the Polish, the Belarussians and the Lithuanians) formed also the different character and mentality of the Latvians of Latgale. Its historical conditions also determined the socio-political and cultural development of Latgale, including the development of music culture, as well as the typical of Latgalians (as a body of regional inhabitants) the self-identification with denominational (Catholic) and territorial adherence, but not ethnical origin.

Therefore a number of local cultural associations focused not only on the putting into practice choir singing, performing at theatre and other Latvian cultural traditions in the region, but also ensuring the opportunities of education for the inhabitants. In the largest cities of Latgale increased the number of various profile practical and general educational institutions of, where teachers initially were personalities who had been developing in the cultural environment of other

regions of Latvia. Broadening education opportunities facilitated the passing on and explaining to the new generation the mental heritage accumulated within generations. Thus, the development of education facilitated not only the acquisition of practical skills and knowledge by the Latgalian youth, but also deepened the comprehension regarding their belonging to the nation and the desire to adopt the national cultural traditions and values. Being aware of the uniting power of music, also in the Latgale region, like in other regions of Latvia there were established two National Conservatories, as a result of their culture-oriented educational activity in the cultural environment of the region emerged a new cultural element— professional music playing.

When playing music traditionally, of course there may appear a wish to do it at a good level, however even comparing self-critically own performance to the performance of another amateur, one can find superiority, namely, better both technical and emotional performance. To reach a perfect performance a person must learn a lot from an amateur gradually becoming a professional. Therefore in the reflection of Latgale musical life and the dynamics of cultural environment changes of 20s-40s the attention must be paid not only to the traditions of music playing at a family and village social events, but also to the organists and teachers-conductors who stimulated the interest in professional music playing; they commenced to introduce the society of Latgale to the professional musical performance already before the foundation of national conservatories, by working with the choirs of civic organizations, schools and religious institutions.

The author draws conclusion in the chapter that playing music already since ancient times has been a component of the traditional culture of Latgale, an integral part of the course and mode of life of the inhabitants and can be described as functional music or a music having a certain task (for instance, work, dance, ritual or meditation music). The folk traditions of playing music mostly developed in the countryside of Latgale, their development was largely facilitated by the forms of common work created in the typical of the Latvians of Latgale everyday life cultural traditions and by the established traditions of Catholic Church. Hence, the aesthetic culture of the Latvians of Latgale, including traditional music, has formed under the influence of two main factors: firstly, it was the way of life and upbringing practice of the folk, cultivating the working habits, vocational skills and the feel for beauty; secondly it was the authority of the Roman Catholic Church maintaining the moral guideposts in the parishes, determining the value systems, laid down requirements, which the Latvians of Latgale followed in their lives, work and festivities.

Even until the beginning of the XX century the music culture in Latgale developed under the influence of several enduring factors. Firstly, it was influenced by Catholic Church and its implemented religious moral education. Secondly, it is the people's accrued experience, rich dower of folklore, the traditions of maintaining and modelling the beauty in routine work and mutual

communication. Thirdly, also the education opportunities offered to society play a great role in transfer and preservation of culture and music culture traditions.

Since in social and political life of Latgalian towns mostly dominated the actors of intellectual work: teachers, doctors, engineers, writers and clergy, they were the ones who determined the main mission of a town as a centre of cultural life and politically-administrative centre – to enhance education and welfare in Latgale, simultaneously maintaining the peculiar cultural values. Recognizing the conjunctive role of music in maintaining the state national music culture, the Latvian public organizations (Association of the Daugavpils' Latvians, the associations for Latgalian culture facilitation called *Saule* and *Blazma*, cooperative *Consums*, Association of the Rezekne's Latvians *Tautas pils*, etc.) carried out the preparatory works for establishment of conservatories.

Chapter 2

The organizational framework of Latgalian national conservatories, learning process and teachers

In the subchapters of the chapter are evaluated and compared to each other the basic documents of both national conservatories activity – by-law and learning programs as well as reflected the influence of Latvian state cultural policy on the changes in the content of learning programs and by-law of the both music educational establishments. Describing the organisation of the learning process in the National Conservatories of Latgale, their teachers and students, a certain activity periods of these educational establishments are highlighted in the structure of content, the uniting features of the periods, corresponding to the methodology of the microhistory are revealed in details, documentary justified and as far as it is possible mutually compared.

In the first part of the XX century the establishment of national conservatories in Latvia complied with the Clause 2 of the *Law on Latvian educational establishments* adopted by the Latvian Folk Board on the 8 of December, 1919; the clause stipulated that *by the permission of the ministry also natural and legal persons may found educational establishments* (*Valdības Vēstnesis*, 17 Dec., 1919). According to the supplements on non-obligatory secondary education (*Valdības Vēstnesis*, 30 Apr., 1920) issued in 1920 conforming to this Law, the graduates of national conservatories were considered of the same level as *graduates of vocational secondary school courses*, providing them right to continue their studies in higher education establishments (*Caksa* 2012: 68). Knowing that national conservatories have already commenced their activity in Jelgava (1921) and Liepaja (1922), also the Association of the Daugavpils' Latvians established a commission to study the situation and find out the circumstances for foundation of music educational establishments.

Several civic organizations authorized their representatives to participate in development of regulations on foundation of a national conservatory and on

solving organizational issues. Both surnames and also associations of represented culture prove that the Articles of LNC were written only by the representatives of Latgalian origin. The commission developed the articles for LNC, according to which the responsibility for cultural and educational activity, formation of material basis and teachers of the conservatory lied on the council members and the board, elected by the council. During the session breaks the board performed the functions of conservatory administration, regularly providing an account on the completed work. The Articles stipulated that one of the board members is a principal of LNC, who co-ordinates his/her decisions with the teachers' council consisting of the hired teaching staff of the conservatory (LSHA 3113, 1.a., 1. 1.:7). LNC commenced its cultural and educational activity in 1923.

Rezekne National Conservatory (RNC) commenced its activity in 1932. Its first Articles have not remained, however, hypothetically it may be assumed that while developing the articles the requirements of sample articles elaborated by the Sound Art Council were taken into account. The evidence of the fact that the Articles were developed and approved is a letter of RNC board found in the Rezekne town board fund of the LSHA, saying that *(..) according to the instructions of the Ministry of Education, the educational establishment (..) has decided to revise the articles of the conservatory.* The articles determined the subjection of the both educational establishments to the Ministry of Education, providing for their rights to establish choirs, orchestras, as well as classes of separate ensembles, string quartets etc.

Educational programmes of national conservatories provided for that in the subjects of music basics (elementary theory, solfeggio, harmony, encyclopaedia, instrumentation, history of music, mandatory piano and ensemble) students obtain a general music education, but when learning an individually chosen instrument or singing – in-depth music education. Along with learning in piano, organ, string instrument, wind-instrument and singing classes, national conservatories also offered acquisition of special theory and music pedagogy (LSHA 3806. f., 1. a., 1084.1.: 22). Providing for interaction with society, it was determined that the national conservatory is going to arrange lectures on music issues, concerts, operatic performances and other events.

The educational programmes of the both conservatories included admission rules. The rules provided for that students are admitted without any age limits, except for singing department, which involved students no younger than 17, namely, after mutation of voice. As regards the previous training, the programs say, that for the applicants *preliminary knowledge in music* is not obligatory, unless they fail *the test for an ear of music and memory* (LSHA 6648. f., 1.a., 185. 1.: 14). In the both Latgalian conservatories teaching of special subjects were divided into a lower, intermediate and advanced course. The main indicator of student's learning achievements was one's progress in acquisition of a special subject, evaluated every year during the final exam. The programs precisely stated

the skills, abilities and reference repertoire to be acquired in the corresponding course.

The length of studies in special subjects could differ anticipating that a part of students will successfully proceed every year or every two years moving from the preparatory course to the lower, and then – to the intermediate and advanced course. Moreover, student's interests, learning motivation, diligence, talent and attitude to music education influenced the length of studies. Only the results of a test in the end of a year determined whether to transfer a student to the class of a next level.

Along with the acquisition of the chosen special instrument or singing a program provided for also a mandatory acquisition of general education subjects. A full cycle of these subjects consisted of elementary theory, solfeggio, harmony, encyclopaedia, history of music as well as obligatory piano and Italian (in singing classes).

Teaching curricula in national conservatories as a mirror of the history of that time reveal the potential of these music educational establishments and the offered growth opportunities for the music culture in the region. When evaluating the teaching curricula in both Latgalian national conservatories, first of all, the offer of the music education opportunities for the inhabitants of various age should be mentioned. It confirms both the topicality of music education in the region, and the understanding of the conservatories' founders about the most important feature of a society educated in music, namely, disappearance of clear borders between the time what a person spends learning and his working life.

Secondly, it is obvious that these educational establishments believed that their prior aim is to ensure their students stable acquisition of the basics of music education. Therefore to acquire the skills for the lower and intermediate courses the most important, essential material was chosen from singing, piano playing, violin playing, as well as playing other instruments from the all necessary. Considering the general developing and educating tasks of music lessons as well as connection with the practice of concert activity acquired before or simultaneously with studies, the offered content of education should be evaluated as a didactically substantiated system for acquisition of music knowledge, skills and abilities.

Grounding on the kept and inherited by the nation positive attitude towards music playing in routine and during religious festivals – the desire, pleasure, naturalness to play music, its necessity in everyday life – the teachers in national conservatories clearly realized their higher mission – to form their students' notion about the unperceived possibilities of music playing art. Acquiring the offered music curriculum, students were able to better understand the things that still did not exist in the culture educational timespace or chronotopos of Latgale's society, but which would be necessary and which could exist in it. Thus, national conservatories built foundation for a new, higher level reality of music culture in the region.

According to the changes in the legislation reflecting the Latvian state cultural policy and taking into account suggestions of the Sound Art Council, the articles and curricula of national conservatories and music schools were supplemented and adjusted several times.

In the cultural and educational activity of national conservatories one may distinguish several stages, the features of which are determined both the expansion of education process and personalities of music teachers and principals. On the 17 September 1923, in the Latgale National Conservatory, lead by the organist Nikolajs Vanadzins (*Nikolajs Vanadziņš*), piano, singing, violin, organ and music theory classes were commenced. The teachers' staff consisted of the violinist Pauls Krumins (*Pauls Krūmiņš*), vocalist Vladimirs Aksjutics (*Vladimirs Aksjutičs*) and pianist Olga Borovska. In the further years of its activity, the staff was supplemented by a singer Gabriela Viksne-Apine (*Gabriela Vīksne-Apine*) who organized the first opera performance in Latgale (opera „Carmen” by G. Bizet) and pianist Edgars Smolians. During the first stage of LNC's activity the greatest emphasize was put on organ music – N.Vanadzins actively gave concerts in churches of Latgale and Vidzeme.

From 1929 until 1932 Pauls Krumins managed the LNC. During this time Velta Vidina (*Velta Vidīna*), Alfreds Feils, Felicija Vidberga and Teodors Tomsons joined the staff, from time to time also other teachers worked in the conservatory. In 1925, P. Krumins established the first symphony orchestra in Latgale and paid a great attention to organization of symphonic music concerts. In the last stage of the LNC's activity (1932–1940), a choir conductor and composer Alfreds Feils was the principal of the conservatory; he took care not only about popularization of choir music, but also reflected the activity of LNC in periodicals. When in 1940 Daugavpils Music School was developed on the basis of the former LNC, he became its first principal and held the post until 1941, when he was deported to Siberia, where he perished.

The preparatory works for establishment of RNC were performed by the board of Latgale National Univeristy (LNU), led by Nikomens Rancans. Musicians of Rezekne State Teachers' Institute (RSTI) – Julijs Rozitis and Vilis Svinka cooperated with N.Rancans. They actively involved in Music life of Rezekne facilitating establishment of the national conservatory. Unlike in LNC, the principals of Rezekne National Conservatory initially changed every year: its first principal was Julijs Rozitis, then – the former LNC vocalist Vladimirs Aksjutics, who ran RNC during school year 1933/1934. In school year 1934/1935 Sergejs Duks performed the duties of the principal; at that time there were established two new departments of RNC – music schools in Karsava and Ludza. In the autumn of school year 1935 /1936 a violinist Pauls Krumins (popular musician in the music life of Daugavpils) agreed to continue the commenced work, who continued working in RSTI after leaving the post of the LNC's principal. During the next school year 1936/1937 the violinist Vilis Svinka undertook the management of the conservatory. He was the one who introduced

the longest and most fruitful working period of the RNC, holding the position until the conservatory finished its work in 1941. He established a symphony orchestra in Rezekne.

The initial teaching staff consisted of V.Svinka, a pianist Elvira Kulberga (*Elvīra Kūlberga*) and a vocalist Vladimirs Aksjutics. When the number of students increased, Rebeka Polaka (*Rebeka Poļaka*) and Janis Usitis (*Jānis Ūsītis*) as well as vocalist Marija Tihanova, who offered the society in Rezekne the first fragments of opera, joined the teachers' family. From time to time also V.Reizniece-Titova, E. Ozols, P. Ore, K. Lagzdins (*K. Lagzdiņš*), J. Krivans (*J. Krīvāns*), E. Grinfelds (*E. Grīnfelds*), J. Bite worked there. During the last stage of RNC's activity K.Medins (*K.Mediņš*), B. Rivoss (*B. Rivošs*) and B. Tiltins (*B. Tiltiņš*) started working there, too.

Evaluating the educating activity of the both national conservatories, one must admit, that despite various problems they had to overcome in their work, the educational establishments and their teachers in the society of Latgale ensured preparation of professional music performers and admirers.

Chapter 3

Interaction of national conservatories in Latgale with society

Several sub-chapters of the chapter systematize the most significant aspects concerning the interaction of the national conservatories in Latgale with the society: concert activity, cooperation with singing teachers and choir conductors when organising of the Song Festival of Latgale, the organization of study courses for choir conductors and organists, the link with the pedagogues of the national conservatories of other counties, involvement of teachers of the both national conservatories in the activity of Chamber of Literature and Arts, as well as the creative activity of pedagogues and graduates (compositions, journalism, concert reviews, scientific activity et.al.)

The content of the chapters is based on a retrospective synthesis of the historical documents and evidence of cultural memories. Basing on the separate situation— detailed comparative analysis of the tendencies of Daugavpils and Rezekne cultural environment music playing traditions and the features of cultural and educational activity the both national conservatories, its content reveals the uniformity and multilateralism of the development of cultural environment of the Latgale region the musical culture dynamics.

Teachers of national conservatories organized their concerts and concerts of their students in educational establishments as well as used the opportunities to address the society on state and religious festivals or special occasions through music. Concerts were also arranged also in events of culture associations, town or organization festivals, etc.

In the initial stage of LNC activity, in Latvia there were few performers who played so important role not only music life of one town, but also in whole state

as Nikolajs Vanadzins. He accepted the invitation of a professor Jazeps Vitols and undertook the duties of LNC's principal, confirming not only the abilities of an organizer and administrator, collegial tact and thoughtfulness, but also his talent as an organist and pianist. N. Vanadzins, considering the fact that there were organs in many Latgale's churches, and organ music played also the unifying role in the religious life of Catholics, started giving concerts in churches. Every year he gave several organ concerts both in Daugavpils and other places in Latvia. His concert programmes always *included some rarely performed, interesting piece* (MWTM, No. 218605). Making the repertoire more attractive to society, in churches there were also concerts of organ and violin music, prepared together with Krumins, and concerts of N. Vanadzins and guest artists (French horn player Krumins). Also singing teacher V. Aksjutics sang solo during public worships in Alexandr Nevsky Cathedral in Daugavpils.

The second principal of the LNC Pauls Krumins was an active teacher of LNC, who devoted much power and energy to introduce the region's society not only with violin music, but also with symphonic music. He believed that in all the regions of Latvia choir singing traditions have been forming historically, but the listeners in Latgale and other places of Latvia are not prepared to get to know symphonic music. To bring about and deepen the interest of public in symphonic music, P. Krumins established the first symphonic orchestra in Latgale (1925), as an active conductor he was irreplaceable during summer seasons in the health resort and at the open-air concerts of LNC's teachers and students in Dubrovin Park at the town. Together with the teachers F. Vidberga (after marriage Tomšone) and E. Smoliana P. Krūmins arranged a sonata night, performing the pieces of R. Sumanis, J. Rafs, A. Skrjabins, etc.

The third principal of LNC, A. Feils, was indisputably one of diversely the most active teachers of LNC in his interaction with society; he not only became the leading personality in music life while was managing the national conservatory, several choirs, giving concerts as an organist in Daugavpils Evangelical Lutheran church, Cesvaine church and other churches, co-working in organization of Song Festival, organizing and leading courses for conductors, he also found time for composing and, through printed word – also for formation of music taste in Latgale's society. He published favourably stimulating and educating references (MWTM, No.315436: 15) not only in the regional press, but he often wrote about music life in Daugavpils or remarkable Latvian musicians also in publications of professional musicians and the central newspapers of the state.

Under the circumstances of Daugavpils multicultural society, focus of the LNC's teachers on popularization of the Latvian national music was especially topical. There were song nights of E. Darzins (*E. Dārziņš*), J. Vitols and other Latvian composers, where people could hear solo songs performed by G. Viksne (accompanied by N. Vanadzins), folk-song nights, where a singer Malvine Vignere-Grinberga (*Malvīne Vīgnere-Grīnberga*) and LNC's pianist of LNC O.

Borovska sang together (LSHA , 3113.f., 1. a., 2.l.: 8), joint concerts of Jazeps Vitols and his spouse Annija Vitola (*Mūzikas Nedēļa*, 20.04.26.(6): 135) et al.

In addition, Teachers' Symphonic Orchestra of the Association of the Daugavpils' Latvians gave many concerts; it was led by one of the first graduates of LNC – Teodors Tomsons.

During the period from 1930 to 1933, G. Viksne (*G. Viksne*) together with her students from vocal department and in collaboration with training choir of LNC, symphony orchestra, as well as soloists from opera of capital city staged and offered to Daugavpils's audience the first performances of fragments from operas (A. Rubinstein's "The Demon", F. Flotow's "Martha", etc.). The opera *Carmen* by G. Bizet (1934), which was staged in the Daugavpils Theatre in honour of 10 years of working, became a special event in the concert life of LNC and Daugavpils. Partner of the singer was the soloist of the National Opera – Mariss Vētra (*Mariss Vētra*), but the other roles were performed by new artists and students of LNC (*Mūzikas Apskats*, 1934, No. 11/12: 359).

LNC organized also the concerts of artists and collectives which were popular in the society of Latvia and Europe. The first ballet evening (1930), during which the citizen of Czechoslovakia – E. Nikolska and the citizen of Russia – A. Drozdov (LSHA 3113.f., 1.a., 3.l.: 28) were performing and French musicians-virtuosos Anri Marto and Robert Solten gave concerts several times, but professor Paul Schubert played the piano accompaniment in their concert, was a great event in the music life of Daugavpils. In Daugavpils, also instrumentalists R. Garbuzova, J. Cimbalists, G. Tibo and I. Bandrowska-Turska were visiting and V. Setohins-Alvaress's (*V. Šetohins-Alvaress*) students, A. Cherkassky, Indian ballet troupe *Menana* and other guest artists were performing.

In Latgale, culturally educational activity of the second music educational establishment in Latgale and the newest music educational establishment in Latvia – RNC – began at the time when LNC in collaboration with the society had already demonstrated itself in various ways. During the first study year, under a certain influence of the personality of Julijs Rozitis, RNC entered into the music life of the city thus wakening interest and support in the society of Rezekne. In contrast to the concert life of Daugavpils, the first director of RNC – J. Rozitis introduced a tradition – to organize common concerts of students and teachers two times a year (at the end of study semesters), as well as regular choir concerts managed by the teachers of RNC.

During the period when the director of RNC was Vilis Svinka, the concert life could not be imagined without his participation and violinists. In the memories about his life V. Svinka had repeatedly emphasized that the concerts both in Rezekne and other places in Latvia were planned very purposefully, it was much thought about the way how to provide understanding of classical music to the inhabitants of Rezekne (Svinka 2002: 30). V. Svinka established a symphony orchestra in Rezekne (1973), which was playing increasingly extending repertoire with good results: mainly *ouvertures for symphony orchestra, as well as the*

compositions by Tchaikovsky, Haydn, Garuta (*Garūta*), Vitolins (*Vītoliņš*) and compositions by himself (*Latgolas Vārds*, 10 February 1938). Ensemble of violinists led by V. Svinka participated in the concerts equally actively.

The piano teacher J. Usitis (*J. Usītis*) worked in Rezekne not only as a teacher at RNC, but was also active pianist-soloist participating in the concerts and principal accompanist in the concerts of guest artists. J. Usitis together with V. Svinka and participant of chamber ensemble established by them – H. Smits (*H. Šmits*) played music also in the concerts of chamber ensemble and symphony orchestra.

Also, the students of singing department of RNC began to perform not only separate arias, but also small scenes from the operas. Within the customary repertoire of the concerts, the scene from R. Pergament's opera *Porcelain clock* staged by teacher M. Tihanova was offered as the first broadest model of opera music to assessment of Rezekne's audience in 1939 (Abolina 1982: 2). In this concert, the new staging – W. A. Mozart's *A Little Night Music* – was performed also by symphony orchestra led by V. Svinka.

In connection with public music playing by students and teachers, all directors of RNC continued the tradition introduced by J. Rozitis – to inform the present persons about the activity of educational establishment before the concert at the end of the study year, but V. Svinka informed the society by publishing information about the most significant concerts of the national conservatory both in the print media of Latgale region and central print media.

Memories and concert programs show that V. Svinka in Rezekne, as well as P. Krumins in Daugavpils mainly turned to popularization of classical music, but J. Rozitis was mostly organizing the concerts of choir music to the inhabitants of Rezekne. During these concerts, Latvian and Latgalian folk songs could be heard most often.

In order to organize regional Song Festival, teachers of both national conservatories had to cope with various challenges of which the most significant was to strengthen and improve not only the skills of choir conductors and musicians of local orchestras, but also the skills of singing teachers. The teachers of both RNC and LNC particularly activated the work with choir conductors when preparation for Latgale Song Festival was started (1940).

During working life of N. Vanadzins from LNC, organization of organists' training was started in collaboration with the priest of Roman Catholic Church and member of the board of national conservatory – A. Vizulis. Conversely, determination of RNC to organize organists' training was promoted by close collaboration with RSTI managed by N. Rancans, Latgale Catholic Youth Association, priests of parishes in Rezekne locality and the first professionally educated organist from Latgale – J. Krivans.

Collaboration with the national conservatories from other regions was extending due to the centralization tendencies of music education in Latvia which were established by the ideologies of authoritarianism period in national cultural

policy. Teachers of the national conservatories were worried by the implicit idea about the rights of the State Conservatory as leading music educational establishment to make the most important decisions in the course of the music life, as well as the tendency to change a status of the national conservatories caused huge discontent among the leaders of music educational establishments in the provinces – this fact is reflected by A. Freils's correspondence with several directors of the Latvian national conservatories.

In accordance with the idea and the Law of 5 May 1938 on Chamber of Latvian Literature and Arts, leading Latvian musicians (mainly from former Composer Group (*Skaņražu kopa*) and some Latvian music associations) were offered to unite in the Latvian Music Association to which also a majority of teachers of the national conservatories joined. By Chamber of Latvian Literature and Arts, also music section was functioning; the main responsibility of it was to evaluate qualitative conformity of content of the concerts announced and, at the same time, to bring the music closer to the nation and promote understanding of compositions in the general public. Leaders of NC, who worked in this section, were the director of Latgale NC – Alfreds Feils (*Alfrēds Feils*), as well as the director of Jelgava NC – Jekabs Medins (*Jēkabs Mediņš*) (LSHA 1694.f, 1 April, 399.1: 1 – 23). V. Svinka (RNC) and B. Kuze (B. Kuze) (LNC) worked in the section of music teachers (LSHA 1694.f, 1 April, 399.1: 1 – 23).

Evaluating period of history starting from coup d'état until 1940 occupation it must admitted that on the one hand - under the influence of K. Ulmanis ideology in Latvia there was a certain national unity achieved, but on the other hand activities of the society were sharply hindered. The negative side of this period is the Latvians' national disassociation tendency, which did not facilitate, but to some extent even hindered consolidation of Latvian regions.

Evidence of creative activity of teachers and graduates of the national conservatories form significant heritage created by Latgalian musicians. A. Freils as a composer realized his creative potential by creating songs for men's choir, making arrangements for Latvian and Latgalian folk songs, composing songs with the piano accompaniment and several symphonic compositions for violin with orchestra, choir with orchestra, as well as composition *Fantasy about the themes of Latgalian folk songs* (*Fantāzija par latgaliešu tautasdziesmu tēmām*) for brass band. Popularizing the creative work of other composers, he has translated into Latvian the texts of A. Borodin's N. Rimsky-Korsakov's, G. Verdi's and J. Haydn's compositions, as well as, compiling collection *Spiritual songs* (*Garīgās dziesmas*), he has made his own contribution to the sphere of sacred music. A. Freils's activities in journalism are worth to be mentioned – approximately 80 articles (*Hammere* 2005: 26), which he initially published in the newspaper *Kristīgais Vadonis* owned by his father, but later – in the newspapers *Ventas Balss* and *Latvis*, journal *Mūzikas Apskats* and Daugavpils's newspapers *Daugavas Vēstnesis* and *Наш Даугавпилский Голос*.

Spouses Felicita Vidberga-Tomsone and Teodors Tomsons are lesser known teachers of LNC, and unfortunately their creative activity is not researched. F. Tomsone wrote a new page in history of Latvian opera with opera “Pūt, vējiņi”. In T. Tomsons’s creative heritage, choir and solo songs are prevailing, but he is also the author of the opera “Nāves ēnā”, he has created two symphonic novelettes “Uz saulaino tāli” and “Cilvēka mūža gājums”, as well as four string quartets, piano trio, violin and piano sonata, cello concert, violin miniatures and other compositions. T. Tomsons instrumented also the opera “Pūt, vējiņi” by his wife which was performed in the sixties. His solo songs and string quartets were played on Latvian radio. He had been writing poetry, as well as memories about his childhood, the music life in Daugavpils from 1923 to 1944 and memories about communication with Jazeps Vitols (*Jāzeps Vītols*), Janis Zabers (*Jānis Zābers*) and Nikolajs Vanadzins (*Laiks* 22 August 1992).

J. Rozitis’s works on music learning and many compositions underlies the creative activity heritage of teachers of RNC. In one of his publications of 1932, he wrote that the main tasks for professional musicians is to learn concert audience to listen and enjoy music intelligently (*Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1932.(2): 109), as well as to direct public taste and form its skills for evaluating music objectively. Also nowadays, collection of spiritual songs „Musica Sacra” (1937) compiled and harmonized by J. Rozitis is the only four-part publication of spiritual songs for mixed choir, which is still used in Catholic parishes in Latvia. J. Rozitis aggregated his teaching experience in learning material for singing teachers “Methodology of singing teaching” (“Dziedāšanas mācīšanas metodika”) (1929) even before the national conservatory started its activity, but, already during activity of the national conservatory, he elaborated and published its supplement *Collection of songs for schools (Dziesmu krājumu skolām)* (1939) in which he arranged 155 songs in the sequence of increasing complexity for singing lessons at schools and choirs. He has demonstrated himself as a composer in various compositions, including original compositions – solo songs with the text by F. Barda (*F. Bārda*), Aspazija, L. Akuratere, A. Ersa. I. Leimane. K. Zale (*K. Zāle*) and other Latvian poets, 14 piano compositions, two violin and piano compositions, as well as tens of folk song arrangements.

V. Svinka wrote a book about his life – *Skan stīgas*, he had also composed folk song arrangements and several original works. Conversely, K. Medins (*K. Mediņš*) had been composing choir songs, creating folk song arrangements and researching the history of Latvian Song Festival, he published monograph *Latvian song festival (Latviešu dziesmu svētki)* (1955) and memories about the years he lived in Rezekne (*Mōras Zeme*, October 1989), as well as wrote a lot in periodicals about Latgalian musical culture and other themes related to the music life. Evaluating the contribution of graduates of both national conservatories in the musical culture, it must be admitted that Valentins Berzkalns’s (*Valentīns Bērzkalns*) (1914–1975) name is the most widely-known name among the former students of RNC. His researches, which are collected in monographs and

published during emigration, are significant contribution to Latvian music history. He had been working as a conductor, composer and senior editor of journal *Latvju Mūzika* thus leaving valuable heritage in musicology and Latvian music history, he had been creating folk song arrangements, working on preparation of Latvian music historical dictionary and writing about Latvian musicians. V. Berzkalns has collected the researches made during emigration in several significant monographs – *Latviešu dziesmu svētku vēsture* (1965), *Latviešu dziesmu svētki trimdā* (1968), *Aizsaulē aizgājušie trimdinieki* (1968), etc.

In the late thirties, also one of the most popular Latgalian artists – Juris Soikans (*Juris Soikāns*) studied in flute and composition class of RNC. Although his name can be associated mainly with fine arts, he has composed approximately two hundred compositions when studying in the national conservatory, part of these compositions is included in the concert programs of RNC.

After graduation of LNC, Peteris Sarkans (*Pēteris Sarkans*) actively engaged in the work of Latgale Catholic Youth Association and was one of the organizers of Catholic Youth Song Festival in 1931 and 1935. Since 1936, his personal life and music life is closely connected to Sacred Heart of Jesus Church where P. Sarkans formed a stable and capable choir of Catholic parish, managed Sunday religious services and usual holiday religious services, as well as participated in several song festivals at regional and national level. He composed masses (*Par mirušajiem, Par dzīvajiem, Sirds godam* and others), various refrains and chants: *Asperges mes, Ingrediente, Tu ecce sacerdos* (Sarkane 1992: 18) which are still performed by the choir of Sacred Heart of Jesus Church during the religious services.

Creative work of Mamerts Celminskis – the graduate of organ class of LNC was also productive. After N. Vanadzins had moved to Riga, he founded a school of organists in Daugavpils and also managed musical association of Roman Catholic Church *Lira*. In his creative work, sacred music is prevailing – cantatas for choir, soloists and orchestra *Surrexit, Ave Maria*, solo psalms *Miserere* and *Benedictus*, vesper *De dominica*, compositions for mixed choir *O salutaris, Angelus Domini* and for solo baritones *Panis Angelicus* and other compositions, as well as various compositions dedicated in honour of Aglona Virgin Mary. In the sphere of temporary music, he was creating arrangements for Latgalian folk-songs, for example, *Ai vonogi vanadzeņ, Treis jaunīs mōsas, Toļi dzeivoj muna mīlō*, etc. M. Celminskis associated several compositions with the works of popular Latvian writers – E. Virza's *Dievmātei*, A. Ancans's (A. Ancāns) *Tautas svētkos* (*Daugavas Vēstnesis*, 14 December 1934).

Section gives a conclusion that Latgalian cultural environment and cultural elements of traditional folk music motivated professionally educated musicians to think constructively not only about the preservation of regional music playing traditions, but also about synthesis of the resources of traditional cultural environment in national music. Creative work of musicians not only promoted

preservation of Latgalian identity in musical culture of Latgale, but also ensured its identification in Latvia.

CONCLUSION

The conclusion of the monograph embodies both general and concrete conclusions. The general insights obtained through the research concern the interaction of the traditional culture of the Latvians of Latgale with the novelties of the music culture in the XX century, which transforming into an action to a certain extent changed the Latvia's Latgalian feel for the world and by carrying out a socially important mission - created new music culture qualities in the region. The humane power of the Latgale's regionality in its variability is inseparable from music education acquisition, involvement of inhabitants in the processes of music life, which brought a new understanding of music values.

Music teachers and pedagogues of national conservatories, who entered the cultural environment of Latgale, created intellectual products, which served for creation of new social and music culture realities and changed the traditional understanding of music playing.

Conclusions:

1. Materials of archaeology, ethnography and folklore as well as the evidence of the modern history – life stories and interviews – indicate that the beauty has always taken a sustainable place in lives and endeavours of the Latgalian people. The beauty is cultivated along with the feel for the concordance, order, colours and rhythm in the surrounding nature, in the interrelationships and behaviour of people. The ancestry's aesthetic view of life brightly expresses itself in the discovered jewellery, ironware, potter's ware and woodwork, tools, handicraft and house arrangement, reflecting the level of the material culture and available resources in their epoch, the public relations and the components of traditional culture within them.

Playing music already since ancient times has been a component of the traditional culture of Latgale, an integral part of the course and mode of life of the inhabitants and can be described as functional music or a music having a certain task (for instance, work, dance, ritual or meditation music). The folk traditions of playing music mostly developed in the countryside of Latgale, their development was to a great extent facilitated by the forms of common work created in the typical of the Latvians of Latgale everyday life cultural traditions and by the established traditions of Catholic Church. Hence the aesthetic culture of the Latvians of Latgale, including traditional music, has formed under the influence of two main factors: firstly, it was the way of life and upbringing practice of the folk, cultivating the working habits, vocational skills and the feel for beauty; secondly it was the authority of the Roman Catholic Church maintaining the moral guideposts in the parishes, determining the value systems, laid down

requirements, which the Latvians of Latgale followed in their lives, work and festivities.

The big families were the everyday stronghold for the maintenance of cultural traditions of the Latvians of Latgale, where the inheritance of the generations' experience happened naturally by cultivating the traditions of work, family celebrations and religious festivals. Hence exactly in the everyday traditions was maintained, preserved and expressed the community's spirit of sociability and territoriality. It manifested itself both in assisting each other to complete the hardest seasonal agricultural works and involving into religious and everyday events. Both the joint works and religious festivals for the Latvians of Latgale were also actual celebrations and joy. They allowed maintaining in the cultural memory of the Latvians of Latgale the folk singing and instrumental music playing traditions, preconceptions about the common historical territory; they formed both the criteria of belonging as well as elimination mechanisms and enabled the maintenance of historical traditions of music under the conditions of new musical culture traditions formation in the first part of the 20th century. As indicate the memories and interviews exactly from the folk singers' and musicians' families, who cultivated the rural musical traditions, came the first musical students of folk conservatories and teachers' institutes. Also the interviewed today's music secondary school learners are proud of their relatives who have arisen from these musical families and continue the maintenance of the music art in Latgale for several generations.

2. The historical components of the Latgale's Latvians culture – the language, temporal and spiritual songs, dances and folk instrumental music playing, as well as craft traditions nowadays form a significant part of the Latvian national culture, for instance, Aglona Basilica – one of the biggest Baltic centres of Catholicism (each year it assembles many thousands of pilgrims) in some respect can be viewed as a spiritual and religious centre of the Catholics of all Latvia. Owing to the strong religious traditions, at the turns of history churches in Latgale were well preserved and maintained; likewise many art objects, for the most part – icons and crucifixes – explicitly attest the specific features of the Latgalian cultural environment. The churches of Latgale are still not only an important part of the spiritual life of the nation, to a great extent they form the image of the Latgale region and stand as a proof of the fact that any activity of a human involves and reveals the interrelationship of society and historical periods and takes place in the cultural context. Qualitative changes in the society cause also the transformation of the forms of culture created by the folk, enabled by the provision of education opportunities in 1920s based on the topicalities of the professional, cultural development.

In the course of history, except their socialized belonging to the area as their address, for the Latvians of Latgale there is a spatially identifying experience which every person considers being significant for him/herself. The evidence of that can be found in the traditions and created artefacts. A human, interacting with

the artefacts typical of the cultural environment, strengthens his/her attitude towards the spatial structures of life; hence, these life facts are constructs in their nature. In the context of the life facts the rhythmicity of events and the deepness of the humane in the course of a person's life verify themselves. A fact constructs, outlines the boundaries and horizons, since every person must count on the duality problems created by the epoch: thinking rules as well as the conditions of being. Authentic culture of a region does not serve a political or economic power, a power does not determine the nature of cultural forms, nevertheless, the power has to create the conditions for the growth of culture, provide the means for its development. The power and the cultural policy it implements must embody as wider cultural environment development spheres as it is possible because only the society of such region is able to implement their creative potentials multilaterally.

3. The different approach of the reflection of the activity of both Latgale folk conservatories in the monograph is determined by the kinds of the sources used in the research: LNC activity is explored mostly within the context of the LSHA documents, but the facts recorded in the documents makes the reconstruction of the activity of the educational establishment more business-like; the documents as historical sources are oriented on the problems, more reveal the negations of the real activity of the educational establishment. In their turn the documents attesting the activity of RNC have not been saved therefore the reconstruction of its activity in the research for the greatest part is based on the evidence of memories and life stories or narratives, including personal documents. Narratives in as well as the historical documents allow crossing the time boundaries not only in one direction, a text creates a text, reveals verities and impossibility of the completeness of history. Any of the published and also unpublished memories' authors in a subjectively emotional way reflects either the views of him/herself or some social group about the novelties created by the Rezekne National Conservatory in the cultural environment of Latgale: reveals the achievements as a result of certain personalities' activities; illustrates the tight cooperation of RNC and RSTI in the cultivation of musical life in Rezekne and its neighbourhood. In memories, solidarity (in the context of music culture) is often revealed through the motive of territoriality and motivation of a certain activity. Thus from the life stories and memories it is possible to establish in which processes of musical culture their author has actually participated (subject) and which of them has indirectly observed, since the participation of a subject and having a good knowledge of situation is a precondition for his/her expressed quality of evaluation.

Narratives all-in-all provide an insight into the further activities in the lives of the most remarkable RNC's students, what is not revealed in the historical documents. The texts of life stories, being universally valuable, in the territorial aspect include also the information about the qualities of cultural environment and the initiatives of musicians in it. Unlike the documents, life stories attest the reproductive development of musicians, and attachment of spacetime in such

development plays the role of an axle for the epistles of the musicians' lives. Life stories just like the memories have their own place, since they are constructed with the facts of place. Hence, the sources show the instincts of humanity, the knowing of which forms the feel for music in Latgale, and like the historical documents they disclose various conditions of music education functioning in the region.

4. Comparing the conditions of the foundation of the both national conservatories in Latgale and the evidence of their activity, conclusions can be drawn regarding the uniting and the different in the both educational establishments. Similar are the conditions of their foundation: the both educational establishments were founded as a result of the cooperation of the Latgalian and Latvian intelligence, basing on the insight of professional music significance in strengthening the national culture in Latgale. In the 1920s – 1930s, the young national country was not able to allocate the means for folk or national higher education institutions' maintenance, including conservatories. In Latgale in the same way as in other places in Latvia, the both national conservatories were established as private music educational establishments founded by cultural associations which based their culture-oriented educational activity on the unselfish enthusiasm of the national music culture developers and maintainers.

The second of the common factors describing their activity is related to the material basis of the educational establishments: none of the Latgale national conservatories during their activity was constructed a building appropriate for the specificity of their activity – the premises were mostly rented. The acquisition of music in Daugavpils for the greatest part took place in the building of Latvian secondary school, but Rezekne National Conservatory initially worked both on the basis of RSTI and Rezekne Commercial School. To ensure the learning process also the flats of teachers were frequently used in the both national conservatories. The educational establishments were short of musical instruments, musical literature and materials of printed music. Occasionally became more acute the issue of cadres: in the LNC the changes in teaching staff was less obvious, whereas in the RFC during the first years of its activity it was very marked. To a certain extent, it can be explained with the availability of the cultural resources necessary for the musicians: Daugavpils as the second largest city of Latvia both could offer more and ensure better life conditions for the families of the educators.

Thirdly, the both national conservatories enrolled the learners without preliminary knowledge in the music theory and even without skills of playing instruments. The rules of enrolment contained neither age or gender, nor national or religious belonging requirements; also the prerequisites of previous education were similar. The students of the national conservatories were pupils from comprehensive schools, students of teacher institutes, servicemen, officials, housewives, unemployed people and representatives of other social groups. The established payment for studies differed: depending on the amount of lessons

provided for the acquisition of instrumental play, ensemble music playing, theory or solo singing. Students in the both National Conservatories in Latgale could choose variants for the acquisition of the skills they needed the most, for instance, the students of teachers institutes mostly supplemented in the national conservatories their skills of instrument playing. The learners according to the rules of enrolment were divided into forms consisting of three stages, the length of studies was not limited – a person could learn at one stage for several years, but after he/she had passed an exam - was moved to the next stage. In the both national conservatories students had to participate in students' concerts held at the end of the semester. The graduates of the both national conservatories supplemented the family of educators in the Latgale region: worked both in the comprehensive schools and music schools founded by the national conservatories in smaller towns of Latgale, as well as fulfilled the functions of organ players in parishes, conducted choirs and performed the functions of choir conductors. Many of the national conservatories graduates became also the conductors of Latgale parishes' choirs, involved into the preparation and process of regional and state song festivals. Part of the conservatories' students continued their education in the State Conservatory of Latvia.

The fourth common factor reveals itself in the offer of learning content: although in the beginning of its activity the LNC worked in accordance with the education content program developed by N. Vanadzins (*Vanadzins*) and the conservatory's council, in the end of the twenties when unitary education programs were accepted for all the National Conservatories in Latvia, they were also implemented in both the LNC and Rezekne National Conservatory (RNC) founded in 1932.

5. In the first years of the operation music education content offered by the national conservatories was close to the education, which could be acquired in the State Conservatory of Latvia and to a certain extent created a rivalry to it. The leading musicians of metropolis, especially the ones who worked in the conservatory of the capital, showed their dissatisfaction and achieved that the politicians in year 1925 focused on the regulation of music education and regulation of all national conservatories' rights and responsibilities, including also the content of education programs. Although no means were allocated for national conservatories' maintenance (their budget consisted of the obligatory payments of the founders, donations, benefits of the Culture Fund and small sums initially provided from the means of the departments corresponding to the Ministry of Education, later also finance from the budget of local governments), however, no strict and hierarchic supervision of national conservatories was determined, as well as no criteria of educational establishments educators' compliance were developed.

Therefore the contribution of national conservatories in the musical life of the region can be evaluated, in case are viewed not only the elements of their study process, structural relationships and evidence of cultural and educational activity,

but also the issues of education establishments' maintenance, their material provision. Unfortunately, the both national conservatories were forced to rely on the income from concerts or constantly ask for various benefits both for the salaries of educators and for musical instruments et.al. necessary things to ensure the learning process.

6. Despite the lack of guarantees of cultural and educational activity from the side of the state, the both National Conservatories of Latgale, their educators and students introduced several novelties in the musical life of the region: LNC 1) in the context of Nikolajs Vanadzins' personality, his interests and talent already within the first years of its activity (1923 – 1929) ensured availability of organ music as a concert music for a wide range of the society; 2) understanding the tight link of organ music with the traditional culture of music in Latgale, focused on the professional education of prospective organ players, as well as organized course of studies for organ players who practised in parishes; 3) introduced in the musical life of Daugavpils the concerts of its students and the national conservatory's teachers – professional musicians – instrumentalists and vocalists; 4) cooperating with the teaching staff of the State Conservatory, with Latvian and European free-lancers, ensured the society the concerts of guest artists – violinists, cellists, pianists, French horn players, vocalists and choirs. LNC introduced in the music life of Latgale concert season tickets which allowed attending concerts for lower admission fee.

A new turn in the musical life of the region was the concert activity of the first symphony orchestra in Latgale, which was formed in Daugavpils. Both the formation of the symphony orchestra and popularization of the symphonic music are closely related to the name of the second head of the LNC - Pauls Krumins (1929 – 1932), his talent and personality's traits. Nevertheless, the pedagogical activity of G. Viksne–Apine (from 1924 until 1935) revealed the society of Daugavpils the essence of the art of opera: she celebrated the anniversary of her activity by staging the opera *Carmen* by Bizet, which became an unforgettable emotional experience both for the performers and listeners. At the time when Alfreds Feils (1932 – 1940) managed the LNC, the greatest attention was paid to the synthesis of the Latgalian and Latvian features in choir music. A. Feils in comparison to the both former LNC heads very actively focused on the popularisation of the national conservatory's activity in the press publications of the region and republic.

7. When the Rezekne National Conservatory commenced its work LNC could already look back at the done within ten years of its activity. Comparing the initial stage of the both national conservatories work, it is clear that basing on the tight cooperation with the teachers and students of the teachers institute, as well as the leaders of choirs of the town cultural associations and commercial school, the teachers of the LNC had already a more definite position in the choice of cultural and educational activity directions of the educational establishment: 1) music teachers of Rezekne schools had made topical in musical life the choir

singing and Rezekne became a town where the first song festival in Latgale took place, thus the organisation of study courses for singing teachers and choir conductors was put forward as the main priority in the interaction of the music educational institution with the society; 2) a significant role in the sphere of musical education of society had the tradition introduced by the first head of the RFC Julijs Rozitis – to explain audience the content of the compositions performed at concerts, hence facilitating the formation of the listeners' taste, and concert audience's understanding about the professional music language, its means of expression allowing listeners to get closer to the emotions of performers; 3) also the educators of the RFC, by attracting the professionally educated organist J. Krivans to the pedagogical work, involved in the organisation of organists' training courses. Significant was also the contribution of J. Rozitis in the education of society, writing about the issues of music both in the newspapers of the region and republic, as well as developing a book on singing teaching methods containing songs of different levels of complexity and publishing the collection of spiritual music *Musica Sacra*.

The tradition to explain the content of compositions introduced by J. Rozitis later was continued also by the head of the RFC - Vilis Svinka, who just like P. Krumins in Daugavpils, established in Rezekne a symphony orchestra whose compositions took a stable place in concert programs. In her turn the singing teacher Marija Tihanova together with her students introduced audience not only with fragments of opera music but also with the authentic songs of European and Latvian composers.

8. The first (internal) condition of professional musical education functioning in the cultural environment of Latgale was formed by the interaction of the national conservatories and society of the Latgale region. The second (external) condition depended on the mutual relationships of the music educational institutions with the institutions involved in the music education regulation. Hence, focusing not only on the description of content and form of the education offered by the national conservatories, but also revealing the roles of personalities and their represented institutions involved into the music education content and form-determining advancement, it is established that the cultural policies of country facilitated the emergence of the third condition of music education implementation offered by national conservatories - formation of corporative culture of professional musicians and educators of the national conservatories in the state counties, mutual cooperation of musicians and their participation in music culture popularisation and maintenance in the country.

As a result of the paper development, focusing on several social groups of maintainers and creators of the culture of Latgale's Latvians, who meaningfully acted in the region within the viewed period, it may be concluded that the diversity of cultural phenomena in the 1920s influenced not only the communities of historical inhabitants, but also the creative potential of professional musicians, since, getting acquainted with the Latgalian traditional playing music in their

aspirations to strengthen and maintain in the cultural environment of the region the cultural elements of the national music, there were introduced also the elements of the Latgalian folk songs. A significant heritage in the music of Latgale has been left by J. Rozitis and A. Feils, as well as by several graduates of the folk conservatories.

Not only the concert activity, but also the publications of folk conservatories' teachers prove that within the viewed period the cultural environment of Latgale was formed by rather fragmented society where various ideologies, kinds of art, systems of views and lifestyles competed, what also determined the interest in the art of music. As it is not possible to turn the whole society into the experts in music within two decades, then under the influence of world economic crisis and other conditions gradually reduced the number of concert attendance. If a society of a city consisted of better educated people they showed greater interest and more actively attended concerts offered by musicians, then the aesthetical judgements of the largest part of region's society – rural inhabitants – mostly were based on the meanings of music apart from art, which were deeply-rooted in their experience.

9. The creative activity of national conservatories' teachers, the offered music education in the cultural environment of Latgale indisputably outlined a new stage of development which basing on the objective and subjective region's socio-cultural and education traditions, brought a systemically forecasting progression – new impulses for implementation of Latvian state cultural policy in the cultural environment of Latgale. The teachers of national conservatories – the professional Latvian musicians who had acquired the music education in Western Europe and Russia – in the multicultural environment of Latgale ensured not only the introduction with the classical musical values, but also facilitated the understanding of the national music values.

As regards the consolidation of Latgale and the other counties of Latvia we can come to the conclusion that it partly can be connected to the formation of music education system. Since the population of all counties of the state had the same opportunities of music education choice (no age, gender et.al. restrictions) because the national conservatories and the music schools, established by them, offered to learn playing instruments, singing, music theory etc., thus expanding the spiritual lives of students and self-realization within the national culture. The aim and tasks which were put forward during the foundation of national conservatories/ music schools enabled inclusion of sound art education establishments into the transformation of musical traditions of Latvian counties, since as a result of their activity in the society formed not only a range of people who could play back music, but also increased the number of music experts actually understanding it.

However, the integration of the society in the Latvian cultural policy the cultural and educational activity of teachers and students of national conservatories' and music schools facilitated indirectly. Customizing their

activity to the government-accepted normative documents, regulating the musical life, and cooperating with the state institutions, where responsible positions were taken by politically engaged officials, the representatives of sound art institutions, of course, fulfilled the social order, but in the process of implementation of the state laws, directions and institutions' instructions, except the musicians themselves, there was involved only a narrow range of representatives of bureaucratic administration.

10. The historical sources prove that the culture-oriented educational activity of the national conservatories, the music professionally performed by their teachers and students in the end of the 30s gradually marginalized, becoming the activity of the cultural niche of music and a product for strong personalities, the presence of the self-creating and externally creative elements indirectly reflected in the social, economic and cultural life processes in the Latgale region. Teachers of the National Conservatories had reached the aim, put forward in the beginning of their activity, – in Latgale there was prepared a generation of musicians who had acquired professional education, created sufficiently wide range of people competent in the music sphere, whom music became an integral component of cultural life.

The change of political system facilitated also the field of music. Totalitarian soviet regime (1940), understanding the influencing power of music, in all the counties of Latvia, including Latgale, provided for state financed activity of music secondary schools, which became the continuators of the work of national conservatories. Nevertheless, the national conservatories served as a basement for the modern music education system, consisting of three stages – music (children) schools, music secondary schools and music academy as a provider of higher academic education.

11. Only the research of interrelated components of musical culture allows adequately reflect the peculiarity of musical life in Latgale counties, revealing not only personalities, but also the main tendencies of musical life and music education transformation. The development of the monograph convinces that in the history of Latgalian culture, and especially in the musical culture development history, there are little (or not at all) researched spheres requiring continuation – pluralism based on a new interpretation of sources and literature, dialogue with past and music culture traditions giving impulses also for the comprehension of the changes in music and cultural environment of the modern Latgale.

APPROBATION OF THE RESEARCH

Monographs:

Caksa, Valda (2014) *National Conservatories in the Cultural Environment of Latgale (1923–1941)*. Rezekne: RA Izdevniecība, 425 pages. ISBN 978–9934–142–69–7

Caksa, Valda (2013) *Music Education in the Cultural Policy of Latvia: National Conservatories in Regions of the State (1920-1940)*. Rezekne: RA Izdevniecība, 212 pages. ISBN 978–9984–44–095–8

Caksa, Valda (2001) *The Way of Latgale to Mental Culture and Music Education*. Rezekne: RA, 55 pages. ISBN 9984 – 585 – 33 – 6

Participation in the international scientific conferences in Latvia:

In the international conferences of Latgalistics in the Rezekne Higher Education Institution (now Rezekne Academy of Technologies (RAT)) (2008, 2010, 2016); in the international scientific and practical conferences of RAT *Art and Music in Cultural Discourse* (2016, 2015); RHEI (Latvia), in the international scientific conferences by A.Mickevich University (Poland) and Vytautas Magnus University (Lithuania), University of Milan (Italy) *Ethnicity in Europe: Socio-Political Cultural Processes* (2008); *Languages in Eastern Latvia: Data and Results of Research* (2009); Regional Languages in the Modern Europe (2004), in scientific and research conference of RHEI Department of History and Philosophy, Minister for Special Assignments for Society Integration Bureau and Latvian Bible *Religious Diversity: the Way to Dialogue* (2007); in the international scientific conferences of RHEI Faculty of Humanities *Personality. Time. Communication*. (2002, 2003, 2004).

In the scientific readings of the Faculty of Humanities of **University of Daugavpils (DU)** *History: Sources and People* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013); in the scientific readings of DU Institute of Comparativistics *Latgale as a Cultural Frontier* (2007, 2008); in the 2nd Congress of Lettonics in Daugavpils Section (2008); in the international scientific conference of the DU Music and Art Faculty *Music Science Today: the constant and changeable* (2015, 2017).

In the international scientific readings of **University of Liepaja** *Society and Culture* (2001, 2004, 2005, 2007).

In Lithuania: In the international scientific conference of Institute of Lithuanian Literature and Folklore (Vilnius) *Dvi tautos ir aštuoni regionai: Baltiška, tautinė, regioninė savimonė literatūroje ir kultūroje /Two Nations and Eight Regions: Baltic, National, Regional Self-confidence in Literature and Culture* (2012);

In the international scientific conference of Humanities and Art Faculty of **Klaipėda University** *Tradition and Modernity: Harmony, Opposition, and Prospects for Development* (2010)

In the international scientific conference Department of Music of National Instruments of **Vytautas Magnus** University (Kaunas) *Tradiciija ir dabartis* (2009).

In Estonia: In the international scientific conference **Narva College** of the University of Tartu *Актуальные вопросы мультикультурного образования в современном обществе: педагогическая теория и практика / Topical Issues of Multicultural Education in the Modern Society: Pedagogical Theory and Practice* (2008).

In Russia/Belarus: the international scientific conference *Великая Российская революция 1917 года в истории и судьбах народов и регионов России, Беларуси, Европы и мира в контексте исторических реалий XX – начала XXI веков / The great Russian Revolution of 1917 in History and Fate of Nations and Regions in Russia, Belarus, Europe and the World in the Context of Historical Actual Facts of the XX – beginning of the XXI century* (на базе исторических факультетов Витебского государственного университета им. П.М. Машерова и Псковского государственного университета) (2017)

The author has published **31** article on the topic of the thesis from 2001 until 2017. The publications may be divided in three groups according to the themes:

1. Articles reflecting the activity of both national conservatories in Latgale (19)

Caksa, Valda (2012) Mūzikas izglītība Latvijas kultūrpolitikā (1920-1940)| Music Education in Latvia's culture policy (1920 – 1940) In: *Vēsture: avoti un cilvēki. XXI Zinātniskie lasījumi. Vēsture XV*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 68. –75. lpp.

Caksa, Valda (2011) Mūzikas loma tautas vēsturiskās apziņas veidošanā: ieskats 20.gs. pirmās puses latviešu profesionālo mūziķu publikācijās| The role music in the formation of the nations historical awareness: an insight into the publications by Latvian Professional musicians in the first half of the 20th century. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. XX Zinātniskie lasījumi. Vēsture XIV*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 85. – 95. lpp.

Caksa, Valda (2010) Rēzeknes kultūrvide 20.gs. pirmajā trešdaļā: mūzikas dzīve līdz Tautas

konservatorijas darbības sākumam| Rezekne culture environment in the first third of the 20th centu

ry: music activities before the beginning of the Folk's conservatory's work.

Vēsture: avoti un cilvēki.

XIX Zinātniskie lasījumi. Vēsture XIII. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds Saule, 57. – 65. lpp.

Чакша Валда (2009) Культурная среда Латгалии в период деятельности Народных

консерваторий в 1923 – 1940 г.г. и ее воздействие на традиции народного музицирование | Cultural Environments in Latgale During Existence of People's Conservatories in 1923–1940 Years and Its Impact on the Traditions of Folk Musical Playing. In: *Tradīcija ir dabartis* (4) Klaipēdas Universitātes Mūzikas fakultātes Liaudies muzikas katedra. Klaipēda, 107 -127. lpp.

Caksa, Valda (2009) Tautas konservatorija Daugavpilī (1932. – 1939) | Daugavpils Folk Conservatoire (1932–1940) | National Conservatory in Daugavpils (1932 – 1939) Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. Vēsture XI*. DU Humanitārās fak. XVII Zinātniskie lasījumi Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds *Saule*, 63. –77. lpp.

Caksa, Valda (2009) Ieskats dziedātājas un LTK pedagoges Gabriēlas Vīksnes-Apines kultūrizglītojošajā darbībā | Insight into culture – educational work of the singer and a pedagogue of Latgale National Conservatory Gabriela Viksne-Apine. Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki. Vēsture XII*. DU Humanitārās fak. XVIII Zinātniskie lasījumi DU Akadēmiskais apgāds *Saule*, 49. – 59. lpp.

Чакша Валда (2008) Роль народных консерваторий в формировании латышской идентичности в мультикультурном обществе Латгальского региона Латвии (1923 – 1940) | Role of Folk Conservatories in Formation of Latvian Identity in a Multicultural Society of the Latgale Region of Latvia (1923 – 1940). *Acta et commentationes collegii Narovensis. Tartu Ulikooli Narva kolledži toimetus. Multikultuurilise hariduse aktuaalsedkusimused kaasaegses uhiskonnas: pedagoogiline teooria ja praktika. Актуальные вопросы мультикультурного образования в современном обществе: педагогическая теория и практика*. IX/1. Narva: Tartu Ulikooli Narva kolledž

Caksa, Valda (2008) Rēzeknes Tautas konservatorija: pedagogi Jūlijs Rozītis un Vilis Švinka

dzīvesstāstos un audzēkņu atmiņās | Educators J. Rozītis and V. Švinka from the Rezekne Folk's Conservatory in life stories and memoirs of their students.

Letonikas 2 kongresa Daugavpils sekcijas

rakstu krājums *Latgales sabiedrība attīstības lokos: valodas politikas, juridiskie, socioloģiskie,*

vēsturiskie (dzīvesstāstu) aspekti. Daugavpils: DU akad. apgāds „Saule”, 79. – 97. lpp.

Caksa, Valda (2007) Latgales tautas konservatorijas Valdes un Padomes darbība (1929–1932): vēstures avoti un atmiņas | Activity of the Board and Council of Latgale Folk's Conservatory (1929-1932): historical sources and memories. Krāj.: *Sabiedrība un kultūra IX*. Liepāja: LiePA, 369.–376.lpp.

Caksa, Valda (2007) Tautas konservatoriju darbības priekšnosacījumi Latgalē | Preconditions of Folk's Conservatories in Latgale. *RA humanitāro zinātņu rakstu krājums*. Rēzekne: RA Izdevniecība, 7. – 21.lpp.

Caksa, Valda (2007) Tautas konservatorijas Latgalē: kultūrizglītojošās darbības etnoreliģiskais

konteksts| Folk's Conservatories in Latgale: ethno-religious context of their activity in cultural education. *Reliģiskā dažādība Latgalē: mērojot ceļu uz dialogu*. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 29. –57. lpp.

Caksa, Valda (2007) Latgales Tautas konservatorijas Valdes un Padomes darbība (1924-1929)| Activity of the Board and Council of Latgale Folk's Conservatory (1924–1929). Krāj.: *Vēsture: avoti un cilvēki* Vēsture X. DU Humanitārās fakultātes XVI starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Daugavpils: DU akadēmiskais apgāds „Saule”, 61. – 71. lpp.

Caksa, Valda (2005) Atmiņas par Pēterburgas latgaliešu muzikālo biedrību|Memories of Latgalians Musical Society in St.Peterburg. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums VII*. Liepāja: LiePa, 56. – 63. lpp.

Caksa, Valda (2004) Rēzeknes Tautas konservatorija novada mūzikas kultūrā| Rezekne Folk's Conservatory in the regional Culture of Music. Krāj.: *Sabiedrība un kultūra VI*. Liepāja: LiePa, 330. – 336. lpp.

Caksa, Valda (2004) Mūzikas valoda Rēzeknes Tautas konservatorijas mācību saturā| Language of Music in Curriculum of Rezekne National Conservatory. Krāj.: *Reģionālā kultūras vēsture un literatūra II.* RA, A. Mickeviča Universitātes (Polija) un Stokholmas universitātes (Zviedrija) starpt. zin. konferences *Reģionālās valodas mūsdienai Eiropā* rakstu krājums. Rēzekne: RA Izdevniecība, 53. – 64. lpp.

Caksa, Valda (2003) Mūzikas kultūras tendences: teorija un prakse| Music culture tendencies: theory and practice. *Personība. Laiks.Komunikācija. Tiesības, vesture un kultūrvēsture*. Starptautiskās zinātniskās konferences (27.–28.02.2003) materiāli. Rēzekne: RA, 215. – 222.lpp.

Caksa, Valda(2003) Sociālā atmiņa kultūrvēsturiskā pētījumā| Memory as Evidence of social and individual Identity. *Rēzeknes Augstskolas zinātniskie raksti*. Rēzekne: RA, 5.–13.lpp.

Caksa, Valda (2001) Personība mūzikas kultūrā: Jūlijs Rozītis| Personalities in Rezekne culture of music: Jūlijs Rozītis (1880 –1952). Krāj.: *Sabiedrība un kultūra* LPA Sociālo zinātņu un vadības katedras un Melardelanas augstsk. (Zviedrija) starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Liepāja,78. – 89. lpp.

2. Articles reflecting the research on cultural environment of Latgale (9)

Caksa, Valda (2015) *Katerinys ceļš*: kultūrvēsturiskie aspekti konceptualizācijas procesā |*Katerinys ceļš* (Catherine's Road): Historical and Cultural Aspects in the Process of Conceptualisation. In: Butkus,V. Jonkutė,V.(sudarymas) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose. Straipsnių rinkinys. Baltiskā, tautiskā, regionālā pašapziņa baltu literatūrās un kultūrās. Rakstu krājums. Baltic, National, Regional Identity in Baltic Literatures and Cultures. A Collection of Articles*. Vilnius, 2015, 154 – 172.

Caksa, Valda (2013) Ieskats Latgales katoļu tradīcijās: tautas lūgšanas pie sādžu krustiem maijā| An insight into the traditions of Latgalian Catholics in May: people's prayers at the village crosses Klaipēdas universitātes Humanitārās un mākslu fakultātes ž. *Res Humanitariae XII*. 222. – 252.lpp.

Caksa, Valda (2013) Čuhņa": vārda izcelsme un nozīmes transformācija mūsdienu diskursā| Čuhņa: historical context and contemporary discourse of the concept's origin Krāj.: Saleniece, I. (atb. red.) *Vēsture: avoti un cilvēki*. DU XXIII Zinātniskie lasījumi. Daugavpils: DU akadēmiskais apgāds „Saule”, 66. – 74. lpp.

Caksa, Valda (2013) Mikrovides izjūta – latgaliešu vērtību sistēmas uzturētāja un paudēja| Micro Environment Feeling as a Maintainer and Reflector of the Latgalian's Value System. *Via Latgalica* Humanitāro zinātņu žurnāls V. Rēzekne: RA Izdevniecība, 61. –73. lpp.

Caksa, Valda (2011) „Značku” vilkšanas tradīcija maija mēneša tautas lūgšanās pie Latgales sādžu

krustiem| The tradition of drawing out znackas (the notes with religious tasks) in people prayers at Latgale crucifixes in May. DU Humanitārās fakultātes Komparatīvistikas institūts. Latgales kongresa (10.-11.11.2010.) rakstu krājums *Latgale kā kultūras pierobeža II*. DU Akadēmiskais apgāds Saule, 131. – 142. lpp.

Caksa, Valda (2009) Iedzīvotāju nacionālās un etniskās identitātes faktori Latgales kultūrvidē| Factors of National and Ethnic Identities of Residents in cultural environment of Eastern Latvia Krāj.: *Valodas Austrumlatvijā: Pētījuma dati un rezultāti*. *VIA Latgalica* Humanitāro zinātņu žurnāla pielikums I. Rēzekne: RA, 113. –130. lpp.

Caksa, Valda (2009) Latgalian traditional Culture and Regional identity: Places of Cultural Memory and Symbols. In: *Latgale as Culture Borderzone. Comparative studies* Vol. II (I) Daugavpils: Daugavpils University Academic Press Saule, 116 – 130.lpp.

Caksa, Valda (2008) Kultūras identitāti veidojošie faktori Latgalē| The Factors of Culture Identity in Latgale. Krāj.: *Etniskums Eiropā: sociālpolitiskie un kultūras procesi*. Starptautiskā zinātniskā konference 2007.g. 24. – 26. maijā. Rēzekne: 193. – 206. lpp.

Caksa, Valda (2008) Latgaliešu tradicionālā kultūra un reģionālā identitāte: kultūras atmiņas vietas un simboli| Latgalian traditional culture and regional identity: places of cultural memory and symbols. DU Humanitārās fakultātes Komparatīvistikas institūts. Latgales kongresa (12.–14.11.2007.) rakstu krājums *Latgale kā kultūras pierobeža*. DU Akadēmiskais apgāds Saule, 157. – 169. lpp.

3. Articles reflecting the activity of Rezekne Music Secondary School – the continuator of work of Rezekne National Conservatory (3)

Caksa, Valda (2016) Mūzikas izglītības atjaunošana Rēzeknē (1945–1950)| Renewal of Music Education in Rezekne (1945–1950).Krāj.: Grauzdiņa, I. (galv. red.) *Mūzikas zinātne šodien: pastāvīgais un mainīgais*. *Zinātnisko rakstu*

krājums. VIII /Music Education Today: the Constant and Changeable. Collected Scientific Articles. VIII. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds „Saule”, 139.–150. lpp.

Caksa, Valda (2016) Rēzeknes bērnu mūzikas skola (1949–1956): mācību iestādes ikdiena un funkcijas komunikācijā ar sabiedrību | Rezekne Children Music School (1949–1956): Routine of an Educational Establishment and Functions in Communication with Society Krāj.: *Māksla un mūzika kultūras diskursā. V starptautiskās zinātniski praktiskās konferences materiāli*. Rēzekne, 2016, 53. – 63.lpp.

Caksa, Valda (2015) Mūzika un ideoloģija: mūzikas vidusskola Rēzeknē pēc Otrā pasaules kara | Music and Ideology: Music Secondary School in Rezekne after World War II. Krāj.: *Māksla un mūzika kultūras diskursā: IV starptautiskās zinātniski praktiskās konferences materiāli*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 22. – 32. lpp.

